STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ 7,75
Bfr. 155

BLAKE EN MORTIMER
MARTEN TOONDER
KWIK, KWEK EN KWAK

NIET TE VEEL OEFENEN, DAAN!
ANDERS WORD JE NOOIT EEN POPULAIRE STRIPTEKENAAR IN HET NIEUWE MILLENNIUM!
BARBAR AAL
FOKKE & SUKKE WETEN HET BETER
SPEKKIE BIG
MAAIKE'S Dagboekje
CLEEVER 2000

324 – JAARGANG 32 NUMMER 7 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

A G E N D A

t/m 30 januari
Expositie 'De wereld van Kuifje', Museum voor Communicatie (voorheen PTT Museum), Zeestraat 82, 's-Gravenhage, info: (+31)(0)70-3307500.

t/m 30 januari
Expositie '100 jaar reclamehelden', Beurs van Berlage, Damrak 277, Amsterdam, info: (+31)(0)20-5304113.

t/m 27 februari
Expositie 'Hommage aan de pioniers', met ±200 originele platen van onder anderen Cuvelier, Dineur, Hubinon, Jijé, Laudy, Mitacq, Sirius en Tillieux, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 5 maart
Expositie 'Restrospectieve Roba', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 26 maart
Expositie 'Manga Manga! De kunst van de Japanse strips', Kunsthal Rotterdam, Museumpark, Westzeedijk 341, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4400301.

t/m 14 mei
Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Kasteel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn, info: (+31)(0)35-5420446.

26 t/m 30 januari
27e Stripfestival van Angoulême, met deze keer extra veel aandacht voor België, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 5-45978650.

27 februari
2e Grote Stripbeurs van De Randstad, Darling Market, Rijswijk, info: (+31)(0)40-2466588/(0)6-23662828.

11 en 12 maart
12e Wilrijkse Stripdagen, Wilrijk, België, info: (+32)(0)(3)-827311015603753, of via e-mail: frankb@mail.dma.be

17 maart t/m 1 oktober
Expositie 'Asterix en Europa', Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28, Leiden, info: (+31)(0)71-5163163, of via de site www.rmo.nl

9 april
Ruilbeurs van Stripclub Tafelrond, met signeersessies van Ron van Riet, Dirk Stallaert en Eric de Rop, Zaal 'Het Bad', Martelarenlaan, Leuven, info: (+32)(0)16-236597

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U BINNENKORT WEER RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE NIEUWE STRIPSCHRIFTPAGINA'S

Bits&Pieces

Luik

Het zal je maar overkomen. Je loopt op De Stripdagen niets vermoedend rond en opeens stelt iemand je een vraag. Niet zomaar iemand. Nee, een uitgever.
'Psst... wil jij een leuk klusje voor mij doen?', klinkt het samenzweerderig.
'Ligt eraan wat het is, maar voor niks gaat de zon op', waarmee ik de boot alvast flink afhoud.
'Nou, d'r moet een album een beetje lekker worden gerecenseerd' zegt de stem.
'Nee, dank je wel.'
Dat doe je nooit goed. Uitgevers willen alleen maar lezen dat het een knaller is. Lezers zijn het nooit met je eens. Bovendien zit je na het lezen ook nog met die troep opgescheept. Meestal wil niemand het album daarna meer hebben.
'Nou zie maar. Hier is het album. Misschien vind je het wel heel goed.'
Thuisgekomen heb ik het zwart/oranje kaftje een tijdje weggelegd. Met de Kerst heb ik het weer te voorschijn gehaald. Prettig gezeten onder de kerstboom tussen de familie opende ik het album.
Nou dat was schrikken. Al op pagina één gapen twee flinke vagina's mij aan. De eigenaresse spreekt illustere teksten. 'Ik heb niet veel tijd Beaudoin! Geef mij 'ns wat aandacht. Ik heb zin.'
Van schrik flikkeren ballen en piek uit mijn kerstboom. Mijn eerste reactie is 'goh, wat ben ik blij dat ik de albums van meneer Pinelli niet hoef te recenseren'.
Geïnteresseerd geraakt door zoveel vrouwelijke emancipatie sla ik evenwel de pagina's om. Terwijl de dame in kwestie ons nog een dieper inzicht verschaft in haar edele delen, ontspint zich een verveeld gesprek met een man. Zo'n moderne klojo die overal rookt en wiens woordenschat niet verder reikt dan 't is echt niet makkelijk op dit moment'. Einde eerste verhaaltje.
Met de aangehaalde teksten heb ik zo ongeveer het meest neutrale wel vermeld. Daarna zijn de aarsen, de van-achterens, de schijtgaten, de kontjes, de lik-me- en pak-me-scènes niet van de lucht. Iedereen drinkt zes flessen drank achter elkaar om daarna gemiddeld zes hoogtepunten te beleven. De platte illusie wereld van het gemiddelde pornoblad kan er nog heel wat van leren. Of misschien is de vertaler wel een beetje doorgeschoten in zijn enthousiasme. Maar dat is allemaal van deze tijd. Heel gewoon.
Het echt ongewone aan dit album is de plaats van handeling. LUIK. Iemand komt terug uit het zonnige Barcelona en begeeft zich naar Luik of all places. Daar ga je toch pas echt van over je nek. De meest smerige vervallen industriestad van België. En daar gaat de hoofdpersoon naar toe. Dat is vunzig. Misplaatst. Daar grief je de lezer onder de kerstboom echt mee.
Luik, niet te geloven. Het maakt in één klap het hele album waardeloos. Als zo'n man nu teruggaat naar Amsterdam of New York dan klopt het een beetje. Maar Luik is een aperte vergissing. Ontkracht het verhaal volkomen. Ik kan er niet over uit.
In de hele omgeving van Luik is geen groen blaadje te bekennen. En ze verbouwen er ook geen groentes. Dus die komkommers en aubergines waar de dames zich mee vermaken hebben geen enkele logische verbintenis met Luik. Heeft er niets mee te maken.
Kwaad pak ik de alternatieve reisgids van België uit de kast. Onder Luik staat: 'doorrijden, niet afremmen, zo snel mogelijk verlaten, hier is niets te doen'. Zie je wel. Daar kunnen nooit van die glijerige vrouwen wonen. Daar zit alles dichtgeplakt met kranten. Goed katholiek, zondags naar de kerk en vier kinderen op de basisschool. Luik heet Luik omdat voor elk raam zo'n ding zit. De auteur had hier nooit mogen stoppen voor dit verhaal.
Tenzij. Ja, tenzij de auteur een valse moralist is. En dat is-ie. Want op de laatste bladzijde blijkt hij aartsconservatief. Mevrouw vult eigenhandig de benzinetank van de auto. En ze wil na het ontwaken van de auteur uit zijn meeslepende dromen niets liever dan trouwen. Georganiseerd door katholieke conservatieven. In een kapel. Ja, dan zit je goed in Luik.
En dan teken je dus de rest omdat je zo graag porno maakt. En door de vrouwen als initiatiefneemster uit te beelden, vermijd je het verwijt dat je uit bent op de vrouw als misplaatst lustobject. En dat alles voor de makkelijke centen. Voor jou en je uitgever. Want ook bij een tekenaar en een stichting moet de schoorsteen roken.
Het volgende deel heet 'Sigaro Toscano'. Wat mij betreft hoeft hij het niet eens te tekenen. En hoeft Sherpa het niet uit te geven. Ik weet zo al wat er gaat gebeuren. Het wachten is nu alleen nog op de brief van de uitgever die schrijft dat ik het niet begrepen heb.

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 32 -januari 2000 - nummer 7 (324)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Tijs Bagchus, Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Titia Hoekemeijer, Kees Kousemaker, Hugo Landuyt, Gerard Leever, Gert Meesters, Ger Tillekens, Renzo Verwer, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen, Harry Wibier, Hennie van der Zouw

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: administratie@stripschrift.nl
Abonnementsprijs ƒ69,95 / Bfr.1440
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Pieter van Cleef
Springendallaan 23
1333 WN Almere
Telefoon: 06 - 25 16 87 20
E-mail: adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Gerard Leever,
Wilma Leenders (inkleuring)

ISSN 0165-845X

Redactioneel

De strip en de 21e eeuw: nieuwe ronde, nieuwe kansen. Maar geldt dit ook voor de traditionele stripuitgevers? De meeste houden zich met kunst- en vliegwerk staande. Uitgeverij Casterman is door Flammarion overgenomen en heeft het fonds fors ingedikt. Big Balloon slaat noodgedwongen nieuwe wegen in en voert tevens het stripbeleid van Cartoon Network uit. Zoals uit dit nummer blijkt zoekt ook Dargaud naarstig naar nieuwe inkomstenbronnen, waarvoor het een klassieker als Blake en Mortimer exploiteert. Standaard Uitgeverij beschouwt inmiddels multimedia als de groeimarkt, en strips niet meer. Wellicht dat dit de reden is dat eind vorig jaar Dirk Willemse daar plotseling opstapte als directeur strips. Volgens de algemeen directeur van Standaard, Erik Cuypers, waren beide partijen, tot de conclusie gekomen dat het beter was uit elkaar te gaan. Waarom de magie was uitgewerkt, wilde hij niet zeggen. Wel vertelde hij dat de verkoop van Suske en Wiske-albums in Nederland licht daalt, en dat Standaard dit omzetverlies compenseert door de verkoop van CD-ROM's en - op termijn - door internetactiviteiten, zoals website-spelletjes rond stripfiguren.

Het puur uitgeven van strips lijkt dan ook steeds meer voorbehouden aan specialisten. Een prachtig voorbeeld is L'Association. Deze Parijse uitgever heeft - met subsidie - een kloek stripboek uitgebracht van 2000 pagina's. In dit Comix 2000 staan woordloze strips van 324 auteurs uit 29 landen. Het biedt een staalkaart van wat de wereld momenteel aan tekenstijlen te bieden heeft.

Wie echter nog een vleugje wil opsnuiven van de glorietijden van vroegere strips en stripuitgeverijen kan nog naar De Warande in Turnhout. Daar is tot en met 23 januari de expositie 'Van Bulletje tot Wentelteefje' over de geschiedenis van het Nederlands beeldverhaal te bewonderen.

Lukt dat niet? Duim dan mee en hoop dat de organisatie van De Stripdagen Haarlem zo slim is de tentoonstelling naar Nederland te halen.

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **BLAKE EN MORTIMER** Hugo Landuyt
10 **DAAN JIPPES** Pieter van Cleef
13 **LAND IN ZICHT!** Kees Kousemaker
14 **MARTEN TOONDERS AUTOBIOGRAFIE** Ger Tillekens
20 **GLEEVERS DAGBOEK** Gerard Leever
22 **GOVERT SUURBIER** Jeroen Mirck
24 **HET DUCKDENKEN** Renzo Verwer
26 **BOEKEN**
28 **VIDEO**
29 **ACTUALITEITEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

De laatste overlevingskans voo

HET VORONOV-COMPLOT

door
HUGO LANDUYT

Deze maand staat *Het Voronov-complot* **op de rol: een nieuw album in de serie** *Blake en Mortimer*. **Niet** Jean van Hamme **en** Ted Benoit, **die verantwoordelijk waren voor het vorige verhaal** *De zaak Francis Blake*, **zijn de makers, maar** André Juillard, Didier Convard **en** Yves Sente. **Door dit tweede team in te schakelen wil uitgeverij Dargaud het productie-ritme van de serie versnellen. De uitgever is broodnodig op zoek naar inkomstenbronnen.**

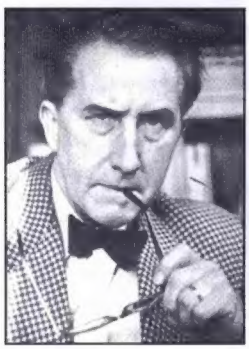

In 1987 stierf **Edgar Pierre Jacobs**, de auteur van *Blake en Mortimer*. In 1990 verscheen het vervolg op *De 3 formules van professor Sato* uit 1977, het toen laatste deel uit de reeks. **Bob de Moor** bleek dit tweede deel te hebben voltooid aan de hand van de *découpage* (verdeling van het scenario in een aantal scènes. Red.), schetsen en documentatie van Jacobs zelf. Het album kreeg een slechte pers. Dat was voor een deel te wijten aan de grote tijdsdruk waaronder De Moor had gewerkt. Dargaud wilde koste wat kost het album uitbrengen vóór de Brusselse boekenbeurs en de Europese stripsalon in Grenoble. Het was immers niet gelukt om het boek op het stripfestival van Angoulême van dat jaar uit te brengen. De Moor - zelf niet tevreden over het resultaat: hij had onder andere moeite met het tekenen van Blake - vroeg tevergeefs uitstel.

Een ander deel van de kritiek betrof het scenario. In een technologisch snel evoluerende samenleving leek het verhaal achterhaald. De meeste critici hielden er echter geen rekening mee dat Jacobs de basis van het verhaal opzette in 1966-1967, een periode waarin geen sprake was van fax of GSM, waar de computer in de kinderschoenen stond en waar het gebruik van fotokopie nog een dure aangelegenheid was.

Het tweede team

In september 1996, na een intensieve publiciteitscampagne, verscheen *De zaak Francis Blake* waarvan het scenario niet op aantekeningen van Jacobs was gebaseerd. In tegenstelling tot Bob de Moor hadden de auteurs **Jean van Hamme** (scenario) en **Ted Benoit** (tekeningen) ruim de tijd gekregen om het verhaal te maken. De rechtszaak over het overdadige gebruik van de naam van Jacobs op de cover tussen Dargaud en de Stichting Jacobs, die de rechten van de auteur beheert, zorgde voor bijkomende publiciteit. Er verschenen uiteindelijk twee verschillende versies van het album: de originele met de naam van Jacobs op het omslag, en een tweede versie zonder die naam met een voorplaat in spiegelbeeld en het volgnummer A.

De Nederlandstalige pers reageerde gedeeltelijk afwijzend op *De zaak Francis Blake*; de Franse pers was positiever. Het album werd een best-

uitgeverij Dargaud?

seller (740.000 verkochte exemplaren). Dargaud kondigde een nieuw album aan, *L'etrange rendez-vous* (*De zonderlinge ontmoeting*. Red.), en gunde het auteursduo de tijd. Maar drie jaar later had Benoit slechts een twintigtal platen van het nieuwe verhaal voltooid. Dargaud werd ongeduldig. De uitgever had ruim vijf miljoen gulden betaald voor rechten op publicatie van *Blake en Mortimer*. Bovendien verloor het de publicatierechten van zijn belangrijkste en meest winstgevende reeks *Asterix*. Nieuwe inkomstenbronnen waren hard nodig. De reeks *Blake en Mortimer* zou de leemte kunnen opvullen, maar dan moest het productieritme omhoog. Dargaud stelde na het nodige zoekwerk een tweede team samen: **André Juillard** als tekenaar en, eerst als medetekenaar, maar naderhand als inkleurder, **Didier Convard**. Beide heren maken voor Dargaud de serie *Le dernier Chapitre*, waarin ze striphelden op hun oude dag typeren. In één van de albums, het in 1998 verschenen *L'aventure immobile*, volgen ze Blake en Mortimer na hun pensioen.

Als scenarist van het nieuwe team kwam **Yves Sente** uit de hoge hoed. Van Hamme had geen tijd en Sente, de laatste hoofdredacteur van het weekblad *Kuifje* en verantwoordelijk voor het uitgavebeleid bij uitgeverij Lombard, stuurde een synopsis voor een nieuw verhaal onder pseudoniem naar **Didier Christmann**, de grote baas van Dargaud in Parijs. Die gaf onmiddellijk zijn fiat en Sente bekende dat hij de auteur was van het verhaal dat daarna uitgroeide tot *Het Voronov-complot*. Van Hamme was bereid om de nieuwe scenarist te coachen en Lombard-auteurs, zoals **Yann** en **Jigonow**, hielpen hun baas bij het zoeken naar documentatie.

De nieuwe Blake en Mortimer

Het Voronov-complot bestaat uit twee delen. Het eerste deel speelt zich grotendeels af in Rusland, meer bepaald de USSR; het tweede deel in Liverpool en Londen. Zoals bij *De zaak Francis Blake* situeren ook deze auteurs hun verhaal in het verleden, in de periode van de Koude Oorlog, de vroege jaren zestig. Een raketlancering van de Sovjet-Unie

mislukt: de brokstukken die op de aarde vallen, zijn besmet met een dodelijk virus. Professor Voronov gebruikt het virus als geheim wapen tegen een aantal partijfunctionarissen. Wardynska, de assistente van Voronov, is echter lid van de Engelse geheime dienst. Ze wordt ontmaskerd wanneer ze het virus naar buiten tracht te smokkelen. Kapitein Francis Blake van M.I.5 en professor Philip Mortimer reizen naar Moskou en trachten zowel het virus in handen te krijgen, om een tegengif te ontwikkelen, als Wardynska uit de klauwen van de KGB (en Olrik, onder de naam van kolonel Ilkor) te redden.

Heeft het zin om na de dood van Jacobs nieuwe albums uit te brengen?

Jacobsiaans...

In welke mate sluit het nieuwe verhaal aan bij het Jacobsiaanse universum? Het eerste dat opvalt, is dat de tekenstijl van Juillard verfijnder is dan die van Benoit. Blake, Mortimer en Olrik blijven dicht bij het origineel. Verder klinkt de titel Jacobsiaans. Jacobs zocht zorgvul-

In de latere albumversie van *De zaak Francis Blake* is de naam 'Edgar P. Jacobs' weggehaald.

De patiënt begint te hoesten en naarmate het bloed zich in de lichaamsholte verspreidt, verliezen de slagaderen hun functie. Uiteindelijk houdt het hart op met kloppen. Tot zover deze summiere uitleg over de werking van de bacterie. We weten niet hoe het gebeurt of wat we ertegen kunnen doen.
Kameraad Wardynska!

Het Voronov-complot werd voorgepubliceerd in de Franse krant *Le Figaro* en het Vlaamse dagblad *De Morgen*.

***Links, van boven naar beneden,* De assistente van professor Voronov, Nastasia Wardynska, geeft uitleg over het dodelijke virus.**
Voronov heeft het dubbelspel van Wardynska ontdekt.
Blake kent dubbelspion Wardynska.

***Rechts,* Het in *Het Gele Teken* door Septimus ontvoerde drietal Macomber, Calvin en Vernay figureert in *Het Voronov-complot*.**

Ja, ik beken! Ik beken dat ik een specimen van de Z-bacterie heb gestolen! Een dodelijke bacterie, waarmee u de kinderen van politieke gevangenen inent! Om van hen de meest gruwelijke menselijke wapens te maken! Ik ben er trots op een monster als u te hebben verraden!

BIJ HET HOREN VAN DE NAAM VAN DE AGENT, SCHRIKT BLAKE OP, DUIDELIJK TEN PROOI AAN HEVIGE EMOTIE...
Zei je Wardynska? Nastasia Wardynska?
Inderdaad. Dat is de agent om wie het gaat. Ken je haar?
Je hebt het dossier van je agent kennelijk niet recentelijk doorgenomen, William. Want dan had je geweten dat ik haar heb gerekruteerd... bijna tien jaar geleden.
Hoe is het mogelijk! Vertel, beste kerel!

dig zijn titels uit: er zit vaak iets raadselachtigs, geheimzinnigs, zelfs dubbelzinnigs in, zeker wanneer men de Franse titels beschouwt: *Le secret de l'Espadon*, *Le mystère de la grande pyramide*, *L'enigme de l'Atlantide*, *Le piège diabolique*, *L'affaire du collier*. *La machination Voronov* past goed in dit rijtje.

Leslie Macomber, hoofdredacteur Daily Mail.
How do you do?
Sir Hugh Calvin, rechter.
How do you do?
Prof. Raymond Vernay, president van BMA.
How do you do?

Daarbovenop zou de opzet van *Het Voronov-complot* van Jacobs kunnen zijn geweest. Twee themata, die in zijn werk voortdurend terugkomen, zijn ook hierin terug te vinden. In de eerste plaats is er de altijd aanwezige vrees voor het misbruik van de wetenschap. In het slot van *Het gele teken* verwoordt Blake Jacobs' bekommernis wanneer hij over Septimus zegt: 'Moge zijn tragisch einde een waarschuwing zijn voor allen die proberen de wetenschap te misbruiken voor misdadige doeleinden en die dreigen te vergeten dat de ware wetenschap in dienst van de mensheid staat. Zij dient de vooruitgang en niet de ijdelheid, de eerzucht of de tirannie van een enkel individu. Tenslotte: wetenschap is belangrijk, maar op de eerste plaats komt ... de mens'. Hetzelfde thema komt aan bod in *SOS Meteoren*, *De 3 formules van professor Sato* en in mindere mate *De Valstrik*.
Het tweede thema dat steeds terugkeert, is Jacobs' afkeer voor totalitarisme en zijn daaraan gekoppelde vrees voor oorlog. Het is geen toeval dat Blake op het einde van *Het geheim van de Zwaardvis* zegt: 'Eens te meer heeft de beschaving gewonnen en laten we hopen dit keer voor goed'. Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog schreef Jacobs zijn afkeer voor de oorlog van zich af in dit eerste *Blake en Mortimer*-verhaal. Op het einde van *Het raadsel van Atlantis* geeft prins Icarus aan Blake en Mortimer een boodschap waarin opnieuw de waanzin van de oorlog wordt beklemtoond; die boodschap is gekoppeld aan het slechte gebruik van de wetenschap. Hetzelfde thema vinden we terug in *SOS Meteoren* en *De valstrik*. *Het Voronov-complot* sluit aan bij die dubbele thematiek. Bovendien is de import van buitenaards materiaal (hier een virus) een ook bij Jacobs geliefd thema uit de sciencefiction.

Of niet?

Het Voronov-complot kent evenwel ook on-Jacobsiaanse trekken. Zo hebben de auteurs er een retro-verhaal van gemaakt, zoals trouwens ook gebeurde met *De zaak Francis Blake*. Zowel Van Hamme als Sente doen alsof *Het gele teken* het laatste album uit de reeks is, en laten hun verhaal erop aansluiten. Zij gebruiken personages en decors uit dit vermaarde album. Zo verschijnt inspecteur Kendall opnieuw in *De zaak Francis Blake* en het door Septimus ontvoerde drietal - Macomber, Calvin en Vernay - vinden we in *Het Voronov-complot* in de Centaurclub terug. Enkel de baard van Mortimer is sterk gegroeid.
Daarentegen schreef Jacobs eigentijdse verhalen. Kleding, decors, auto's evolueerden. Hij speelde in op actuele thema's van dat moment. Jacobs schreef *Het geheim van de Zwaardvis* in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog. Bij *Het raadsel van Atlantis* liet hij zich inspireren door vliegende schotels (het begrip UFO was nog onbekend), die in de jaren vijftig regelmatig gespreksstof waren. Oorspronkelijk wilde Jacobs dit verhaal over twee delen uitsmeren, waarbij het eerste deel grotendeels over vliegende schotels zou gaan. Uiteindelijk schrapte hij dit eerste deel, omdat **Willy Vandersteen** het *Suske en Wiske*-verhaal *De gezanten van Mars* startte in het weekblad *Kuifje*. In de eerste bladzijden van *Het raadsel van Atlantis* is nog de originele opzet van het verhaal terug te vinden.
Een andere verwijzing naar de actualiteit van het moment staat in *SOS Meteoren*. Aan het einde van de jaren vijftig kankerde men namelijk op straat over het slechte weer dat veroorzaakt zou worden door raketten en nucleaire proeven. In *De 3 formules van professor Sato* wordt Mortimer als robot gekloond. Jacobs maakte dit verhaal eind jaren zestig, de tijd waarin het gebruik van robots en computertechnologie voorzichtig begint door te dringen en tot de verbeelding gaat spreken.

'S AVONDS ONTMOET BLAKE ZIJN OUDE VRIEND, PROFESSOR MORTIMER, IN EEN VAN DE ZALEN VAN DE CENTAUR CLUB.
Hello, Francis! Als ik de kranten mag geloven, ga je voorlopig nog niet met pensioen.
Praat me er niet van, beste kerel...

***Links*, Inspecteur Kendall duikt ook in de post-Jacobsiaanse tijd op.**

***Boven en rechts*, Net als in *Het Voronov-complot* speelt de Centaurclub ook in de eerdere albums *Het gele teken* en *De zaak Francis Blake* een rol'.)**

***Linksonder*, Bij E.P. Jacobs hadden vrouwen meestal, zoals in *Het gele teken*, een decorfunctie.**

Dan gaat onverwachts de deur open en vier leden van de club komen heftig discussiërend binnenlopen....
Dat is absurd!
Voor JOU misschien!

Andere verschillen

Een ander verschil met de klassieke albums is dat in de post-Jacobs-verhalen Blake een sterkere rol heeft gekregen. Het startpunt van zowel *De zaak Francis Blake* als *Het Voronov-complot* is de Britse inlichtingendienst. Hierdoor ligt het begin van de actie bij Blake. In het eerste deel van *Het Voronov-complot* is de rol van Blake zelfs belangrijker dan die van Mortimer. Bij Jacobs is Mortimer duidelijk het belangrijkste personage. In de meeste albums komt hij meer in beeld dan Blake. Bovendien begint bij Mortimer meestal de actie. In *Het geheim van de grote piramide* (uitgeverij Blake & Mortimer spreekt bij de herdruk van 'mysterie' in plaats van 'geheim') roept Mortimer Blake naar Egypte. In *Het raadsel van Atlantis* ontbiedt Mortimer Blake naar de Azoren. *SOS Meteoren* draagt als ondertitel 'Mortimer in Parijs'. In *De valstrik* ontbreekt Blake vrijwel volledig. In *De 3 formules van professor Sato* gaat de actie opnieuw uit van Mortimer. Enkel in *Het gele teken* vertrekt het verhaal vanuit een opdracht van Blake. Maar het is Mortimer die Septimus zal ontmaskeren.

Door de veranderende rollen die Blake en Mortimer in de nieuwe strips krijgen, neemt de reeks een nieuwe wending. De nieuwe auteurs lijken geneigd de avonturen van het tweetal te verengen tot spionageverhalen. Tot nog toe was de reeks niet tot een bepaald genre te definiëren. Jacobs exploreerde in zijn verhalen voortdurend nieuwe horizonten: de oorlog, de raadselachtige oudheid, de waanzinnige geleerde, de Atlantismythe, reizen in de tijd, speuren naar misdadigers, robot-klonen van de mens.

***Onder*, Twee uitzonderingen zijn Sylvia uit de door Flash Gordon-beïnvloede strip *De U-straal*, en Agnes de la Roche uit *De valstrik*.**

Vrouwenrollen

In de nieuwe verhalen spelen vrouwen een vooraanstaande rol. Bij Jacobs treedt slechts in één album, *De valstrik* een vrouw op de voorgrond: Agnes, dochter van de kasteelheer Guy de la Roche. Aangenomen mag worden dat, wanneer Jacobs op dit ogenblik een verhaal zou ontwerpen, vrouwen ook bij hem een rol zouden spelen. Hij bezat immers de gewoonte zijn strips aan te passen aan maatschappelijke ontwikkelingen. Los hiervan had hij wel degelijk oog voor vrouwelijke

DAT IS MIJN BEDOELING NIET... IK WIL U GEEN LEED DOEN. DE KASTEELHEER WIL ME OPKNOPEN EN IK WAS VERPLICHT ME TE VERDEDIGEN... MAAR WIE BENT U ?
IK BEN AGNES, DE DOCHTER VAN MESSIRE GUI DE LA ROCHE, DE KASTEELHEER...

Hal Hal Hal Dat is zeker een staaltje van uw befaamde Engelse humor! Hal Hal Hal
NASTASIA PROFITEERT VAN OLRIK'S ONOPLETTENDHEID EN GEEFT BLAKE EEN TEKEN VAN VERSTANDHOUDING.
AMETEEN DAAROP STOOT ZE MET ALLE KRACHT HAAR ELLEBOOG IN DE MAAGSTREEK VAN HAAR BELAGER.
OEF!
BLAKE SPRINGT NAAR VOREN EN GEEFT OLRIK EEN ENORME UPPER-CUT. DEZE LAAT ZIJN PISTOOL VALLEN.

***Links*, Stuntelende Olrik van Yves Sente is weinig geloofwaardig.**

***Rechts, van boven naar beneden*, Olrik gefopt. Het trekken aan echte baarden met het idee dat ze vals zijn, is vaker in strips opgevoerd. Zie bij voorbeeld Kuifje in *De Scepter van Ottokar*, een inspiratiebron van Sente.**

Het Klow-restaurant uit het Kuifje-album *De Scepter van Ottokar* duikt op in *Het Voronov-complot*, dezelfde kastelein inbegrepen.

Olga is in *Het Voronov-complot* een Russische bondgenote van Blake en Mortimer.

personages. In zijn eerste strip *De U-straal* die nog sterk beïnvloed is door *Flash Gordon*, speelt een vrouw, Sylvia, een hoofdrol. Voor de start van het weekblad *Kuifje* ontwierp Jacobs *Roland le Hardi*, een verhaal met ridders en feeën dat zich afspeelde in de Middeleeuwen, met een held, een slechterik en... een hoofse dame. Eveneens valt op hoeveel vrouwen Jacobs in de achtergronden tekende. In *Het gele teken* staat wellicht het meest karakteristieke voorbeeld: onderaan plaat 42 een verschrikte vrouw op de voorgrond, wanneer Olrik door het mistige Londen raast.

Onhandige Olrik

De nieuwe auteurs van de reeks blijven met de figuur Olrik worstelen, al komt die van Van Hamme geloofwaardiger over dan de stuntelende Olrik van Sente. De superschurk laat zich bij de laatste voortdurend bij de neus nemen. In *Het Voronov-complot* is de verhaallijn soms ook te doorzichtig. Onmiddellijk is duidelijk dat het spiedende oog in het Stalin-schilderij van Olrik is. Maar dit kan men de auteurs moeilijk verwijten. Jacobs zelf heeft Olrik zo stevig in de reeks verankerd. **Jacques Martin** liet Arbaces, de traditionele slechterik in de *Alex*-reeks, in het vierde album omkomen. Jacobs voert Olrik regelmatig af, maar kan het personage niet loslaten. Op het einde van *Het geheim van de grote piramide* zwerft Olrik als een waanzinnige door de woestijn. Exit Olrik? In het album daaropvolgend, *Het gele teken*, vist Septimus Olrik op. In *SOS Meteoren* wordt Olrik gearresteerd, met als gevolg dat hij niet meespeelt in *De valstrik*. In *Het halssnoer van de koningin* ontsnapt hij. Merkwaardig is dat Jacobs pas op het einde van deel 2 van *De 3 formules van professor Sato* definitief afscheid neemt van Olrik. De samoerai-robot vernietigt de helikopter waarin hij zich bevindt.

Zinvol?

De reeks *Blake en Mortimer* heeft iets met de hoofdredacteuren van het weekblad *Kuifje*. Mortimer werd door Jacobs geschetst naar de beeltenis van de eerste hoofdredacteur, **Jacques van Melkenbeke** (**Jacques Laudy** stond model voor Blake en Jacobs schetste Olrik naar zijn eigen portret). De laatste hoofdredacteur van het weekblad houdt mede de pen van de stripreeks vast.

Sente brengt ook meerdere verwijzingen aan in *Het Voronov-complot*'. Niet enkel de reeds geciteerde aanwezigheid van Macomber, Calvin en Venray. In plaat 17 wordt het Syldavische Klow-restaurant uit Kuifjes *De scepter van Ottokar* in beeld gebracht met dezelfde ober als in dit album van *Kuifje*.

Beide post-Jacobs-verhalen ogen als authentieke *Blake en Mortimer*-avonturen. Ze behoren tot de betere (of betere middelmaat) albums van wat momenteel op de stripmarkt verschijnt. Maar heeft het zin om na de dood van Jacobs nieuwe albums uit te brengen? Deze vraag, die reeds

Dr. Voronov, ik wil...
ZWIJG!
Ik zet de dingen even op een rijtje: je stuurt een pop naar je nichtje, terwijl jij en ik heel goed weten dat je geen familie hebt. Vervolgens hoor ik dat je tegen de regels in na de avondklok naar het laboratorium gaat om er een belangrijk document op te halen voor een dringend verslag... waarvoor ik je geen opdracht heb gegeven. Daarna ontdek ik dat er een monster van de Z-bacterie is verdwenen...
WEER SLAAT EEN OOG ACHTER HET KIJKGAATJE IN STALINS PORTRET NAUW-KEURIG GADE WAT ER IN HET VERTREK GEBEURT...
ZENUWACHTIG DRAAIT MISS SNEEK EEN NUMMER IN MOSKOU. ZE SPREEKT ZACHTJES, MET EEN ZAK-DOEK VOOR HET MONDSTUK.
Hallo? Little Mouse voor Red Bear! Dringend!
OP DAT MOMENT ARRIVEERT MORTIMER BIJ "HET EILAND". HIJ IS DUIDELIJK GEÏRRI-TEERD.
Good Lord! Deze ambassade is een waar labyrint! Als ik nu weer verkeerd ben, sla ik alarm!

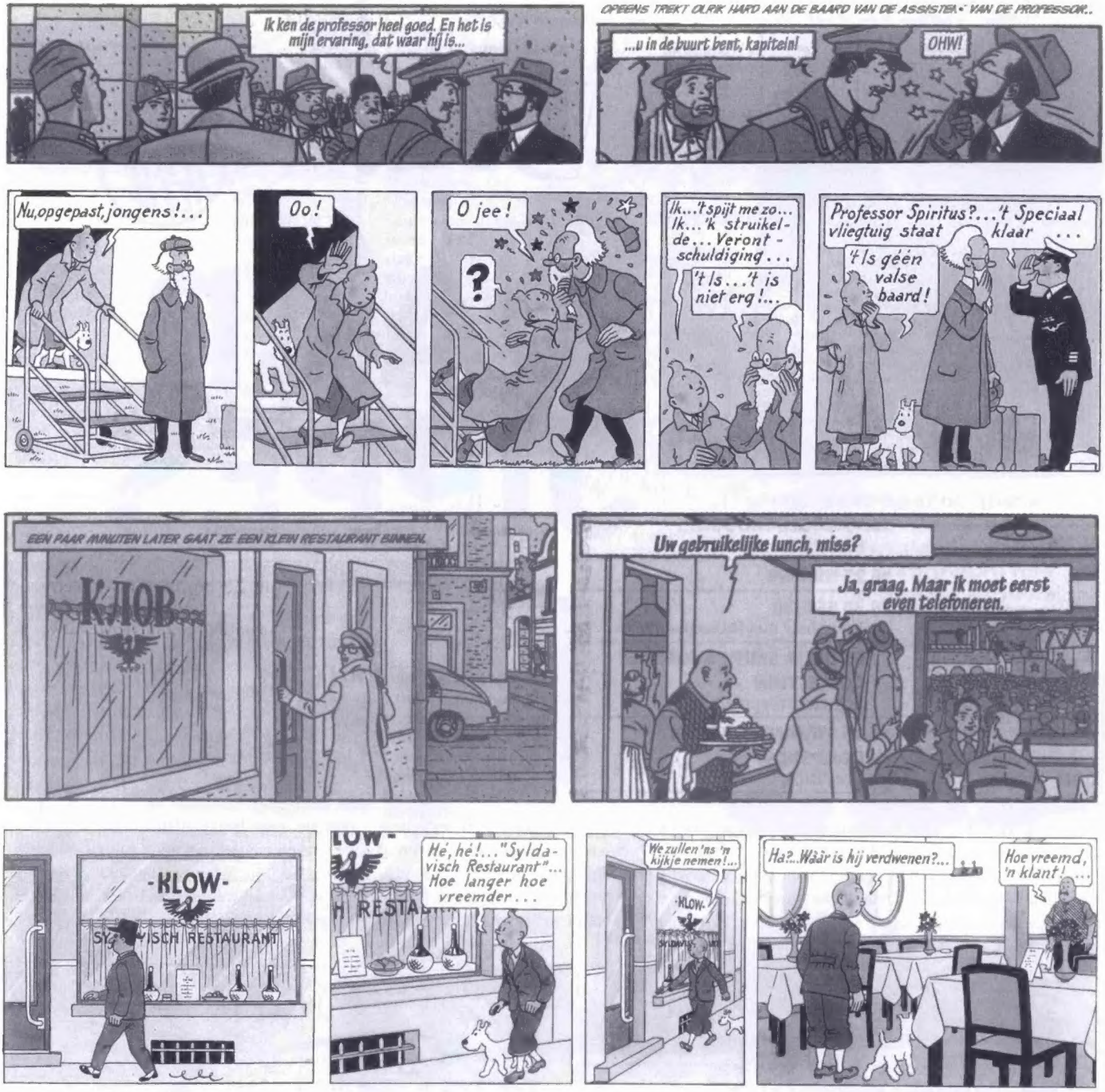
Ik ken de professor heel goed. En het is mijn ervaring, dat waar hij is...
OPEENS TREKT OLRIK HARD AAN DE BAARD VAN DE ASSISTENT VAN DE PROFESSOR..
...u in de buurt bent, kapitein!
OHW!
Nu, opgepast, jongens!...
Oo!
O jee!
?
Ik...'t spijt me zo... Ik...'k struikelde... Verontschuldiging...
't Is...'t is niet erg!...
Professor Spiritus?...'t Speciaal vliegtuig staat klaar ...
't Is géén valse baard!
EEN PAAR MINUTEN LATER GAAT ZE EEN KLEIN RESTAURANT BINNEN.
KLOB
Uw gebruikelijke lunch, miss?
Ja, graag. Maar ik moet eerst even telefoneren.
-KLOW-
SYLDAVISCH RESTAURANT
Hé, hé!..."Syldavisch Restaurant"... Hoe langer hoe vreemder...
We zullen 'ns 'n kijkje nemen!...
Ha?...Waar is hij verdwenen?...
Hoe vreemd, 'n klant!...
NOG GEEN TWEE MINUTEN LATER IS DE JONGE VROUW TERUG.
Alstublieft, sir. Dat is dan 200 roebel.
...100...200.
Eh... pardon, sir... Hoe gaat 't met uw vriend S...Sergei?

Links, Miss Sneek vervult in *Het Voronov-complot* de rol van verraderlijke bediende van de Britse ambassade.

na het verschijnen van *De zaak Francis Blake* vooral in de Nederlandstalige pers gesteld is, blijft staan. De nieuwe auteurs zijn in ieder geval verplicht om te trachten zich in te leven in de personages die iemand anders heeft gecreëerd. Voor uitgever Dargaud gaat het om een succesvol product waaraan de uitgeverij op dit moment grote behoefte heeft. Het brengen van nieuwe albums heeft daarnaast het voordeel dat ook de Jacobs-albums zelf in roulatie blijven. Nogal wat reeksen, waarvan geen nieuwe albums meer verschijnen, sterven een stille dood.

Maar wil Dargaud omwille van de financiële noodzaak een hoger verschijningsritme halen, dan zullen twee teams waarschijnlijk niet volstaan om *Blake en Mortimer* op het niveau te krijgen dat E.P. Jacobs bereikte.

In alle geval is *Het Voronov-complot* stukken beter dan de houterige Canadese Ellipse-tekenfilmreeks (gemaakt in opdracht van Franse en Canadese tv-stations, met subsidies van de Franse en Canadese staat). In deze reeks zijn sommige verhalen grondig herschreven. Zo reist jonkvrouw Agnes in *De valstrik* mee naar de toekomst, wordt prins Icarus in *Het raadsel van Atlantis* een prinses en heeft Mortimer in *Het halssnoer van de koningin* een nicht die aan spiritisme doet. Bovendien hebben de makers, om een tv-reeks van 26 afleveringen op te leveren, nieuwe verhalen toegevoegd over spiritisme, buitenaardse wezens, toverij ... onderwerpen die erg on-Jacobsiaans zijn.

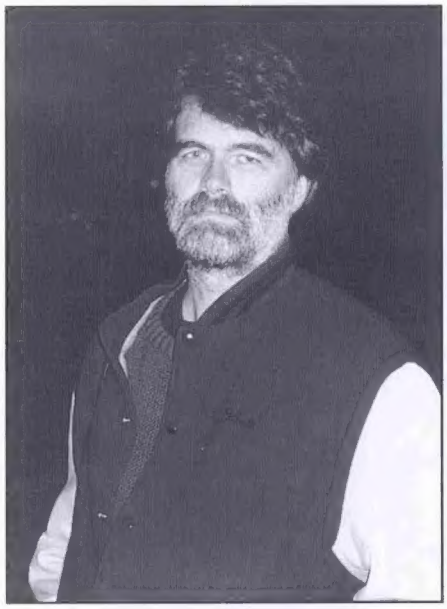

FOTO ARCHIEF STRIPSCHRIFT

Donald Duck als STRIPHELD

DAAN JIPPES

door
PIETER VAN CLEEF

Terwijl collega-tekenaars binnen de vastomlijnde Duck-kaders proberen om een individuele Duck-stijl neer te zetten, blijft Daan Jippes **qua stijl zeer trouw aan het originele werk. Het werk van Jippes wordt ook wel 'Barkser dan Barks' genoemd en daarmee introduceert hij toch een geheel eigen, herkenbare** *Duck*-**stijl:** *The Jippes Touch.*

Het is opmerkelijk dat Jippes internationaal zo op handen wordt gedragen door *Duck*-fans. Andere auteurs wijden hun hele bestaan aan het stug uitbouwen van een oeuvre dat bestaat uit honderden pagina's, maar Jippes produceerde de laatste twintig jaar slechts mondjesmaat een *Duck*-verhaal. Begin jaren zeventig ontdekte hij samen met de huidige hoofdredacteur van weekblad *Donald Duck*, **Thom Roep**, het werk van **Carl Barks**. Juist in deze periode, toen Barks allang van zijn pensioen genoot en zich ging wijden aan zijn schilderwerk, begonnen fans te ontdekken dat 'ene Barks' de man was achter al die klassieke verhalen. De (her)ontdekking van het klassieke

TO BE
OR
NOT
TO BE!
THERE MUST EXIST AS MUCH PAPER FILLED WITH MY BOARD-DRAWINGS AS THERE IS ON THIS ROLL
-- AND FOR THE SAME PURPOSE!

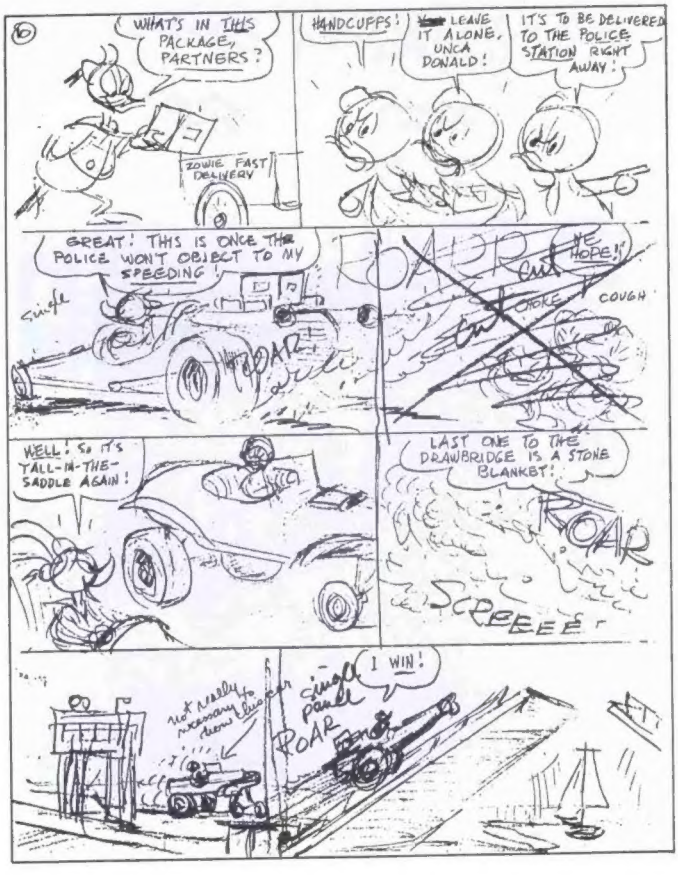

Nadat de bekendste Donald Duck*-tekenaar* **Carl Barks** *in de jaren zestig - na ruim 6000 pagina's Duck-avonturen - van een welverdiend pensioen ging genieten, zijn er wereldwijd tientallen tekenaars die* Donald Duck*-verhalen produceren in de stijl van 'de oude meester'. In de reeks 'Donald Duck als Stripheld' brengt* Stripschrift *de belangrijkste - veelal anonieme - auteurs voor het voetlicht, die momenteel de wereldberoemde eend gestalte geven.*
Eerdere afleveringen van deze reeks verschenen in Stripschrift 313 *(**Don Rosa**),* 316 *(**William van Horn**),* 318 *(**Marco Rota**) en* 320 *(**Branca/Vicar**).*

werk leidde in de jaren zeventig tot een enorme hausse aan herpublicaties in het weekblad met nieuwe vertalingen en inkleuringen. Jippes besteedde in deze tijd, naast het maken van covers en nieuwe *Duck*-strips, veel aandacht aan het begeleiden van nieuw tekentalent. Befaamd werd het 'armoedzaaiersverhaal' in het 25-jarig-jubileumnummer (Donald Duck 7743) waarin de minderbedeelden van onze samenleving op het 'Malingveldje' tot groot vermaak van de Club van Goede Mensen elkaar in de haren vliegen voor een lapje gratis textiel. In de jaren daarna maakte Jippes korte *Duck*-verhalen samen met **Freddy Milton**. Incidenteel schreef hij enkele plotjes, waaronder een reeks *oneshots* van Katrien die in de rol van progressieve, geëmancipeerde

Rechts, Pagina 9 van de stripversie van *Lighthouse* (werktitel), gebaseerd op het Amerikaanse storyboard voor een cartoon in de televisiereeks *Mouseworks*. Dit idee is op zijn beurt weer gebaseerd op de klassieke Disney-cartoon *Lighthouse Keeping* (Jack Hannah, 1946). Jippes tekent momenteel het verhaal voor de Deense uitgever Egmont.

Onder, A Day in A Duck's Life, oorspronkelijk een scenario van Carl Barks uit 1971 en door tekenaar Tony Strobl uitgewerkt voor Western Publishing. Het is duidelijk dat Strobl de typerende 'schwung' van Barks' handschrift niet beheerst en daarmee de strip om zeep helpt. Jippes tekende het verhaal opnieuw in 1998.

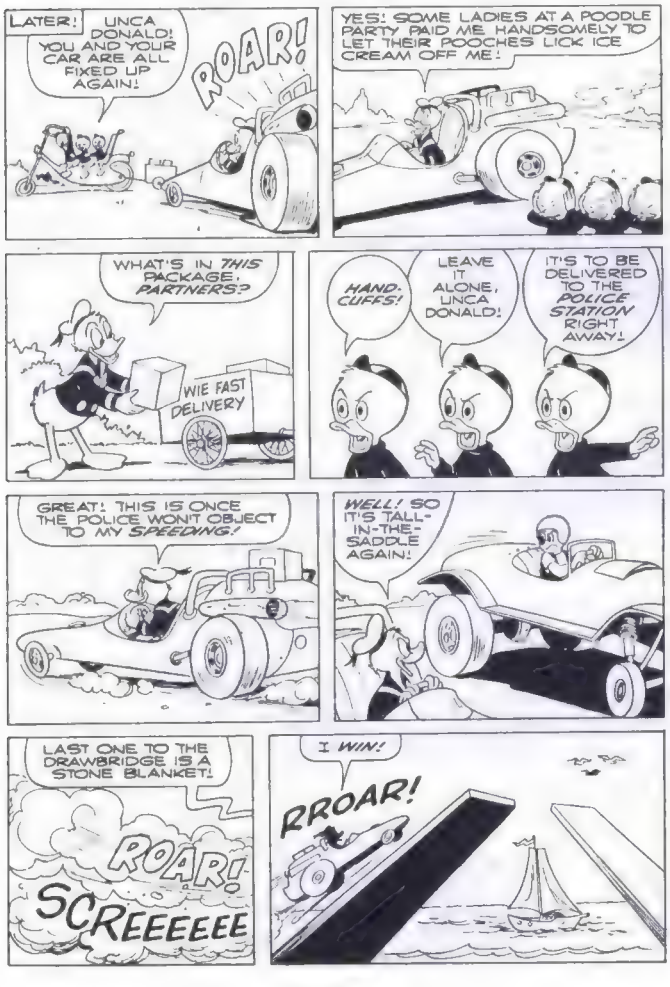
LATER!
UNCA DONALD! YOU AND YOUR CAR ARE ALL FIXED UP AGAIN!
ROAR!
YES! SOME LADIES AT A POODLE PARTY PAID ME HANDSOMELY TO LET THEIR POOCHES LICK ICE CREAM OFF ME!
WHAT'S IN THIS PACKAGE, PARTNERS?
WIE FAST DELIVERY
HAND-CUFFS!
LEAVE IT ALONE, UNCA DONALD!
IT'S TO BE DELIVERED TO THE POLICE STATION RIGHT AWAY!
GREAT! THIS IS ONCE THE POLICE WON'T OBJECT TO MY SPEEDING!
WELL! SO IT'S TALL-IN-THE-SADDLE AGAIN!
LAST ONE TO THE DRAWBRIDGE IS A STONE BLANKET!
ROAR!
SCREEEEEE
I WIN!
RROAR!

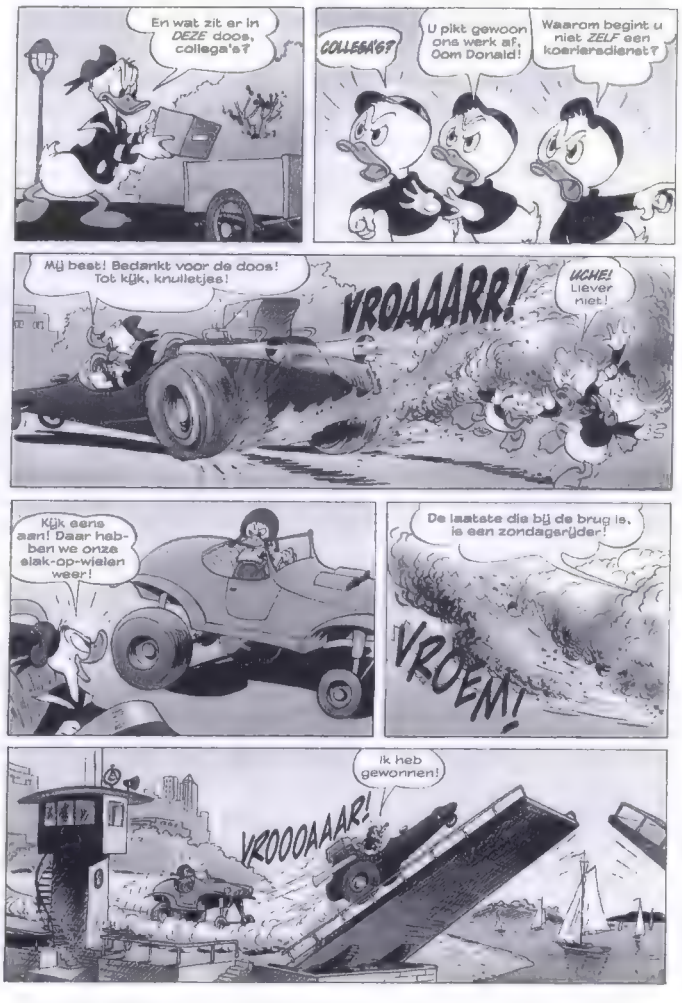
En wat zit er in DEZE doos, collega's?
COLLEGA'S?
U pikt gewoon ons werk af, Oom Donald!
Waarom begint u niet ZELF een koeriersdienst?
Mij best! Bedankt voor de doos! Tot kijk, knulletjes!
VROAAARR!
UCHE! Liever niet!
Kijk eens aan! Daar hebben we onze slak-op-wielen weer!
De laatste die bij de brug is, is een zondagerijder!
VROEM!
Ik heb gewonnen!
VROOOAAAR!

Dit komt Jullie duur te staan, jongens!
GLAK!
Doe geen dingen...
...waar u later spijt van krijgt!
U kunt trouwens beter uw hoofd bij uw werk houden! Daar probeert iemand over de schutting te klimmen!
WAK!
Wegwezen, knul! Voor viegels als jij heb ik altijd een plantenbak bij de hand!
WOEAAAAH!
SPROOING!

Ook Jippes heeft op zijn beurt bewonderaars en de 'Jonge Honden'-stal van het Nederlandse weekblad kent zijn klassiekers. Tekenaar Sander Gulien laat er geen twijfel over bestaan dat de Barks-stijl de enige stijl is om de juiste Duck-toon te vinden, maar Gulien probeert in zijn werk duidelijk in de stijl van Jippes te werken (*Donald Duck 37, 1999*).

vrouw voor haar rechten opkomt. Deze afleveringen werden hoofdzakelijk getekend door **Michel Nadorp** en verschenen begin jaren negentig onregelmatig in het weekblad.

Beeldtaal

Zoals gezegd beheerst Jippes de beeldtaal van Barks als geen ander, niet in de laatste plaats door zijn karakteristieke inktwerk. Het zwierige, losse pennetje met arceringen en de voor Barks zo typerende silhouetten laten Jippes' verhalen sprankelen. Zelfs de niet eens zo denderende Barks-scenario's als *Officer For A Day* tilt Jippes met zijn tekenwerk boven het gemiddelde uit. Misschien is Jippes wel één van de weinige tekenaars die het allerberoerdste *Duck*-verhaal nog leesbaar en acceptabel weten te maken. Jippes: 'Het ontwikkelen van een eigen, persoonlijke tekenstijl staat of valt met een goede en vooral sturende begeleiding. Maar ook persoonlijkheid speelt een rol. Je kunt duidelijk zien dat bij voorbeeld **Vicar** een conservatief man is; zijn verhalen zijn praktisch allemaal hetzelfde en in eenzelfde tekenstijl op papier gezet. **Branca** is wat dat betreft zeer vrijzinnig: hij probeert met zijn vaak 'wilde' tekeningen van het slechtste verhaaltje toch nog wat te maken.'

Na zijn vertrek naar de Verenigde Staten bleef Jippes af en toe *Duck*-verhalen tekenen. Er lag nog een enorme stapel Barks-scenario's uit begin jaren zeventig, die in opdracht van de toenmalige Amerikaanse uitgever Western Publishing werden getekend door **Tony Strobl**. Omdat Strobl nu eenmaal een andere stijl hanteert dan Barks zelf, zijn er maar weinigen die echt enthousiast waren over deze producties (behalve de Strobl-fans uiteraard). Het lag voor de hand om deze *Jonge Woudloper*-verhaaltjes opnieuw te tekenen en Jippes zette zich begin jaren negentig aan zijn tekentafel, volgens eigen zeggen om de rekeningen te betalen.

Jan, Jans en de eenden

Inmiddels hoeft Jippes geen *Duck*-strips meer te tekenen om de huur te betalen. Maar dat wil niet zeggen dat er veel *Duck*-werk aan zit te komen. Vorig jaar heeft Jippes zich in opdracht van zijn oude werkgever VNU Tijdschriften (de uitgever van Disney in Nederland) ontfermd over *Jan, Jans en de kinderen*, een project dat veel aandacht en tijd opslokt. Afgelopen jaar publiceerde de Nederlandse *Donald Duck* nog wel enkele verhalen van zijn hand, maar de koek lijkt nu definitief op. Jippes: 'Ik heb nog een scenario liggen met als werktitel *Lighthouse*. Het scenario is gebaseerd op een storyboard voor een nieuwe televisiereeks genaamd *Mouseworks* - afleveringen van een half uur met nieuwe Disney-*shorts* voor televisie. De studio besteedde al het animatiewerk echter uit aan een studio op de Filippijnen en het resultaat liet zich raden: rampzalig! De *short* is wel in productie genomen, maar het idee heb ik nu verder uitgewerkt. Ik ga het nu tekenen voor Egmont (de Deense uitgever van Disney-tijdschriften. PvC). Omdat het scenario is gebaseerd op een tekenfilm is het qua tempo aan de snelle kant. De Nederlandse Disney-redactie vond het verhaal daarom minder geschikt voor de Nederlandse markt.'

Publicaties in Nederland

Voor een uitgebreide lijst van binnen- en buitenlandse publicaties van Daan Jippes biedt de Disney Comics Site op het internet uitkomst:
http://stp.ling.uu.se/~starback/dcml/creators/daan-jippes.html

Het werk van Daan Jippes is in Nederland hoofdzakelijk uitgegeven in de albumreeks De beste verhalen van Donald Duck. *In 1999 verscheen werk van Jippes' hand in* Donald Duck 3 en 4 (De Mijn van de Weerwolf), Donald Duck 20 (A Day in A Duck's Life) en Donald Duck 43 (De wilde walvisvaart).

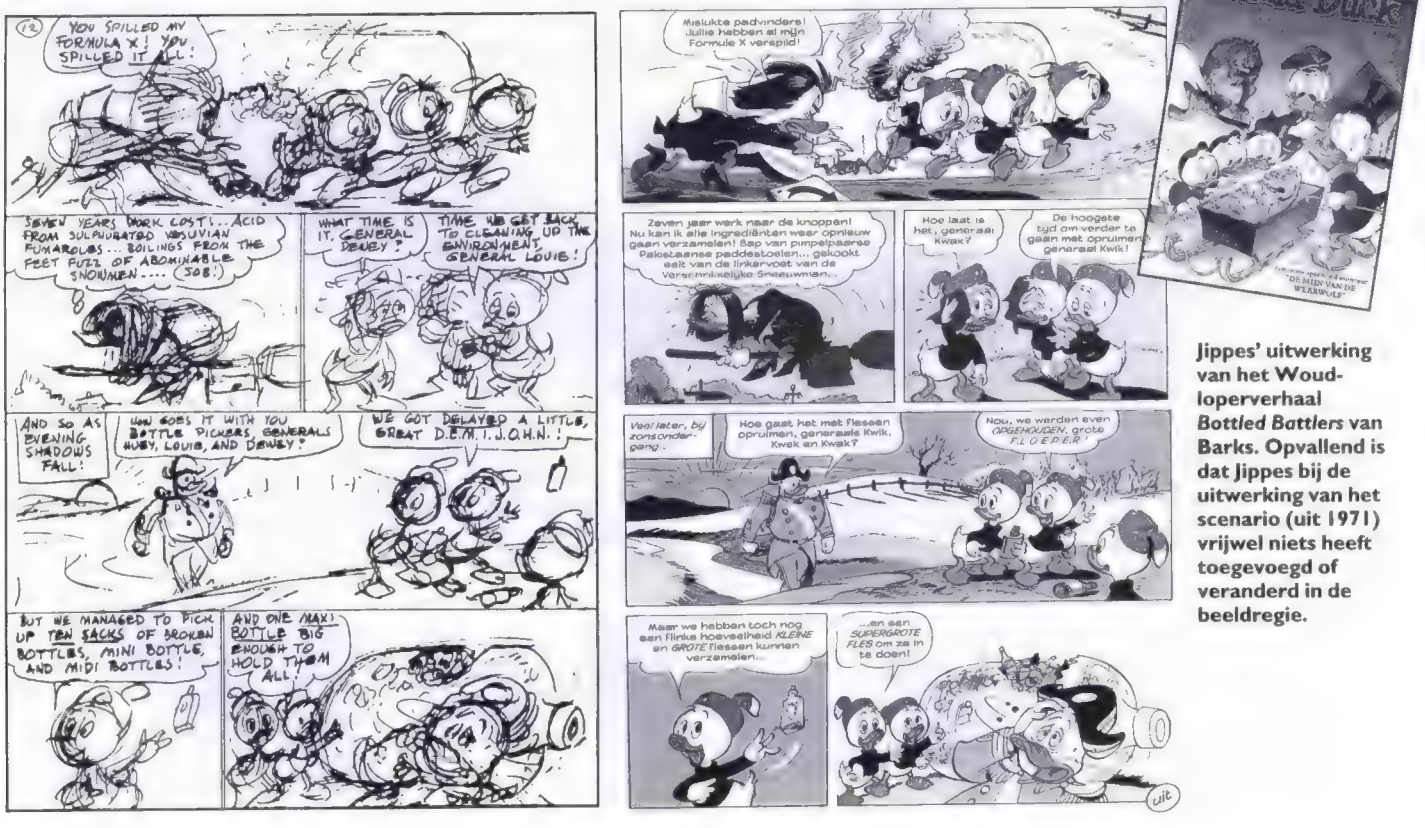
YOU SPILLED MY FORMULA X! YOU SPILLED IT ALL!
SEVEN YEARS' WORK, COST!... ACID FROM SULPHURATED VESUVIAN FUMAROLES... BOILING FROM THE FEET FUZZ OF ABOMINABLE SNOWMEN.... (SOB!)
WHAT TIME IS IT, GENERAL DEWEY?
TIME WE GET BACK TO CLEANING UP THE ENVIRONMENT, GENERAL LOUIE!
AND SO AS EVENING SHADOWS FALL!
HOW GOES IT WITH YOU BOTTLE PICKERS, GENERALS HUEY, LOUIE, AND DEWEY?
WE GOT DELAYED A LITTLE, GREAT D.E.M.I.J.O.H.N.!
BUT WE MANAGED TO PICK UP TEN SACKS OF BROKEN BOTTLES, MINI BOTTLE, AND MIDI BOTTLES!
AND ONE MAXI BOTTLE BIG ENOUGH TO HOLD THEM ALL!
Miskukte padvinders! Jullie hebben al mijn Formule X verspild!
Zeven jaar werk naar de knoppen! Nu kan ik alle ingrediënten weer opnieuw gaan verzamelen! Bah van pimpelpaarse Pelsetaanse peddestoelen... gekookt eelt van de linkervoet van de Verschrikkelijke Sneeuwman...
Hoe laat is het, generaal Kwak?
De hoogste tijd om verder te gaan met opruimen, generaal Kwik!
Veel later, bij zonsondergang.
Hoe gaat het met flessen opruimen, generaals Kwik, Kwek en Kwak?
Nou, we werden even OPGEHOUDEN, grote FLOEPER!
Maar we hebben toch nog een flinke hoeveelheid KLEINE en GROTE flessen kunnen verzamelen...
...en een SUPERGROTE FLES om ze in te doen!
uit
Donald Duck
DE MIJN VAN DE WEERWOLF

Jippes' uitwerking van het Woudloperverhaal *Bottled Battlers* van Barks. Opvallend is dat Jippes bij de uitwerking van het scenario (uit 1971) vrijwel niets heeft toegevoegd of veranderd in de beeldregie.

LAND IN ZICHT

NEDERLAND

door

KEES KOUSEMAKER

Cover van het Franse geïllustreerde humoristische tijdschrift *Le Pêle-Mêle*. Tekenaar Kotek geeft op 9 april 1899 zijn visie op de millenniumwisseling ruim honderd jaar later.

Stuurloos in de stratosfeer: de toekomst voorspellen is een hachelijke zaak. Zowel **Johannes**, **Nostradamus** als de negentiende-eeuwse tekenaar **Kotek** zijn wat dat betreft illustere voorbeelden. Hoe verder weg, des te waziger wordt de voorspelling. Heeft de strip toekomst? Hoe zal het het Nederlands beeldverhaal vergaan? Zal het zijn eigenheid weten te behouden? Pal over de drempel van de nieuwe eeuw heeft de Nederlandse stripliefhebber in ieder geval niet te klagen. In binnen- en buitenland wordt de Nederlandse strip gevierd. De grote expositie die Angoulême dit jaar over de Europese strip organiseert, toont onder andere werk van **Toonder**, **Kresse**, **Van den Born** en **Swarte**. In Turnhout is, nu ik dit schrijf, nog de mooist denkbare expositie over de geschiedenis van het Nederlands beeldverhaal te bewonderen: *Van Bulletje tot Wentelteefje*. Ook raken steeds meer buitenlandse uitgeverijen geïnteresseerd in het vaderlandse beeldverhaal. In het fraaie *Comix 2000* van de Franse uitgeverij L'Association staan maar liefst dertien getalenteerde Nederlandse stripmakers. De Nederlandse kranten zijn meer en meer geneigd vaderlands talent de ruimte te geven (koopt Nederlandse waar). De bibliotheek van Rotterdam is op stripgebied goed gesorteerd en in Haarlem opent het Stripdocumentatiecentrum dit jaar zijn deuren. De situatie lijkt, kortom, gezond. Je zou bijna gaan denken dat het tijd wordt voor een nieuwe stripencyclopedie.

In deze serie mondiale columns staat een keur aan stripdeskundigen stil bij het afgelopen centennium. Ze plaatsen een persoonlijke noot bij één eeuw strip in hun land.

Maar misschien is het deze keer niet nodig een half bos voor zo'n encyclopedie neer te halen. Het is veilig voorspelbaar dat de toekomst behalve aan de strip ook aan de micro-elektronica - een goede tweede - is. Vandaar dat de website *www.lambiek.net* nu al vele tientallen geïllustreerde stripmakersbiografieën biedt. De mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling ervan zijn vrijwel onbegrensd. Als het aan ons ligt, worden de *strips in space* van iedereen. Een digitale stripencyclopedie hoort immers niet statisch te zijn, maar juist continu in ontwikkeling. Geen éénrichtingsverkeer van auteur naar lezer, maar juist interactie tussen beide. Vandaar dat ik zou willen eindigen met een oproep. Onder de lezers van *Stripschrift* bestaat enorm veel deskundigheid over strips. Door deze kennis te delen - en bij voorbeeld een interessante site te wijden aan **G.T.H. Rothmann** of het blad *Stripfilm*, enkele van onze biografieën aan te vullen, of ons te wijzen op nieuwe links naar stripsites - kan *lambiek.net* daadwerkelijk uitgroeien tot een informatiebron voor en door stripliefhebbers. Reacties zijn meer dan welkom via *lambiek@lambiek.net* (ook rechtstreeks te bereiken via de site). Uiteindelijk kunnen dan ook Kotek en zijn (negentiende-eeuwse) collega's aan de vergetelheid worden ontrukt en een plek krijgen in 'de toekomst'. Dat wil zeggen: in de stripcultuur waarvan zij aan de basis stonden.

Cover van *Le Sourire*, een evenknie van *Le Pêle-Mêle*. Illustrator J. Hellé had reeds op 15 februri 1909 een vooruitziende blik op het jaar 2000.

Kees Kousemaker runt al sinds november 1968 stripwinkel en galerie Lambiek in Amsterdam. Hij stelde met Evelien Kousemaker in 1979 de stripencyclopedie Wordt Vervolgd. Stripleksikon der Lage Landen *samen. Kousemaker ontving in 1999 van Het Stripschap de P. Hans Frankfurtherprijs: de jaarprijs voor bijzondere verdiensten.*

Lange tijd hield Marten Toonder **zijn eigen persoonlijkheid verborgen achter zijn stripkarakters. De laatste jaren liet hij evenwel meer over zichzelf weten. Veel meer zelfs. Enige tijd geleden verscheen een integrale autobiografie en daarin vertelt hij vrijuit over zijn kindertijd, over zijn jeugd in de jaren twintig, over de moeilijke oorlogsjaren en over het wel en wee van zijn gezin en zijn studio in de naoorlogse bloeiperiode van de *Bommel*strips. Wat zegt zijn boek over de mens achter de striptekenaar?**

Marten Toonder en de tijdgeest

door
GER TILLEKENS

Wanneer zag ik **Marten Toonder** voor het eerst in levende lijve? Precies weet ik het niet meer, maar het moet ergens in het begin van de jaren zeventig zijn geweest. Vaag tussen andere herinneringen aan die woelige periode bewaar ik tenminste het beeld van een zaaltje in Den Haag waar een televisiedocumentaire werd vertoond over Toonder in Ierland. Op het projectiescherm stapte de schepper van Olivier B. Bommel en Tom Poes dwalend rond in een nevelig en nattig landschap. De sfeer leek zo authentiek, dat zelfs Toonder die niet op papier zou kunnen vangen. Dat dacht ik tenminste. Totdat in 1973 zijn verhaal verscheen over die filmopnames - *De Krookfilm*. Daar bleek het tegendeel: in zijn tekeningen kwam het Ierse landschap nog soppiger en vernevelder over dan op de film.

***Links*, Marten Toonder in de tuin van 'Eyrefield Lodge' in Ierland.**

***Linksonder*, Toonders autobiografie verscheen oorspronkelijk in vier aparte delen, allen uitgevoerd met een coverillustratie van zijn vrouw Phiny Dick.**

Nog een herinnering is me van die gebeurtenis in Den Haag bijgebleven. Op het podium stond het bekende levensgrote, full-colour display-figuur van Heer Bommel. Toen Toonder zelf een toelichting gaf, stond hij daar vlak naast en voor mijn geestesoog schoven hun beide figuren langzaam in elkaar. Toonder werd Bommel en Bommel werd Toonder. Dat was niet zo vreemd, want op de één of andere manier was de gelijkenis treffend.

Een dikke paperback

Vijfentwintig jaar later verscheen Toonders eigen verhaal over zijn leven. Het is een lijvig werkstuk. In bijna 1200 bladzijden werd het geheel in 1998 door uitgeverij De Bezige Bij uitgebracht onder de simpele titel *Autobiografie*. Delen ervan verschenen echter al eerder. In 1992 publiceerde Toonder het eerste deel, *Vroeger was de aarde plat*, dat de periode tussen 1912 en 1939 bestrijkt. Een jaar later volgde het tweede deel, *Het geluid van bloemen*, over de oorlogsjaren tussen 1939 en 1945. En vier jaar later, in 1996, verscheen *Onder het kollende meer Doo* over de twintig naoorlogse jaren die Toonder in Nederland doorbracht. In 1998 kwam daarna nog een korte epiloog uit met de simpele titel *Tera* over zijn korte, maar gelukkige periode samen met **Tera de Marez Oyens**.

Voor wie het niet wist: Tera was een bekend componist en muziekwetenschapper. Ze was de weduwe van de politicoloog en schrijver **Menachem Arnoni**. Toonder ontmoette haar een paar jaar na de dood van zijn vrouw **Phiny Dick** en ze beleefden samen een kortdurende maar hevige romance. In de dikke paperback is Toonders verhaal over die episode samengenomen met de drie andere delen. Ondanks de indrukwekkende omvang las ik het boek bijna achter elkaar uit. En weer betrapte ik me er al lezend op dat de figuren van Toonder en Bommel meermalen dreigden samen te vallen.

Bedachtzaam en onbezonnen.

Toonder was natuurlijk Heer Bommel niet. Opschepperig is hij, zo kunnen we uit zijn levensverhaal opmaken, bij voorbeeld allerminst. Als hij al een enkele keer naast zijn schoenen dreigt te gaan lopen, corrigeert hij zichzelf onmiddellijk. En anders deed zijn vrouw dat wel. Zelf heeft hij herhaaldelijk gezegd, dat er in zijn karakter zowel elementen van Bommel als van Tom Poes schuilgingen. Lezen we zijn levensverhaal, dan is daar iets bij voor te stellen. Het is de afstandelijke kijk van de laatste die de autobiografie overheerst. Die afstand zit in de relativerende schrijfstijl, maar komt ook in andere dingen naar voren. Het blijkt voor Toonder een soort levenshouding om zichzelf van een afstand te bekijken. We zien dat bij voorbeeld in de bedachtzame manier waarop hij als zestienjarige zijn eigen gevoelens analyseert toen hij met zijn buurmeisje - zijn latere echtgenote - op dansles ging. Hij vraagt haar voor een bal, maar ze bedankt voor de eer en slaat de uitnodiging af.

Maar dan komt ook de andere kant van Toonders karakter naar voren. In een opwelling en zonder aan de complicaties te denken nodigt hij drie verschillende meisjes voor hetzelfde avondje uit. Gelukkig loopt het allemaal goed af en achteraf beseft hij dat zijn kwaadheid op Phiny hem tot zijn impulsieve gedrag heeft gebracht. Hij leert er niet echt van. Ondoordachte beslissingen blijven een terugkerend verschijnsel in zijn leven. Even snel en onoverwogen neemt hij in die tijd - we zijn dan in de vrolijke jaren twintig - het initiatief om een scholierenvereniging op te richten om dansfeesten te organiseren. Even spontaan besluit hij aan het begin van de Tweede Wereldoorlog mede-firmant te worden van de Diana Edition om het bedrijf van zijn vriend **Gottesmann** veilig te stellen. En even gemakkelijk begint hij na de oorlog aan de riskante onderneming om een avondvullende tekenfilm te produceren.

Tekenend in dit opzicht zijn ook de sporadische keren dat hij een woede-aanval krijgt, als kind en later bij voorbeeld bij zijn eerste werkgever, de Rotogravure in Leiden, waarop hij ook spontaan ontslag neemt. Verder blijkt hij goed in staat, zoals hijzelf ook herhaaldelijk opmerkt, om problemen te verdringen. Net zolang totdat ze zo groot zijn geworden dat het echt niet meer kan. Op al die punten lijkt hij in zijn gedragingen op Bommel. Dat geldt ook voor de afloop van zijn ondernemingen. Net als Bommel overkomt Toonder steeds van alles en nog wat. En, ook bij hem komt op onverwachte manieren alles meestal weer op zijn pootjes terecht.

Autobiografie toont Toonder tussen traditie en moderniteit

Strips op de achtergrond

Stripliefhebbers zullen zich natuurlijk nieuwsgierig afvragen of Toonders biografie meer licht werpt op de oorsprong en ontwikkeling

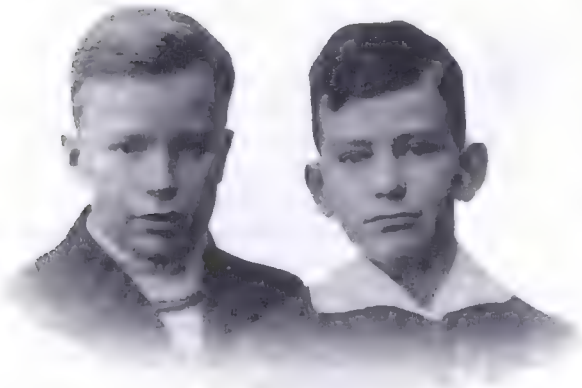

***Linksboven*, Marten met zijn vader, 1915.**
***Ernaast*, Zijn moeder, 1911.**
***Links*, Marten en Jan Gerhard, in 1923.**
***Onder*, In 1931 voer Toonder naar Argentinië. Daar ontmoette hij Jim Davis, die hem krabbels van *Felix the Cat* toonde. Davis was medewerker van Dante Quinterno. Dankzij Quinterno's modelsheets leerde Marten hoe de anatomie van een stripfiguur in elkaar stak.**
***Rechtsboven*, Marten en Phiny in 1934.**
***Rechtsmidden*, In Terpen Tijn blijken elementen te zitten van de schilder Eterman, die in de biografie een heel bijzondere plaats inneemt.**

van zijn stripverhalen. Het antwoord op die vraag luidt zowel ontkennend als bevestigend. De feitelijke biografie stopt in 1966, het jaar waarin de familie Toonder naar het Ierse Greystones emigreert. De ongeveer dertig jaren tussen 1966 en het midden van de jaren negentig worden gladweg overgeslagen en in die tijd schreef Toonder nog een groot aantal verhalen. Het laatste Bommelverhaal verscheen immers in 1986. Daarover vinden we dus niets in de autobiografie. Ook over de eerdere verhalen krijgen we betrekkelijk weinig informatie. De autobiografie gaat dan ook niet zozeer over Toonder als striptekenaar, maar vooral over Toonder als mens. Maar ook langs die lijn valt er genoeg te leren over zijn strips, want op de achtergrond zijn ze altijd aanwezig. Soms heel direct. We lezen in zijn biografie bij voorbeeld hoe hij als kind al in 1918 kennismaakte met de Amerikaanse strip, waarom hij koos voor het beroep van tekenaar en over de opzet van de studio's in de oorlogsjaren. We lezen dat de keuze tussen tekst- en ballonstrip niet principieel was, maar voor een groot deel op toeval berustte. We krijgen uitgebreid te horen hoe Tom Poes aan zijn naam kwam. En terloops vernemen we dat hij het tekenen van stripfiguren niet persoonlijk van de Argentijnse striptekenaar **Dante Quinterno** leerde, maar via een incidentele ontmoeting met diens toenmalige Amerikaanse medewerker **Jim Davis**.

Echte Toonder-types

Meer indirect krijgen we nog wel meer informatie over de Bommelverhalen en hun karakters. Hoewel hij in zijn boek zelf herhaaldelijk het tegenovergestelde beweert, zijn Toonders herinneringen allesbehalve vaag. Hij blijkt vooral een goed geheugen te hebben voor een

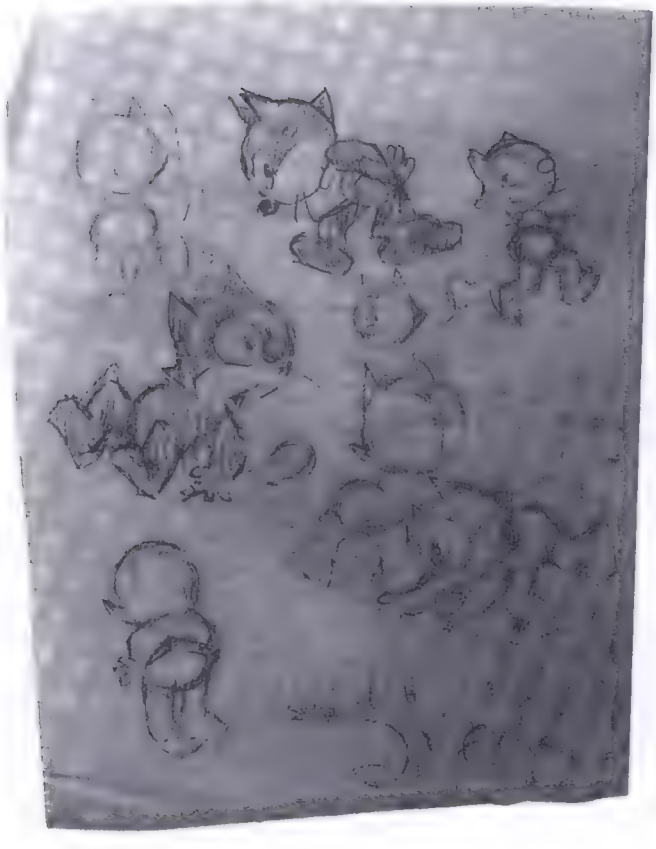

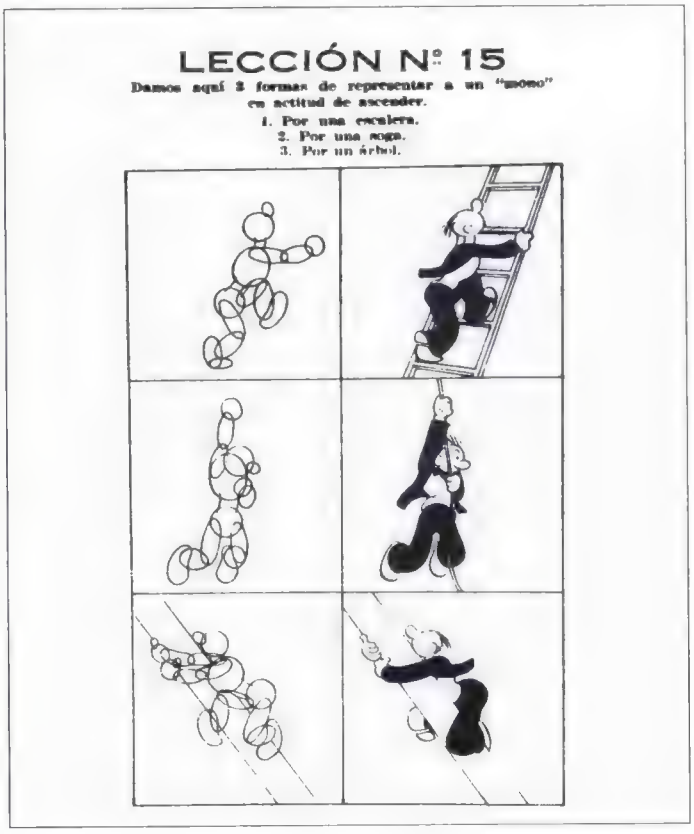
LECCIÓN Nº 15
Damos aquí 3 formas de representar a un "mono" en actitud de ascender.
1. Por una escalera.
2. Por una soga.
3. Por un árbol.

aantal opmerkelijke ontmoetingen. Ontmoetingen die opmerkelijk zijn omdat het gaat om opmerkelijke of in ieder geval merkwaardige personen. Voor de Bommelkenner is het is leuk om daarin de kenmerken en eigenschappen van latere personages te herkennen. Zo komen we al na veertig pagina's in het boek iemand tegen die verdacht veel weg heeft van Pee Pastinakel en die zichzelf ook, als afkorting voor Peregrinus, Pee noemt. In Terpen Tijn blijken elementen te zitten van de schilder **Eterman**, die in de biografie een heel bijzondere plaats inneemt. En zo zijn er nog tal van figuren die als inspiratiebron lijken te hebben gediend voor Toonders stripfiguren. Het zijn niet alleen die ontmoetingen. Toonder interesseert zich al jong voor het spiritisme en leest geestdriftig de werken van **Madame Blavatsky**. Toeval heeft in zijn leven altijd betekenis. Geloof in synchroniciteit - het idee dat toeval de vorm is waarin het lot zich uit - maakt een integraal deel uit van zijn levensvisie. En ook de uitwerking van die gedachte valt moeiteloos in de Bommelverhalen terug te vinden.

Het typische Toonderiaanse Nederlands van de Bommelverhalen duikt in de autobiografie overigens slechts sporadisch op. Af en toe valt er een enkel woord, zoals 'aarzelig' in plaats van aarzelend, dat associaties wekt met de kenmerkende schrijfstijl van de stripverhalen. Geregeld komen we wel het karakteristieke woordje 'zodat' tegen, op dezelfde manier als in de Bommelstrips. Net zoals daar gebruikt Toonder dat woord regelmatig om gebeurtenissen uit het verleden een extra betekenis te geven voor het heden. Zo schrijft hij bij voorbeeld ergens: 'Het is dan ook eigenaardig dat zijn woorden bleven hangen, zodat ik ze nu nog kan opschrijven.' Het verschaft de zin iets mysterieus. Het klinkt alsof die woorden ooit speciaal werden uitgesproken om pas later vermeld te worden. Dat is typisch Toonder. Verder schrijft hij zijn zinnen in een mooi, maar onopvallend Nederlands. Behalve dan wanneer bepaalde ontmoetingen worden beschreven. Dan is zijn kenmerkende woordenschat overvloedig aanwezig. Dat blijkt dan terecht. Want het lijkt erop dat juist deze ontmoetingen, die bij Toonder zo goed in zijn geheugen staan gegrift, niet alleen een belangrijke voedingsbodem zijn geweest voor een aantal Bommelkarakters, maar ook voor hun kenmerkende vocabulaire.

De harde werkelijkheid

Een levensverhaal is geen stripverhaal en dat geldt zeker voor de autobiografie van Toonder. Stripverhalen hebben doorgaans een happy end. Dat geldt ook voor de Bommelsaga. De schrijver beloofde weliswaar in de documentaire van 1973, dat hij Bommel aan het eind van de serie, net als **Tolkien** Bilbo, naar de 'grijze eilanden' van de Ierse mythologie zou laten vertrekken, maar deed dat uiteindelijk niet. Zoals bekend liet hij zijn held in het huwelijk treden met zijn buurvrouw Doddeltje. Dat was het einde van het verhaal. In het echte leven gaan die dingen anders. Bij Toonder zelf worden het begin en einde van zijn verhaal bepaald door meer dramatische gebeurtenissen: het overlijden van zijn vrouw Phiny en de dood van tweede echtgenote Tera.

Er zijn meer zwarte episodes in het leven van Toonder. De lezer wordt in die gebeurtenissen meegetrokken, doordat Toonder zijn leven schetst als een rechtlijnige geschiedenis. Hij beschrijft alles heel direct, zoals hij het toen zag en beleefde. Enkel in het laatste deel zwenkt de verhaallijn kortstondig heen en weer tussen zijn leven toen in Nederland en nu in Ierland.

Die manier van schrijven maakt het boek ronduit verhelderend en op veel punten ook aangrijpend. Dat geldt zeker voor het tweede deel, waarin Toonder verhaalt over de donkere oorlogsjaren. Hij vertelt daar de geschiedenis van de tekenfilm naar het verhaal van *Tom Poes en de Laarzenreuzen*. Centraal staat daarbij de studio die hij met geld van de Duitse firma Degeto van de grond wist te tillen en die, met medeweten van de betrokkenen, vooral bedoeld leek om een groeiend aantal medewerkers uit de handen van de Duitse bezetters te houden. Het hele gebeuren, compleet met de romantiek van vriendschap en de tragiek van verraad, roept directe associaties op met *Schindler's List*.

Een visie op verhalen

Tijdens de oorlog rolt Toonder daarmee in het verzet, niet uit politieke overtuiging, maar nogal argeloos als gevolg van allerlei toevallige omstandigheden. En natuurlijk vanwege zijn impulsieve aanleg en niet te vergeten zijn levenshouding. Al jong heeft de man namelijk al een grote afkeer tegen elk geloof in sociale categorieën als natie en volk. Voor hem bestaan er slechts individuen, personen. Het is een overtuiging die in en door zijn oorlogservaringen enkel en alleen sterker wordt. De anti-fascistische houding van Toonder berust daarmee op een vorm van romantisch individualisme. 'Je moet het bestaan van vele mogelijkheden erkennen, anders word je een fanaat die zich gelukkig voelt in een schreeuwende horde; dat heb ik al vroeg begrepen', zo formuleert hij het zelf. Het is hetzelfde thema dat steeds in zijn stripverhalen terugkeert en dat hij in zijn autobiografie als zijn visie op die verhalen onderbouwt.

Toonder beschrijft zichzelf als een romanticus, die in verhalen vlucht wanneer de problemen van het echte leven hem te groot worden. Het is voor hem een vorm van escapisme en het plezier daarvan gunt hij ook aan zijn publiek. Een boodschap hebben zijn verhalen niet; ze moeten vooral plezier bieden. Daarin ziet hij ook hun belangrijkste functie. Maar, de betekenis van de romantiek van zijn bedenksels reikt voor hem verder. Zijn verhalen kunnen escapisme bieden, omdat ze ook laten zien hoe het anders kan en welke dingen in het leven echt belangrijk zijn. Volgens Toonder zijn dat vooral de kleine dingen van het leven. Daarmee komt de inzet van zijn verhalen overeen met zijn levensfilosofie, waarin geld geen rol speelt en geluk bestaat, zoals hij het

Geloof in het idee dat toeval de vorm is waarin het lot zich uit, is een integraal deel van Toonders levensvisie

zelf formuleert, uit '*little moments of happiness*'. Daarom hebben zijn verhalen in zekere zin toch een boodschap, die we zouden kunnen bestempelen als het belang van de kleine romantiek van het dagelijks leven.

De tijd van Toonder

Volgens de meester zelf valt er daarmee uit zijn verhalen iets te leren. Daarom toonde Toonder zich ook hoogst verontwaardigd over het einde van de Bommelverhalen in de NRC. De serie had van hem eindeloos mogen worden herhaald. Ook voor de oplettende lezertjes van nu hadden de verhalen nog voldoende leerzaams in huis, zo meende hij. Het is de vraag of hij daarin gelijk heeft. Toegegeven, de avonturen van Heer Bommel en Tom Poes waren beter tegen de tijd bestand dan die van bij voorbeeld Kapitein Rob. De zeilende held van **Pieter Kuhn**, wiens avonturen van eind 1945 tot begin 1961 in *Het Parool* verschenen, was typerend voor de 'lange' jaren vijftig. Toonder rees daar met zijn verhalen bovenuit. Afgezien van zijn tekentalent en verhalend vermogen, speelde zijn thematiek daarbij een belangrijke rol. Die maakte het hem mogelijk om in zijn verhalen te anticiperen op de omslag van de denkwereld van de jaren vijftig naar die van de jaren zestig.

De avonturen van Heer Bommel en Tom Poes zijn wel eens omschreven als een serie fabels over de evolutie van de moderne wereld. In zijn algemeenheid klopt die stelling. Op de keper beschouwd is die omschrijving echter duidelijk te breed. Strips hebben immers altijd iets te doen met de tijd waarin ze worden geschreven. De reikwijdte van stripverhalen beperkt zich meestal tot één of twee decennia. Ja, decennia kunnen zelfs uitstekend worden getypeerd aan de hand van de krantenstrips die binnen die periode populair zijn. Voor de jaren zeventig waren het bij voorbeeld strips als *Charlie Brown* en *Oerm*, die kritisch uiting gaven aan de tijdgeest. Voor de jaren tachtig waarin de populaire cultuur dominant werd kunnen de strips van **Hein de Kort** model staan. En op het nieuwe moralisme van de jaren negentig geeft **Peter de Wit**s maffe psychiater Sigmund een treffend commentaar.

Voor al deze periodes kunnen ook andere namen worden genoemd, maar het is moeilijk voorstelbaar hoe Heer Bommel en Tom Poes zich deze nieuwe vormen van humor hadden kunnen eigenmaken. Nee, tijdloos zijn Toonders stripfiguren bepaald niet. Ze behoren duidelijk tot de twintig jaren na de oorlog. Maar voor die periode waarin traditie plaats moest maken voor moderniteit, bieden ze ook het beste dat de stripwereld kon leveren.

Tussen traditie en moderniteit

De wereld die Toonder in zijn stripverhalen schetst is die van het knusse Rommeldam, het symbool voor het rustige vooroorlogse Nederland, dat continu dreigt te worden overvallen door de ontwikkelingen die de economische en technische vooruitgang met zich meebrengt. Het is een stilering van de wereld waarin Toonder zelf opgroeide en die hij in zijn autobiografie prachtig beschrijft. Het vertegenwoordigt de traditionele kant van zijn verhalen en van zijn persoonlijkheid. Daartegenover staan de meer moderne elementen. Zoals hij aangeeft, beschrijven zijn verhalen

Bovenste rij,
- **Medewerkers van de Studio's in de Reguliersdwarsstraat in 1945. *V.l n r.* Roeling, Henk Kabos, James Ringrose, John van der Meulen, Geertje Knoef, Frits Godhelp, Harry Klokkers, Ton Beek, Mary Oosterdijk, Ben van het Klooster, Wim de Mooy.**
- **Tuin Achterom 13, Blaricum.**
- **Vader geridderd.**
- **Tera.**

Onderste rij,
- **Tom Poes en de Laarzenreuzen.**
- **Steen in Ierland.**
- **Phiny met zere voet; haar moeder in silhouet.**

simpel is dan zijn stripfiguren. Iemand die enerzijds een sterke neiging heeft te vluchten in verhalen, maar die anderzijds midden in de gebeurtenissen staat. Wat hem - en zijn stripverhalen - bij de tijd bracht en hield - en ook dat maakt zijn levensgeschiedenis overduidelijk - is zijn afschuw van grote ideologieën en bureaucratisch machtsmisbruik. Ook hier speelden zijn oorlogservaringen, zoals hij zelf aangeeft, een belangrijke rol.

Zelf was hij van mening dat de geest van verandering die tijdens de oorlog in het verzet leefde, na de bevrijding ten onrechte in de kiem was gesmoord. In de culturele revolutie van de jaren zestig zag hij een poging van de jeugd om die veranderingen alsnog te realiseren. Niet op zijn manier, maar toch... Toonder had er begrip voor en toonde dat in zijn verhalen. In zijn levensverhaal laat hij zich daarover nadrukkelijk uit. Daarmee was hij destijds een van die volwassenen met relativeringsvermogen die wel eens omschreven worden als belangrijke culturele overgangsfiguren tussen de jaren vijftig en zestig. Tegen die achtergrond vormt zijn autobiografie een waardige pendant van zijn stripverhalen. En net als die verhalen is het boek de moeite van het lezen meer dan waard. Het brengt zijn tijd, Toonders tijd, op een treffende manier tot leven.

Autobiografie

Toonder
Bezige Bij 1998
ISBN 90-234-6201-7 (h.k.)
ISBN 90-234-3803-5
Prijs ƒ125 / Bfr. 2500 (h.k.)
ƒ 65 / Bfr. 1300
(1176 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

de strijd tussen goed en kwaad. Maar zijn helden zijn niet de directe protagonisten van dat principiële conflict. Heer Bommel is het voorbeeld bij uitstek van de passieve held. Onvermijdelijk raakt hij verdwaald in gebeurtenissen die buiten hem staan en als hij een bijdrage levert aan de oplossing van problemen, dan is dat vaak onbedoeld. Net als Toonder zelf wordt hij niet gestuurd door ideologieën, maar door eerlijke bedoelingen en een gevoel voor rechtvaardigheid. Daarmee vertegenwoordigt hij de kleine romantiek van Toonder. In de jaren zestig werd die vorm van romantiek tot een meer algemeen verschijnsel, een teken van een nieuwe tijd. Met zijn verhalen anticipeerde Toonder daarop en becommentarieerde en begeleidde hij de veranderingen. Tussen de regels door geeft zijn autobiografie aan waarom hij die rol kon spelen. Om de tijdgeest te kunnen relativeren, moet je er immers boven staan of er in ieder geval zelf geen deel van uitmaken. Voor Toonder gaat dat in sterke mate op. Al van kinds af aan lijkt hij buiten de wereld te staan. Vervreemd, zo vertaalt hijzelf aan het begin van zijn levensverhaal het Engelse woord *uncanny*. Hij maakte daar, zo leert zijn levensbeschrijving, een hanteerbare manier van leven van. Ook in dat opzicht was hij daarmee modern, voordat die levenshouding meer algemeen ingang vond.

Toch een beetje Bommel

Met zijn in tekst en tekeningen gegoten relativeringsvermogen heeft Toonder zelf actief aan de veranderingen van de jaren vijftig en zestig bijgedragen. Zijn verhalen waren inderdaad leerzaam. Letterlijk leerden ze hun lezers de waarden van de kleine romantiek die besloten lag in zijn levensvisie. Daarmee gaf Toonder uiting aan de tijdgeest, of beter gezegd: de geest van een veranderende tijd. In veel opzichten komt Toonder uit zijn boek naar voren als een lid van de vooroorlogse generatie. De wereld waarin hij opgroeide en die hij in zijn biografie zo nauwkeurig beschrijft is een andere wereld dan die waarin we nu leven. In dat opzicht lijkt hij toch een beetje op Bommel: een heer van stand. Maar in veel andere opzichten blijkt Toonder gewoon zichzelf: een complexe persoonlijkheid die heel wat minder

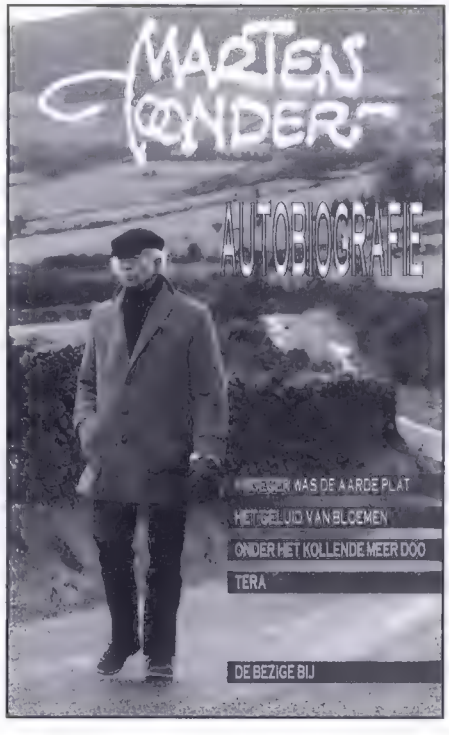

G L E E V E R S

IK WAS JUIST EEN SCHETS OP M'N LICHTBAK AAN HET OVERTREKKEN TOEN...
KA-OOOTJE
JOEPIE!
EEN MODERNE, PRACHTIG GESTROOMLIJNDE LICHTBAK!
DAN KUN JE DAT OUWE DING EINDELIJK WEGGOOIEN!
DIE OUWE WAS NU INDERDAAD OVERBODIG ....
DIE GOEIE OUWE LICHTBAK! IK WEET NOG GOED DAT IK HEM ZELF MAAKTE DAARVOOR EN DAARNA HEB IK NOOIT MEER EEN HAMER VASTGEHOUDEN...
NOOD BREEKT WET!
Jan Panlap
.. EN LATER M'N FELIX FLUX VERHALEN, OUTOKNOPIE, GLEEVERS DAGBOEK EN NIET TE VERGETEN M'N PUZZELPAGINAS!
EN NU STOND IK DUS OP HET PUNT EEN STUK NEDERLANDSE STRIPHISTORIE WEG TE GOOIEN....
IK.. IK..
VANAF DAT MOMENT VOELDE IK ME EEN ECHTE STRIPTEKENAAR!
IK TROK M'N EERSTE STRIPS OVER OP DE LICHTBAK...
IK KAN HET NIET!
BOEHOE! M'N LICHTBAKJE!
GERARD, JE MOEDER AAN DE TELEFOON!
U WILT DE LICHTBAK WEL HEBBEN?
PRIMA TOCH! DAN HOEF JIJ 'M NIET WEG TE GOOIEN!
WAARVOOR DAN?
VOOR EMBOSSING? WIE OF WAT IS IN HEMELSNAAM EMBOSSING?
DAT IS RELIEFKAARTEN MAKEN MET EEN NAALD! DAAR HEB JE INDERDAAD EEN LICHTBAK VOOR NODIG!
AH! ZE HEEFT WEER WAT NIEUWS!
AL SINDS MENSENHEUGENIS IS M'N MOEDER CREATIEF BEZIG. EERST HAAKTE ZE HONDERDEN DAN LAPPEN, HETGEEN M'N VADER ERTOE BEWOOG HAAR EEN BIJNAAM TE GEVEN...
HAHA! JAN PANLAP!
MEN ZEGT ALTIJD DAT IK DE CREATIVITEIT VAN M'N MOEDER EN DE HUMOR VAN M'N VADER HEB...
TOEN DE KLEINKINDEREN KWAMEN MAAKTE ZE PER KLEINKIND TWAALF DEZELFDE POPPEN.
LEUK TOCH, EEN PIEPSCHUIMBOL MET DAARONDER EEN CLOSETROL ...
..MET DAAR OMHEEN 'N PANLAP!
LEUK!
VERVOLGENS SCHILDERDE ZE SCHILDERIJTJES NA VAN DE SCHILDERLERARES DIE DAT WEER UIT EEN BOEKJE NASCHILDERDE ...

D A G B O E K

EN DE VOORLAATSTE UITING VAN CREATIVITEIT WAS FIGUURTJES PLAKKEN VAN THEEZAKJES !
NIET JAN PANLAP MAAR JAN THEEZAK HAHAHA !
MIJN MOEDER WIL DE LICHTBAK WEL HEBBEN VOOR EMBOSSING !
MIJN ZELF-GEMAAKTE BAK DIE MIJ LICHT- VOOR HET EERST HET GEVOEL GAF EEN ECHTE STRIP-TEKENAAR TE ZIJN !
WAAROP IK MET DEZE HANDEN MIJN DAGBOEKAFLEVERINGEN IN HUN DEFINITIEVE VORM GOOT !
EH MAM .. IK .. EH IK ZIE DE LICHTBAK ZOJUIST DE VUILNISWAGEN IN GEKIEPT WORDEN !
JAMMER JA !
MAAR WAT MOET JE NU MET DIE LICHTBAK ALS JE HEM OOK NIET WEG WIL GOOIEN ?
WACHT EVEN !
BOVEN HAD IK NOG EEN FOLDERTJE LIGGEN..
AANGETEKEND !
PTT POST
POSTBANK
PLOF
STRIPMUSEUM GRONINGEN
WAT HEB JE DAAR ?
EEN LICHTBAK VAN ENE... GLEEVER ?
NOOIT VAN GEHOORD !
ZET 'M MAAR HELEMAAL ACHTERAAN BIJ DE ONBEDUIDENDE STRIPZAKEN NAAST DE INTERNETDISCUSSIE VAN VAN TOL EN DE INGEZONDEN BRIEVEN VAN STOK !
OKAY !
VERMISTE ORIGINELEN KUYPERS
OVERTOLLIGE PRIJZEN KOLK
HET STRIPMUSEUM TROK TE WEINIG BEZOEKERS EN DUS IN 2068
WELKOM IN HET JANNIE LEEVER MUSEUM ! HIER ZIET U EÉN VAN ONZE TOPSTUKKEN ! DEZE LICHTBAK ZOU OOK GEBRUIKT ZIJN DOOR DEZE HELAAS PAS NA HAAR DOOD WERELDBEROEMD GEWORDEN KUNSTENARES DIE OOK WEL ONDER HET PSEUDONIEM JAN PANLAP WERKTE !
PANLAP-ZAAL
GLEEVER 99

Govert Suurbier v

Een goede lezer leest tussen de regels door en vergeet ook de kleine lettertjes niet. Wie de humorstripreeks rond missionaris Govert Suurbier goed leest, wordt door de makers (Yann en Verron) vergast op allerlei geheime boodschappen, verstopt in het gemurmel dat fluisterende personages voortbrengen. Het opmerkelijke is dat deze boodschappen allerlei *inside jokes* bevatten, afkomstig van de burelen van uitgeverij Lombard.

door **JEROEN MIRCK**

'Bik pela pok pek pek!' is een gevleugelde strijdkreet van Govert Suurbier. De rondbuikige missionaris spreekt in zijn eigen stripreeks de meest uiteenlopende talen, van het papoea-dialect tot klassiek Latijn. Bovendien schuwt deze reïncarnatie van kapitein Haddock ook een welgemeende vloek niet. Scenarist **Yann le Pennetier** (ook bekend van *Samber*, *Pin-up* en *De onnoembaren*) lijkt er een genoegen in te scheppen om allerlei taalspelletjes te spelen in de avonturen rond Suurbier. Zo zijn de voetnoten met (vaak hilarische) vertalingen in de albums welhaast ontelbaar. Maar Yann heeft zijn taalspel nog verder doorgevoerd: zelfs in de tekstballonnen met het onhoorbare gefluister van de verschillende personages (in andere stripverhalen meestal weergegeven door krasserige streepjes) blijken geheime boodschappen te zijn verstopt die niets met de loop van het verhaal te maken hebben.

...DE MISSIONARISHOUDING IS NIET ALLEEN ZALIGMAKEND... TEGEN DE TIJD DAT IK MET JULLIE KLAAR BEN, ZIJN JULLIE AAN HET EINDE VAN JE LATIJN!
ZOU HET?

***Rechtsmidden*, In het eerste album is het gefluister ook echt gefluister.**

***Rechtsboven*, Suurbier fluistert in *Pigalle* tegen een priester en smiespelt met een prostituee... en zij met hem.**

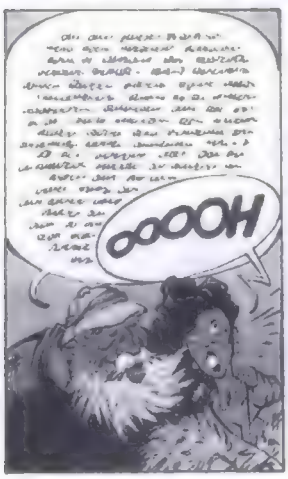

***Rechtsonder*, Monsignore Golias roddelt over Lombard-medewerkers.**

***Links*, Helaas is het gesprek in *Pigalle* tussen Suurbier en het hoertje (bewust?) onleesbaar.**

Fluistergeheimen

In het eerste deel - *Papoea's* - uit 1996 is van 'fluistergeheimen' nog geen sprake. Yann tapt hooguit een bekend mopje als Suurbier van zijn papoea-pleegzoon Nils het volgende krijgt toegefluisterd: 'Mompel fluister. Zachtjes praten. Mompel. Niemand mag ons horen. Mompel mompel.' In het vervolg - *Pigalle* - uit 1997, dat zich afspeelt in de Parijse Moulin Rouge, is het echter wèl raak. Na aanvankelijk nog een onleesbare dialoog tussen Suurbier en een hoertje (heeft de vertaler hier zitten slapen?), duikt de eerste *inside joke* over Lombard op in een gesprek tussen de missionaris en een Franse priester. Suurbier fluistert zijn collega-geestelijke toe: '**Yves Sente** en **Jean-Pascal Robefroid** zitten in een bootje. Het bootje zinkt. Wie verdrinkt? Le Lombard. Moraal: E pericoloso sporgersi.'

Tegen een dame van lichte zeden mompelt Suurbier even later: 'De manga's overstromen de markt. Goddank is Le Lombard met z'n vijftigjarig-jubileumalbum in de tegenaanval

erklapt Lombard-geheimen

gegaan. De strip is gered.' De dame reageert als volgt: '*De Minimensjes*, *Jimmy Boy*, *Jess Long*, *Jeremiah*, *Baard & Kale* en **Cauvin** zitten in een boot. De boot zinkt en uitgeverij Dupuis kan maar één drenkeling redden. Wie wordt het? Hihihihihihi!' Zo wordt tussen de regels door eerst de eigen uitgever opgehemeld en daarna de naaste concurrent belachelijk gemaakt.

Terloops volgt verderop in het album nog een kwinkslag over het liefdesleven van de tekenaar van de strip, wanneer de homo Jeannot in een nachtclub tegen Suurbiers acoliet Reinier fluistert: '**Laurent Verron** en **Nadine Matthieu** leven al jaren in zonde... Schandalig! Wat doet de kerk eraan?' Leuke bijkomstigheid is dat Reinier in de Franse editie Laurent heet, net als zijn tekenaar.

Belediging

De grappen over Lombard ontbreken in deel drie - *Eskimo* - uit 1998. Wel worden er twee geintjes gemaakt over de eskimotaal. Monsignore Golias, als Vaticaanse bisschop de baas van Suurbier, wordt door zijn eigen assistent verblijd met de eerste grap: 'Alle dialogen in de inuït-taal zijn gejat uit het boek *Boréal* van **Paul Emile Victor**. Daar komt gedonder van!' Een pagina verderop sist Suurbier die-zelfde assistent toe: 'Zeg nooit 'eskimo' want dat betekent 'rauwvleeseter' en wordt als een belediging opgevat, maar gebruik het woord 'inuït', de ware mensen! Yann rijmt op dronkeman!' Op het rijmpje na hebben deze beide citaten zowaar nog enigszins te maken met het onderwerp van het album waar ze in staan.

Uitgeversperikelen

Het dit jaar verschenen vierde deel (*Adolf*, besproken in *Stripschrift 322*) verrast niet alleen door de bijrol van de Führer, maar ook door andermaal enkele *inside jokes*. Eerst is daar **Joseph Goebbels** die fluistert: 'Dargaud is Asterix kwijt maar binnenkort zal **Depardieu** ons wreken door Uderzo's personages voor gek te zetten! Geduld!' Dit citaat speelt in op zowel de rechtszaak van **Albert Uderzo** tegen zijn voormalige uitgever Dargaud, als op de populistische *Asterix*-verfilming die rond dezelfde tijd in de bioscopen draaide. De rechtszaak gaat ook indirect Lombard aan, want de Brusselse uitgeverij zit onder dezelfde paraplu als Dargaud.

Nog meer uitgeversperikelen volgen als Monsignore Golias aan het woord komt. Allereerst mompelt de bisschop: 'Yves Sente heeft zijn dochter Victoria genoemd omdat ze is geboren op de dag waarop hij het contract van zijn scenario voor *Blake en Mortimer* tekende!' Echt een roddeltje voor insiders. Sente is directeur van Lombard en heeft inderdaad dit bewuste scenario geschreven... voor Dargaud. Oftewel: terwijl bij deze collega-uitgever de ene succesreeks wordt weggekaapt (*Asterix*) slaagt men er wel in om een ander paradepaardje volledig uit te melken (*Blake en Mortimer*). Maar Golias gaat verder: '**André Benn** is ontslagen omdat hij midden in de sandwichparty van Le Lombard een pakje Gauloise ging halen' en **Delaby** omdat hij het waagde een Ferrari-sleutelhanger te laten zien.' Bij het lezen van deze ongein kun men zich levendig voorstellen dat de sterke drank rijkelijk heeft gevloeid tijdens dit bewuste uitgeversfeest.

Al met al betreft het hier een reeks idiote boodschappen met een laag waarheidsgehalte. Wel geven ze een indruk van de humor die gebezigd wordt op de burelen van uitgeverij Lombard. En bovendien nodigen de opzichtig verstopte fluistergeheimen de lezer uit om de desbetreffende strips aandachtig te gaan lezen. Dat laatste valt alleen maar toe te juichen.

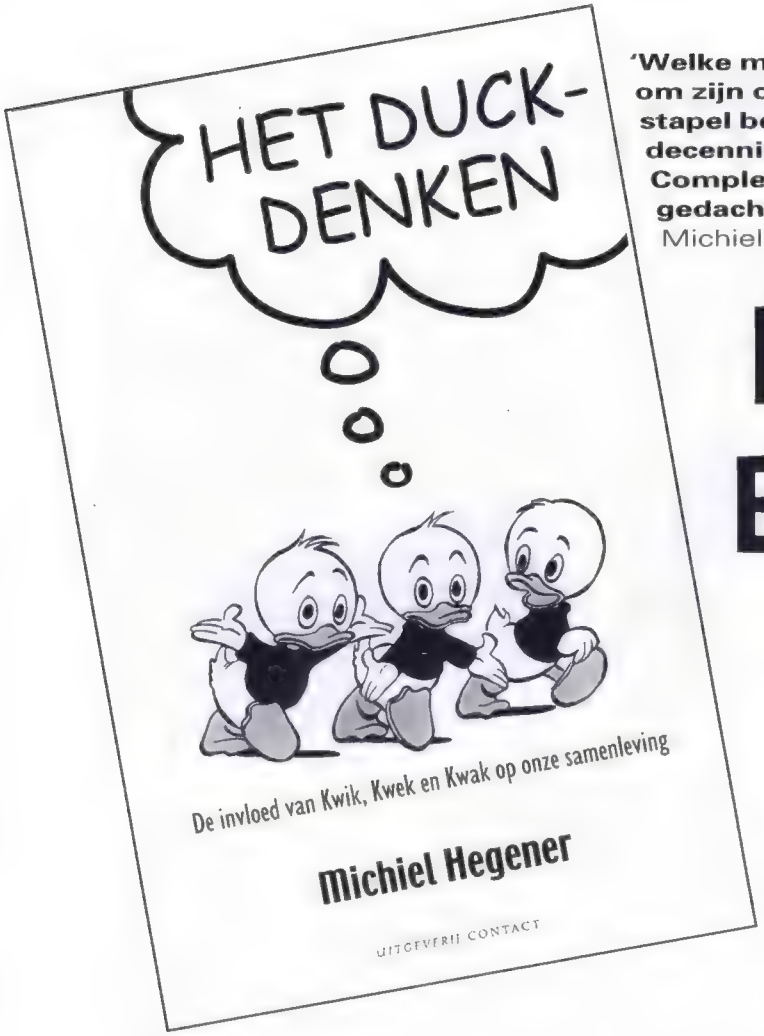

'Welke minister, hoogleraar of generaal heeft de moed om zijn of haar ziens- en handelwijze te relateren aan een stapel beduimelde Donald Ducks die hij of zij een paar decennia geleden onder zijn of haar bed vestopte? (-) Complete beleidsnota's blijken te wortelen in het gedachtengoed van Kwik en Kwak.' Dit zegt journalist Michiel Hegener **in zijn boek** *Het Duckdenken.*

KWIK, KWEK EN KWAK ALS LICHTEND VOORBEELD

door
RENZO VERWER

Over **Walt Disney** zijn heel wat studies verschenen en theorieën geuit. Zo publiceerde de marxist **Ariel Dorfman** in de jaren zeventig *How to read Donald Duck* (in het Nederlands verschenen als *Hoe lees ik Donald Duck*), waarin hij de schadelijke invloed van de Ducks wilde aantonen. Volgens Dorfman ademde de Donald Duck een verderfelijke kapitalistische en imperialistische mentaliteit uit (Dagobert!). Recenter zijn protesten van fundamentalistische christenen die menen dat Walt Disney-films de jeugd tot ongebreidelde seks aanzetten. In de tekenfilmbeelden zouden bloot-plaatjes verborgen zijn.

Handboek als zoekmachine

In *Het Duckdenken* geeft Michiel Hegener de grote invloed van Kwik, Kwek en Kwak op de samenleving weer. De machthebbers van nu lijken hun beleid te baseren op nota's en onderzoeken. Maar deze generatie, de babyboomers, is opgegroeid met Donald Duck. En dat laat sporen achter!

De vredesmissies van de NAVO bij voorbeeld, waarbij soldaten uit diverse landen samenwerken, zijn gebaseerd op de werkwijze van de jonge woudlopers, die met verschillende dieren (varkens, honden, eenden) optrokken. Verder betoogt Hegener: 'verrassend genoeg is er nog nooit een verband gelegd tussen het ontstaan van de informatiemaatschappij en het *Handboek van de jonge woudlopers*.' In het handboek staat alle nuttige kennis. Waar doet dat aan denken? Precies, het internet. De diensthond van de woudlopers wijst hen altijd de weg naar de juiste plekken en is daarom te vergelijken met een zoekmachine. Want, stelt Hegener, 'net als Northern Light, Lycos, Yahoo en Altavista opereert hij integer, volhardend en snel, identificeert en lokaliseert hij het gezochte. (-) Onverbeterlijke ontkenners van de invloed van de neefjes zullen er graag op wijzen dat de *search engines* en het internet onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, terwijl de officiële hond nooit met Handboek wordt gesignaleerd. Nogal wiedes! Honden kunnen immers niet lezen!'

Loebas, de diensthond van de woudlopers, is een soort internet-zoekmachine.

De neefjes hebben ook positief bijgedragen aan het ontstaan van het post-modernisme, het feminisme, het bedrijven van zuivere wetenschap (ze komen onbevooroordeeld en onbevangen tot oplossingen), en de moderne public relations (meerdere monden spreken dezelfde boodschap). Zij zijn richtsnoer voor het handelen van een complete generatie in de huidige, ingewikkelde maatschappij. Daarentegen is de invloed van Donald (dom, bevooroordeeld), Dagobert (hebzuchtig) en andere Duckstad-bewoners negatief, aldus Hegener.

Pseudowetenschap

Terwijl ik *Het Duckdenken* las bekroop mij langzaam het gevoel in de maling te worden genomen (wellicht heeft u dat ook bij het lezen van dit stuk). Ik begon steeds meer te denken aan pseudowetenschappers die trachten te bewijzen dat de aarde plat is. De auteur sleept er teveel dingen bij die er niets mee te maken hebben, doet aan foutieve analogieredenerin-

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

ADVERTEREN
IN STRIPSCHRIFT?
BEL 06-25 16 87 20

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

HA! HA! HA! DAN KUNNEN JULLIE NU WEL OPHOUDEN...
...WANT VAN NU AF AAN WILLEN AL DIE SPORTLUI BESLIST ALLEEN NOG MAAR IN MIJN LUXE VOERTUIG ZITTEN!
POEH, WE GEVEN HET HEUS NIET OP, HOOR!
NEEM DE SOFA-EXPRESS! VIJFTIG CENT PER RIT!

Donald Duck als taxichauffeur, WDC 186, een Carl Barks-favoriet van Michiel Hegener.

gen ('omdat de neefjes grote invloed hebben op de informatiemaatschappij en het leger, moeten ze dat ook wel hebben op sport') en hij slaat overal een zwaar overdreven toon aan.
Tegelijkertijd las ik recensies in *de Volkskrant* en *NRC Handelsblad*, waarin de auteurs het boek bloedserieus behandelen. *De Volkskrant* vindt Hegener moedig, omdat hij als medewerker van *NRC* en *Vrij Nederland* een naam heeft te verliezen. **Pieter Steinz** meent in *NRC* dat Hegeners stellingen aannemelijk zijn, maar dat zijn bewijsvoeringen en literatuurverwijzingen niet kloppen. Hegener verwijst op een dusdanig belachelijke wijze naar *De eendimensionale mens* ('het enige boek van **Herbert Marcuse** met het woord eend in de titel') dat je je afvraagt wat Steinz bezield heeft het boek serieus te nemen.

Ik besloot de auteur te benaderen met mijn vermoedens.

Was het een parodie?

Michiel Hegener: Ja. De uitgever en ik hebben overwogen erin te schrijven dat het een parodie was. Maar we dachten dat iedereen dat wel zou begrijpen. Ongelooflijk dat ze daarin tuinden! De *NRC*-recensent schreef dat vooral in de laatste hoofdstukken mijn betoog aan alle kanten rammelt, terwijl ik vooral in de laatste hoofdstukken heb geprobeerd het allemaal zo verschrikkelijk te laten rammelen dat geen lezer nog serieus zou denken dat ik het meende.

Kwik, Kwek en Kwak als universele genieën.

Wat wilde u ermee aantonen?

Ons leven staat bol van retoriek, redeneringen. Advocaten, politici, journalisten, adverteerders, wetenschappers, café-bezoekers, allemaal hebben ze - hebben we - redeneringen om onszelf en anderen van allerlei standpunten te overtuigen. Maar er heerst weinig bewustzijn over de redeneermethoden die we gebruiken. Ik wilde dat bewustzijn wat opkrikken door een reeks veel gemaakte redeneerfouten en redeneerwijzen tot karikaturale proporties op te blazen op een idiote, maar verder onschuldige stelling. Wat dat betreft is het een zeer serieus boek!

Zijn de neefjes u tot voorbeeld?

De onbevooroordeeldheid spreekt me steeds weer aan. De daadkracht ook, de hang naar het natuurterrein (ik schreef alle huidige ANWB-gidsen over de Veluwe). De *Duck*-strips waren bij ons thuis - ik ben van 1952 - min of meer verboden. Mijn broertjes, zusjes en ik moesten een heel verantwoord kinderblad lezen dat *Kris Kras* heette. Maar in 1957 kwamen wij in contact met een gezin waar de *Duck*-strips sinds nummer één ingebonden in de kast stonden. De serie albums van het **Barks**-materiaal die in 1975 begon, heb ik vrijwel integraal aangeschaft en zeer grondig bestudeerd. Alleen deze zomer, bij het schrijven, kreeg ik een lichte overdosis zodat ik ze nu alweer een paar weken niet heb geraadpleegd. Wat niet uitmaakt, want mijn favoriete verhalen ken ik per plaatje uit mijn hoofd!

Het Duckdenken

Hegener
Contact 1999
ISBN 90-254-9884-1
Prijs ƒ17,90 / Bfr. 358
(96 pagina's, zwart/wit, s.k.)

A D V E R T E N T I E

- H E C L E E M A N S -
KEIZER KAREL
DE LAATSTE BOURGONDIËR
LUXE!

Na het succes van
KEIZER KAREL, DE LAATSTE BOURGONDIËR
brengt **HEC LEEMANS** van dit stripverhaal een luxe-versie met ***originele plaat*** op de markt! Het album verschijnt op 24 februari 2000, de vijfhonderdste geboortedag van de beruchte keizer.

*Lezers van STRIPSCHRIFT kunnen het album rechtstreeks bestellen met een korting van **10 %** indien ze vóór **10 februari 2000** (een kopie van) onderstaande bestelbon opsturen.*
Prijs: ƒ1555 / 28.000 BEF
min 10% korting: ƒ1399 / 25.200 BEF

B E S T E L B O N

Ik bestel ..... ex. van het album **KEIZER KAREL**, met originele plaat. Mijn voorkeur gaat naar plaat nr. .... of plaat nr. .... Indien deze platen niet meer voorradig zijn, aanvaard ik een andere plaat.

NAAM .....
ADRES .....
.....
.....
TELEFOON .....
HANDTEKENING .....

Stuur deze bestelbon vandaag nog naar
B.V.B.A. SCRIPTS & COMICS
Paasleliedreef 7
B- 9031 GENT / België

BOEKEN

Bijverschijnselen

Stevenhagen
Van der Wees
ISBN 90-5805-020-3
Prijs ƒ24,50 / Bfr.490
(120 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Ooit vormde **Wim Stevenhagen** samen met **Gerrit de Jager** het legendarische duo **Prutswerk**. Nadat die samenwerking ten einde kwam, bleef De Jager commercieel goedlopende series produceren die stapelshoog bij de kiosken lagen. Bovendien wist De Jager de aandacht van het grote publiek vast te houden door (voor)publicaties in de bekende publieksbladen. Stevenhagen had niet zo'n serie en dook het 'illustratiekanaal' in, wat zoveel betekent dat je op handen wordt gedragen door de lezers van doelgroepgerichte vakbladen en periodieken: huisartsen, onderwijzend personeel, ondernemers, orthopedische schoenmakers... Heel fijn voor de vakbroeders, maar minder fijn voor de stripliefhebber omdat bundelingen van dergelijke strips en cartoons zeldzaam zijn. Stevenhagen publiceerde rond 1990 nog twee albums van *Bob A.* voor de Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP) maar andere uitgaven waren incidenteel. Voor liefhebbers van zijn werk is het dan ook smullen als er weer eens iets gebundeld wordt. Eén van de bladen waar hij regelmatig een bijdrage aan levert, is het artsenblad Medisch Contact. Stevenhagen tekent sinds 1997 losse cartoons in dit blad en geeft daarin zijn visie op de Nederlandse gezondheidszorg. En die gezondheidszorg is natuurlijk een bron van inspiratie voor elke tekenaar: eigen-risicobijdragen, specialistentarieven, wachtlijsten, mondige patiënten, voorrang voor zieke arbeidskrachten... voldoende narigheid om je als illustrator in vast te bijten. En met volledige vrijheid van Medisch Contact-hoofdredacteur (en samensteller) **Ben Crul** die Stevenhagen ongehinderd zijn gang laat gaan (of lijkt dat maar zo?). Stevenhagens gevoel voor meligheid en absurdisme heeft nog steeds niet aan kracht ingeboet en iedereen in de sector krijgt een ironische veeg uit de pan. Wat opvalt is dat zelfs zónder de begeleidende teksten of enige kennis van de medische materie zelf, de losse cartoons toch duidelijk maken waar het over gaat. Dit album is een verplicht onderdeel van het kerstpakket in 2000 voor iedereen die werkzaam is in de medische sector - en natuurlijk alle Stevenhagen-fans die hebben zitten wachten op nieuw werk.

PVC

Verdwaald in het verleden 1: Het juweel van Thot

Broeckx & Grossey
Standaard 1999
ISBN 90-02-20366-7
Prijs ƒ24,95 / Bfr.499
(48 pagina's, kleur, h.k.)

Dit zou je een educatief stripboek kunnen noemen. In een vlotte afwisseling van heden en verleden beleeft een groepje jongelui allerlei spannende avonturen. In het begin van het album gaan ze op schoolreisje naar een museum voor natuurwetenschappen, waar één van hen bewusteloos raakt en een spannend avontuur beleeft bij de oermensen die het vuur ontdekken. In de volgende scènes komen ze in de grotten van Lascaux terecht, lopen ze de prehistorie binnen, brengt een oud kleitablet hen in het oude Sumerië, belanden ze na een spelletje in Egypte ten tijde van de farao's, bereiken ze in een droom het Griekse Sparta en is na een nachtelijke speurtocht het Colosseum van Rome aan de beurt. Zo op het eerste gezicht een rommeltje, maar het leest allemaal heel logisch. Een leuke mix van heden en verleden. Kortom, een leuk boek om op scholen te gebruiken om de oude stoffige geschiedenis wat aantrekkelijker te maken voor de leerlingen. Er staan vier delen gepland, waarin de gehele wereldgeschiedenis de revue passeert. Nadeel van het boek is dat het geen paginanummers heeft. Verder verwacht je bij de titel *Het juweel van Thot* dat dit gegeven door het hele boek heen loopt, hetgeen niet het geval is. Dit hadden tekenaar **Jeff Broeckx** en scenarist **Ronald Grossey** misschien beter kunnen uitwerken. Al met al een aanrader voor educatieve doeleinden!

HvdZ

TISTJEN DOP
strips en games

Patersstraat 96 - B 2300 Turnhout
tel. (+32)(0)14/428829
e-mail: tistjen.dop@pandora.be
http:/surf.to/tistjendop

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

De pithecantroop in de koffer 2: Franse filmpjes

Lamquet
Glénat 1999
ISBN 90-6969-193-0
Prijs ƒ9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Niet iedere strip over Java is even overtuigend als *Rampokan* van **Peter van Dongen**. Wat

te denken van de stripreeks met de bovenstaande, onuitsprekelijke titel. Suggereert 'in de koffer' al het nodige, die 'Franse filmpjes' laten qua titel ook niets aan de verbeelding over. Oftewel: Semarang dient als decor voor een erotisch getint avonturenverhaal. Lieve is een uitdagende blondine die in de verzengende Javaanse hitte het hoofd van de Franse fotograaf Evariste Choubon op hol jaagt. Er wordt hier en daar flink gecopuleerd, maar stiekem gaat de aandacht van Evariste ook uit naar de archeologische ontdekkingen van Lieves man Jacob Broos. Deze legerarts heeft een schedel gevonden die volgens hemzelf de ontbrekende schakel is in de evolutie van de mensheid. Is dit thema er de reden van dat dit verhaal hoofdzakelijk drijft op primitieve oerdriften? Van auteur **Christian Lamquet**, bekend van zijn samenwerking met tekenares **Magda Seron**, had toch meer verwacht mogen worden. Zijn tekenwerk mag er overigens wel degelijk zijn: het traditionele realisme is ingeruild voor een wat soepeler lijnvoering, waarbij enthousiasme het wint van strakke perfectie. Lamquet heeft de wulpse Lieve met hartstocht op papier gezet, waarbij hij schatplichtig lijkt aan **Bourgeons** *Kinderen van de wind*. Maar al geef je een aap een gouden ring...

JM

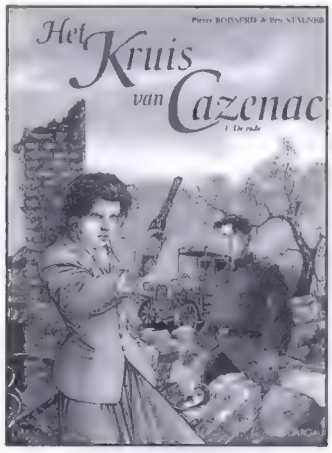

Het kruis van Cazenac 1: De code

Stalner & Boisserie
Dargaud 1999
ISBN 90-6793-509-3
Prijs ƒ13,95 / Bfr.279
(52 pagina's, kleur, s.k.)

Ieder huisje draagt z'n kruisje. Dat geldt zeker voor de Zuid-Franse familie Cazenac. In de eerste maanden van de Eerste Wereldoorlog komt de jonge kapitein Henri Cazenac aan het front om het leven. Onder zijn persoonlijke bezittingen vinden zijn nabestaanden het kruis dat Henri altijd bij zich droeg. Om zijn broer te wreken geeft Etienne zijn priesteropleiding op en neemt dienst. Al snel merkt hij dat de dood van zijn broer omgeven is door een waas van mysterie. Als Henri's kruis ook nog eens een merkwaardige, geheime boodschap blijkt te bevatten, gaat Etienne op onderzoek uit. Hij komt terecht in een web van spionage en contraspionage waarin niemand te vertrouwen is.
Hoewel reeds een dertiger debuteert Parijzenaar **Pierre Boisserie** met dit scenario. En het is een aardig debuut. Met zijn bewerkingen van de romans van **Daeninckx** en **Malet** heeft **Jaques Tardi** al aangetoond dat de Grote Oorlog een prima decor vormt voor detectives. Boisserie borduurt daar bekwaam op voort. Hoewel het verhaal een lange aanloop kent, weet hij de spanning gedoseerd op te bouwen. Op enig moment weet je echt niet meer wie goed of fout is. Het album - getekend door **Eric Stalner**, die ook co-auteur is van het scenario - kent echter één storende fout. Die is Boisserie en Stalner niet aan te rekenen maar wel zijn inkleurster **Isabelle Merlet**. In de proloog wordt Henri Cazenac vermoord door twee soldaten waarvan de gezichten voor de lezer niet te zien zijn. Aan het *feldgrau* van hun uniformen te zien zijn het beiden soldaten van het keizerlijk leger. Naar later blijkt, zou één van hen het blauw/rode tuniek van het Franse leger hebben behoren te dragen. Een kniesoor die daar op let, zou je zeggen. Maar door deze fout wordt de lezer onbedoeld op het verkeerde been gezet en in dit scenario luistert het nogal nauw. Het zou te ver gaan om hiervoor een uitroepteken in mindering te brengen. Het is een knap album geworden, een lekker opwarmertje voor deel twee.

TB

EN VERDER...

✷ ***Dilbert: Grootboek 1*** *(Adams, Big Balloon). Deze uitgave van langere Dilbert-grappen in kleur is haast geruisloos verschenen. Net als bij de uitgave van de Amerikaanse humorstrip Mutts heeft Big Balloon voor een 32-pagina-uitvoering gekozen. Hopelijk is dit beleid tijdelijk en gaat de uitgever terug naar 48 pagina's.* *(RS)*

✷ ***Disney Filmstrip: Tarzan*** *(VNU Tijdschriften). Het niveau van Disney-filmstrips staat of valt met een goede bewerking van het filmscript en de juiste beeldregie. Bij Tarzan is dat dik in orde en ook het tekenwerk mag er zijn. Opvallend is dat VNU Tijdschriften het album dubbel zo dik heeft gemaakt met spellen, puzzels en kleurplaten. Het schijnt dat Disney een paar kleine lettertjes in een Europees contract over het hoofd heeft gezien: de erven van Edgar Rice Burroughs hebben hoogstwaarschijnlijk geen toestemming gegeven voor een op zichzelf staande Tarzanuitgave. Dan plakken we er toch gewoon wat kleurplaten en spellen achteraan? En de prijs is gewoon hetzelfde gebleven...* *(PvC)*

✷ ***Foufi: De hoogvlieger*** *(Kiko, Arcadia). Na twee deeltjes Mick Mac Adam en een aflevering met gebundelde Commissaris Martens-verhaaltjes, staat nu Foufi op het programma. Wie? U weet wel, Foufi! Grappige sprookjes uit duizend-en-één-nacht voor de jeugd, dertig jaar geleden gepubliceerd in weekblad Robbedoes. Toegegeven, het is weinig bijzonders, maar een fraai boekwerkje voor die paar nostalgische stripliefhebbers en wie weet een handjevol kids. Arcadia moet overigens oppassen dat het A5-formaat van de albums niet teveel afdoet aan het drukwerk: met name de traditionele vier stroken-pagina's dreigen voor mensen met zwakke ogen slecht leesbaar te worden.* *(PvC)*

✷ ***Franka 16: Succes verzekerd*** *(Kuijpers, Franka). Eerste Franka-album door Kuijpers in eigen beheer uitgegeven. Kuijpers' tekenwerk blijft fenomenaal en ongeëvenaard, maar de recente verhalen lezen als stroop. Vlakke beeldregie en gebrek aan goede timing in het scenario botsen met de dynamische tekeningen. Kuijpers lijkt een goede redacteur nodig te hebben die eens de rode pen zet in met name de onhandig geformuleerde tekstballoons. Een maandje vakantie met een goedgevulde koffer vol Van Hamme, Lapière en Tome bieden misschien een oplossing? Bovendien verraden de vermelding 'wordt vervolgd' en de tekstintro's op plaat 20 en 21 een herkomst uit de Veronicagids. Slordig...* *(PvC)*

✷ ***Het geheim van het verdwenen mysterie*** *(Gummbah, Harmonie). Alweer de derde bundel met cartoons van de bizarre humorist Gummbah. Verplichte kost voor een ieder die van zwaar absurde humor houdt. Nuttig het boek niet in een keer - dat ligt te zwaar op de maag - maar verorber het in meerdere gangen.* *(RS)*

✷ ***Guust 19*** *(Franquin, Marsu Productions). Ook dit aan de reeks vastgeplakte album is weer 'n allegaartje van vergrote platen, losse cartoons en een aantal niet in album verschenen gags (waaronder een paar gags die Franquin eind jarig '80 maakte voor weekblad Robbedoes). Tja, kopen dan maar weer om de collectie compleet te maken... Wie overigens graag wil weten waar alle platen en cartoons vandaan komen, heeft pech gehad. Aan bronvermelding doen ze niet bij Marsu...* *(PvC)*

✷ ***Hans 11: Het geheim van de tijd*** *(Kas/Duchateau, Lombard). Tja, een leuk getekend avontuur van ruimte-en-tijd-held Hans. Jammer dat de karakters wat clichématig zijn en dat het verhaal niet bepaald van*

VIDEO

Pokémon: Het geheim van de maanberg!

Pokémon: Ik kies jou! Pikachu!

Arcade 1999
Bestelnummers 24.40535/6
(±60 minuten, kleur, Alle leeftijden)

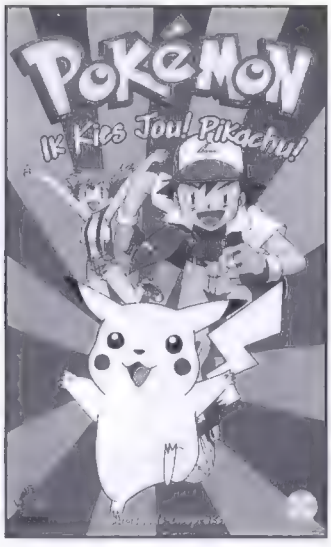

Was vroeger alles beter? Uit Japan kwamen juweeltjes van tekenfilms, speciaal voor televisie gemaakt (*Alleen op de wereld*, *Pinokkio*, *Sinbad de Zeeman*, *Wickie de Viking*). Series die in een rustig tempo (van soms wel 52 afleveringen) een verhaal vertelden met karakters waar elk kind een band mee had. Twintig jaar later is er wel het één en ander veranderd. In de loop van met name de jaren tachtig werd *merchandise* belangrijker dan het product zelf en dat drukt zijn stempel op karakter en inhoud van tekenfilms. De reeks *Pokémon* is wel het hoogtepunt van deze gekte, of laten we liever spreken van een dieptepunt. *Pokémon* is in de eerste plaats gewoon een enorme berg speelgoed, verschillende poppetjes met elk een eigen karakter die kinderen kunnen verzamelen. Op zich een leuke *gimmick* (volgens de befaamde 'flippo-formule'), maar de bijbehorende tekenfilmreeks is niet te pruimen. *Pokémon* is vrijwel dagelijks op Fox Kids te zien en deze twee video's (drie willekeurige afleveringen op een band voor 25 piek) zijn dan ook volstrekt overbodig. Van een doorlopend verhaal is geen sprake: elke aflevering is een aaneenschakeling van vechtpartijtjes tussen wollige beestjes en een jongetje die ze uit een soort medaille tovert. Er is geen begin of eind en elke aflevering is een aaneenschakeling van achtervolgingen, ontvoeringen en verstoppertje spelen. Een vermoeiende kijkervaring dus, en alleen leuk voor diegenen die een bijzondere band hebben met het speelgoed. Ook al is het slecht, de serie is wel een enorm commercieel succes zowel wat speelgoedverkopen betreft als de gelijknamige speelfilm die eind vorig jaar in Amerika in première ging. De film doorbrak de magische 100 miljoen-dollargrens, een prestatie die tot dusverre alleen behaald werd door onder andere Disney. Dat zal de overige producenten van de met zorg gemaakte avondvullende tekenfilms niet lekker zitten; met goedkoop en snel geproduceerde 'lopende-band-manga' is dus evenveel geld te verdienen als met animatiefilms die vier jaar lang in productie zijn. Japanse studio's hebben best de creativiteit in huis om iets fraais te maken en het mag dan en cliché zijn: zolang de wensen van de speelgoedindustrie heilig zijn, kan de kijker niet veel goeds verwachten.

PvC

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!!	grote klasse!
!!!!	goed
!!!	redelijk
!!	matig
!	slecht
···	abominabel

EN VERDER...

deze tijd is. Vrouwen die proberen wat te ondernemen, maar toch met gemak door de slechterik worden overmeesterd en er verder maar hulpeloos-woedend bij staan. Totdat de held de boel komt oplossen. Nee, dit kan toch tegenwoordig niet meer? (JB)

✷ ***Harry Dickson 6: De fantastische samenzwering*** *(Zanon/Vanderhaeghe, Art & BD). Eerste deel van dit spionage-tweeluik speelt zich af in de Sovjet-Unie van de jaren dertig. De Britse spion Harry Dickson moet belangrijke papieren het land uit smokkelen en krijgt de gehele Russische geheime dienst echter hem en zijn kornuiten aan. De liefhebbers van strips als Blake en Mortimer en Victor Sackville komen bij deze strip, gebaseerd op een creatie van de auteur Jean Ray, zeker aan hun trekken.* (RS)

✷ ***Ketens van vuur 1: Vaarwel, baron*** *(Stalner/Stalner, Arboris). Alle ingrediënten voor een clichématige historische strip zijn aanwezig: het Franse platteland, een vervelende baron, een gedwongen huwelijk, wraakmotieven, erfeniskwesties en een roversbende. Toch weten de gebroeders Stalner er een pakkend geheel van te maken.* (RS)

✷ ***De meesters van de gerst 8: De Steenforts*** *(Van Hamme/Vallès, Glénat). Overbodige toegift waarin Van Hamme nieuwe bewerkingen van dramatische hoogtepunten uit de reeks aan elkaar zwetst. Ongetwijfeld geboren uit commerciële in plaats van artistieke motieven. Wel weer mooi tekenwerk.* (HW)

✷ ***De rovers van keizerrijken 5: Kat die bijt*** *(Dufaux/Jamar, Glénat). Ontoegankelijk pretentieus historisch drama waarin tekenaar Jamar soms behoorlijk worstelt met perspectief en verhoudingen. De fraaie enscenering maakt helaas weinig goed.* (HW)

✷ ***Sherpa Select*** *(Diverse auteurs, Sherpa). Uitgeverij Sherpa bestaat tien jaar. Het heeft ter gelegenheid van dit jubileum een feestelijk album uitgebracht met nooit eerder in Nederland gepubliceerde korte verhalen van auteurs uit haar fonds. Het betreft José Muñoz & Carlos Sampayo, Bernie Krigstein, Lorenzo Mattotti & Jerry Kramsky, Edmond Baudoin en Bert van der Meij. Het boek biedt zo een fraaie staalkaart van wat Sherpa aan kwaliteit in huis heeft.* (RS)

✷ ***Dokter Sigmund, ik ben zwaar depressief, gestoord en ongelukkig*** *(De Wit, Maarten Muntinga). De grappen van dokter Sigmund als goedkope Sirene Pocket. Uitgever Muntinga heeft een selectie gemaakt uit vijf eerder verschenen Sigmund-albums. Uitstekend vermaak voor nog geen tientje.* (RS)

✷ ***Willems Wereld 3: Het raadsel vrouw*** *(Oosterwijk, VNU Tijdschriften). Derde album van de ultieme 'loser' Willem waar zoveel Panoramalezers zichzelf graag in herkennen. Wederom veel hilarische grappen en grollen over de eeuwige misverstanden tussen man en vrouw - een must voor de liefhebbers.* (PvC)

✷ ***Yakari 25: Het geheim van de rots*** *(Derib/Job, Lombard). Yakari bestaat al dertig jaar en viert dat met dit 25e album. Sympathieke en hier en daar leerzame jeugdreeks die met name kinderen tot een jaar of tien zal aanspreken.* (PvC)

Puntig Pincet-project

De Pincet Reeks is ongetwijfeld één van de leukste exclusieve stripprojecten van de laatste maanden, met name vanwege de puntige korte verhaaltjes en de charmante kleine uitvoering. Inmiddels is uitgever De Plaatjesmaker (tevens de tekenstudio van **Hanco Kolk** en **Peter de Wit**) aanbeland bij boekje zes. **Barbara Stok** opende het bal met *Hippie!*, een herkenbaar verhaaltje over de ruzie met een seksistische man op een zonnig terras. Daarna bevestigde **Typex** zijn lichtsatirisch vernuft met *De nieuwe avonturen van Kick Wilstra*. **Mark Hendriks** bood de lezer vervolgens een epiloog op zijn pas verschenen album *Hong Kong love story*, met ditmaal een bijrol voor de (aan lagerwal geraakte) tekenfilmheldin Mulan. Amusant is het korte verhaal *De foto*, waarin **Mark Retera** zijn held Dirkjan verliefd laat worden tijdens zijn middelbare schooltijd. Inmiddels verschenen ook deel 5 (*Romantiek & wetenschap* van **Matthias Giesen**) en deel 6 (*Love is in the air* van **Gerrit de Jager**). Voor februari staan gepland deel 7, *Jakhalzen en arabieren* van **Amoebe**, dat een verhaal van **Franz Kafka** verbeeldt en deel 8, *Superhobo!*, waarin **Gerard Leever** als jonge tekenaar te maken krijgt met striptalent **Flip Fermin**.

Het is mogelijk om een abonnement te nemen op de eerste twaalf deeltjes uit *De Pincet Reeks*, door *f*95,40 (±Bfr.1908) over te maken op bankrekening 53.46.38.023 ten name van De Plaatjesmaker te Amsterdam en onder vermelding van 'Pincet-abonnement'. De abonnees ontvangen twee *Pincetjes* per maand en tevens een gratis bewaarcassette.

JM

GVB-chaos

Dat **Gerrit de Jager** de personeelsadvertenties van het Gemeentevervoerbedrijf Amsterdam (GVB) illustreert, hebben wij al een tijdje geleden gemeld. Maar rond de afgelopen jaarwisseling was zijn tekening ter begeleiding van

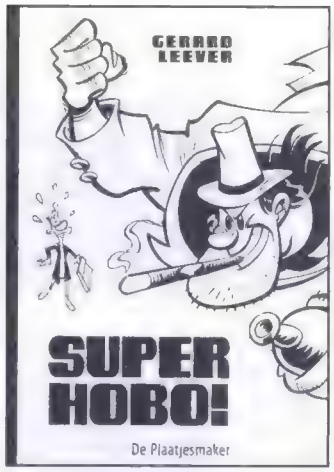

enkele aangeboden managementfuncties wel heel symbolisch voor de huidige bestuurlijke chaos bij de OV-dienst van **André Testa**.

JM

Remacle groet Ouwe Niek

Striptekenaar **Marcel Remacle**, bekend van de reeks *Ouwe Niek en Zwartbaard* is medio december '99 overleden. Het nieuws werd door zijn familie bekend gemaakt. Remacle werd 73. Tijdens zijn dertigjarige carrière tekende hij 26 stripalbums. Aanvankelijk was de man kapper, maar tegelijkertijd ging hij aan de slag bij het weekblad *Pourquoi Pas?* en het satirische tijdschrift *Pan*. Op dertigjarige leeftijd kwam hij in vaste dienst bij uitgeverij Dupuis. Aanvankelijk was Remacle letteraar. Zijn eerste stappen in de stripwereld zette hij via het hondenfiguurtje *Bobosse*, maar de zeerover Ouwe Niek zorgde voor de definitieve doorbraak. Hij werkte beurtelings aan deze strip met **Marcel Denis**, **Antoine Raymond** (Vicq) en **Gévé**. *Ouwe Niek* was een humoristische strip rond een piraat die constant in de clinch lag met de kwaadaardige Zwartbaard. Vooral in de zestiger en zeventiger jaren was Marcel Remacle een gereputeerd en graag gezien auteur. Zijn stripalbums haalden een oplage van wel 50.000 exemplaren en werden vertaald in het Spaans, Duits, Grieks en Deens. Later bracht de Luikse tekenaar ook nog een serie rond de viking *Hultrasson* uit. Die reeks kende heel wat minder succes. Het laatste *Ouwe Niek*-album kwam midden tachtiger jaren op de markt. Eerst werd *Zijne Majesteit rebelleert* uit '64 nog eens herdrukt, maar daarna besloot Dupuis in '85 om de reeks niet langer uit te geven. Na *Het rode eiland* viel het doek. Er werd nog een drietal verhalen in het weekblad *Robbedoes* gepubliceerd en toen was de koek helemaal op. Remacle bleef verweesd en verbitterd achter.

JW

Zieke Schulz stopt

Snoopy is niet meer. De laatste aflevering van de wereldberoemde strip *Peanuts* verscheen op 3 januari 2000. Bij de 77-jarige tekenaar **Charles M. Schulz** is darmkanker geconstateerd. Bijna vijftig jaar lang tekende Schulz de avonturen van Charlie Brown en zijn hond Snoopy. De allereerste *Peanuts*-aflevering verscheen op 2 oktober 1950 in zeven kranten. In de loop der jaren groeide dat aantal uit tot circa 2600 kranten wereldwijd, verdeeld over 75 landen. Vanuit het ziekenhuis in Santa Rosa, waar Schulz enkele weken verbleef, liet de tekenaar weten: 'Hoewel ik me heel wat beter voel sinds mijn medische behandeling, wil ik mij gaan richten op mijn gezondheid en mijn gezin, zonder de zorgen van een dagelijkse deadline.'

JM

Essay RG in de uitverkoop

Essay RG. Het fenomeen Hergé, de indrukwekkende studie van **Huib van Opstal**, ligt in de ramsj. Zowel Griffioen Grafiek, die samen met uitgeverij Delange het boek in 1994 uitbracht, als distributeur Stribbel Strips uit het Belgische Achel dumpen de laatste partijen voor zestig gulden (circa de helft van de oorspronkelijke prijs). Vraag het na bij uw striphandelaar en vergeet daarbij niet te informeren naar de gratis extra papieren omslag en de speciale uitgave uit 1995, waarin de reacties op het boek zijn gebundeld.

RS

Toonder en Van Voorn in Groeneveld

Er zijn - behalve de fraaie omgeving en het mooie pand - twee goede redenen om op dit moment Kasteel Groeneveld te bezoeken: er zijn exposities te zien over **Marten Toonder** en **Ben van Voorn**.

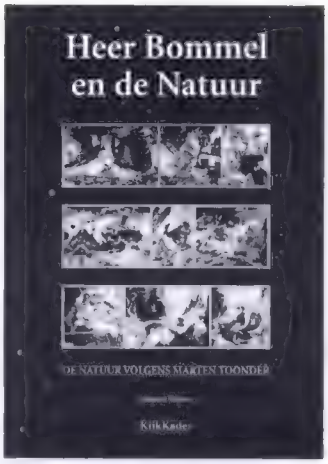

Het museumkasteel, een nationaal centrum voor bos, natuur en landschap, heeft de tentoonstelling *Heer Bommel en de natuur* verlengd tot en met 14 mei 2000. Op deze overzichtelijke, maar ingenieus opgezette expositie kunnen bezoekers zien welke belangrijke rol de natuur speelt in de verhalen van Ollie B. Bommel. Inmiddels is er een begeleidend tentoonstellingsboekje verschenen onder de titel *De natuur volgens Marten Toonder* (ISBN 90-71959-04-X). Het is geschreven door **Lieuwe Wynia**, ouddocent beeldende vorming aan de Hogeschool van Utrecht en één van de samenstellers van de tentoonstelling.

Tot en met 13 maart 2000 loopt nog de tentoonstelling *Ben van Voorn: Notities - natuur en landschap*. Bij stripliefhebbers is Van Voorn voornamelijk bekend om zijn tekenwerkzaamheden die hij voor de Toonder Studio's verrichte. Zijn bekendste wapenfeit is zijn betrokkenheid bij de *Bommel*-tekenfilm *Als je begrijpt wat ik bedoel* van **Rob Houwer**. Van Voorn tekende de achtergronden. Op de expositie is de film te aanschouwen, evenals allerlei schetsen en *stills* waarin Van Voorn een hand had. Naar aanleiding van dit werk volgden soortelijke opdrachten van Gaumont voor tekenfilms van *Asterix*. Maar Van Voorn

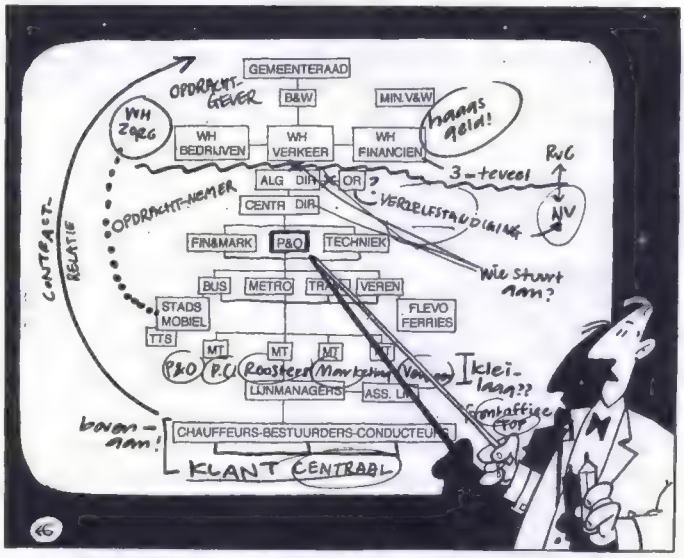

PAST Ù IN HET GVB-PLAATJE?

heeft veel meer gedaan. De kunstenaar (1927) uit het Drentse Yde tekende cartoons en strips voor kranten en bladen, maakte boekomslagen en schilderde en aquarelleerde veel. In zijn vrije werk blijken natuur en landschap onuitputtelijke inspiratiebronnen. De tentoonstelling in Kasteel Groeneveld biedt een ruim overzicht van de verschillende facetten uit Van Voorns werk.
Kasteel Groeneveld, Baarn, dinsdag-vrijdag 10-17 uur, zaterdag-zondag 12-17 uur, telefoon (+31)(0)35-5420446.

RS

Smartlappen

Eind vorig jaar organiseerde Museum Willem van Haren uit Heerenveen een tentoonstelling over smartlappen. Opvallend was dat smartlappen een aantal vormovereenkosten met stripverhalen bleken te kennen. In de oude betekenis is een smartlap of roldoek een rechthoekig doek waarop in een aantal vakken de belangrijkste gebeurtenissen uit een lied staan afgebeeld. Straatzangers gebruikten de lappen om hun met veel leed en smart doorspekte liederen te illustreren. Smartlappen bestonden al in de zeventiende eeuw; in de eerste helft van de twintigste eeuw verdween dit fenomeen.

Behalve de kadrering bestaan er nog andere overeenkomsten met het beeldverhaal, zoals een versimpeling van het verhaal en een overdreven tekenstijl. Smartlappen moesten opvallen, anders verloren ze hun functie. Het populairst waren de liederen over moord en doodslag, zoals in de hierbij afgebeelde smartlap over *De moord te Tilburg*. Een kostganger legt het aan met de vrouw des huizes, maar ze worden betrapt en het loopt slecht met hem af.

RS

Geen sperma in de Volkskrant

Go Girl Go!, de fotostrip in *Volkskrant Magazine* houdt op te bestaan. De strip toonde alledaagse jonge vrouwen die in gedachten filosofeerden over kerstdiners, relaties, seks en de ongenoegens van doorlekkend sperma na een vrijpartij. Met name die laatste aflevering kon de goedkeuring van de hoofdredactie niet wegdragen. Hoofdredacteur **Pieter Broertjes**: 'Die zou ik niet aan mijn moeder laten lezen'. De Volkskrant-redactie oppert dat met name vrouwen moeite hebben met de strip en ook de adverteerders, die liever niet naast de strip staan. De chef van het magazine, **Wim de Jong**, houdt het op 'een gebrek aan humor'. De drie maaksters beloofden in het laatste nummer van het jaar 'op gepaste wijze afscheid te nemen'. Dat bleek: *Volkskrant Magazine* had de strip al vóór het nieuwe jaar geschrapt en pakte op de desbetreffende pagina uit met een artikel over vitaminepillen. Geen go meer voor de girls **Heleen Hummelen**, **Tessa Posthuma de Boer** en **Anke Luining**, die nu op zoek gaan naar andere geïnteresseerde partijen. Misschien *Viva*, *Cosmopolitan*, *One* of *Marie Claire*?

PvC (Bron: HP/De Tijd)

Zone 5300 heeft ruzie met Stripmuseum

Het is heibel tussen *Zone 5300* en het Groninger Stripmuseum. Aanleiding is het prijzengeld van *f*10.000 (±Bfr. 200.000), dat het museum in oktober

DOOR Heleen Hummelen, Anke Luining en Tessa Posthuma de Boer
Kleine voetjes heeft ie...
Maar dat is juist goed.
Iedereen weet dat ik walg van mannen met kleine voeten.
Dus niemand gaat denken,
wat is Mary-Lou toch lang aan het kopiëren.
net nu Henk met die kleine voetjes nietjes haalt.

'98 aan het stripblad had toegekend naar aanleiding van de Stripmuseumprijs. Voorwaarde hierbij was dat de laureaat in overleg een project zou ontwikkelen dat 'tot wederzijds voordeel' moest leiden. Na enkele oriënterende gesprekken poneerde Stichting Zone 5300 in maart '99 haar projectvoorstel: een eigen website. Dat plan werd goedgekeurd, waarna *Zone* de planning ging uitwerken. 'Vanaf dat moment hebben we van het Stripmuseum nauwelijks nog iets vernomen', klaagt **Ingrid Huysman** van Stichting Zone 5300. Vijftien brieven gingen richting Groningen, maar een inhoudelijke reactie bleef uit. Wel stond er eind augustus '99 ineens *f*5.000 op de bankrekening van *Zone* (terwijl overigens om een voorschot van *f*8.000 was gevraagd). En toen was daar ineens die venijnige brief van **Bert Smit**, bestuurslid van het museum: 'Met u zijn wij van mening dat de relatie tussen uw stichting en de stichting Het Nederlands Stripmuseum een graad van onverkwikkelijkheid heeft bereikt, die niet langer te tolereren valt.' Hij noemde het ingeleverde plan niet concreet genoeg en begon bovendien te dreigen: 'Indien u persisteert in uw wijze van benaderen overwegen wij maatregelen die leiden tot teruggave van het reeds uitgekeerde bedrag'.
Bij *Zone 5300* is men helemaal overdonderd. Huysman: 'Zo ga je niet met mensen om! Ze hebben maanden niks van zich laten horen. Zeg dan gewoon dat je het geld niet hebt! Ik geloof niet dat we de rest van dat geld ooit nog zullen krijgen en ik geloof al helemaal niet meer in het Stripmuseum. En vele anderen met mij.' Desgevraagd laat Bert Smit weten: 'Aan bepaalde voorwaarden van de Stripmuseumprijs heeft *Zone 5300* niet voldaan. Het museum en *Zone* moeten een onderlinge vergadering beleggen om weer met elkaar in het reine komen. Dat wil ik niet via de pers spelen.'

JM

Flitsen

Het blad *Men's Health* **raadt iedereen aan de strips uit de ochtendkrant te lezen. Uit onderzoek is gebleken dat lachen niet alleen de transpiratie reguleert en goed is voor de doorbloeding. Het helpt ook het zuurstofgehalte in het bloed te verhogen, vermindert stress en ondersteunt het afweersysteem. Seks schijnt soortgelijke effecten te hebben, dus iedere ochtend met een pikante strip beginnen is eigenlijk nog beter, constateert het gezondheidsblad. ★ In het Nederlands Reclame-museum loopt nog tot en met 30 januari een tentoonstelling over reclamehelden. Locatie: Beurs van Berlage in Amsterdam. Zeker te zien zijn Calvé's** *Arretje Nof*, *Flipje van Tiel* **en** *Piet Pelle op zijn Gazelle*. **★ Als u er heen gaat, moet u ook even langs het Amsterdamse Scheepvaartmuseum. Daar loopt tot en met 7 mei de expositie** *Scheepvaart in de reclame*. **Onder meer aan de hand van een** *Kapitein Rob*-**strip wordt daar de legende getoond van de Vliegende Hollander, waar de KLM later als reclamemiddel goede sier mee weet te maken... ★ Het Arnhemse Museum Bronbeek exposeert nog tot en met 30 januari Indische tekeningen van** Jo Spier. **De cartoonist - door sommigen ook wel de** Peter van Straaten **van de jaren dertig genoemd - reisde in 1935/36 en 1948 door Nederlands-Indië en maakte landschappen, cartoons en moralistische tekeningen. ★ Uitgeverij Kijkkader heeft een kleurenprent (126 maal 31 cm; oplage 200 stuks) gemaakt waarop uiteenlopende emoties van Heer Bommel te zien zijn. Bommel-liefhebbers zullen hopelijk niet al te zeer van de kook raken van het bedrag (*f*475) dat ze voor de ingelijste prent met passepartout moeten neerleggen. ★ De Kunsthal in Rotterdam laat nog tot eind deze maand een selectie uit het werk van cartoonist** Stefan Verweij **zien. ★** *Blake en Mortimers Het*

Kalender Vandersteen herdrukt

De Belgische uitgever Graficart, onderdeel van Artworks, heeft de veelgezochte **Willy Vandersteen**-scoutskalender uit 1954 heruitgebracht. Vandersteen tekende deze kalender in het kader van de wereld-scoutsbeweging (de Wereldbroederschap). Er zit ook een plaat bij die betrekking heeft op Nederlandse scouts (de maand juli). Vandaag de dag is het een gewild verzamelaarsobject geworden. Graficart, waarvan Vandersteens schoonzoon **Michel Vanbeneden** één van de oprichters is, heeft de kalender daarom herdrukt en de loop van het jaar aangepast aan 2000. Voor dit jaar is, behalve vanwege de aftrap van een nieuwe eeuw, ook gekozen omdat het in november tien jaar geleden is dat de schepper van *Suske en Wiske* stierf.
De kalender kost *f*46 / Bfr.850 (exclusief *f*7,50/Bfr.125 verzendkosten). Graficart heeft voorts een millennium-poster rond Wiske uitgebracht (±*f*30).

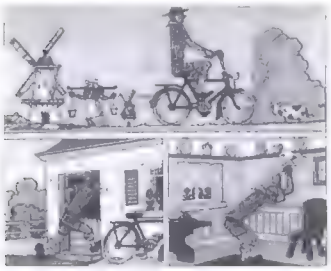

***Juli*, uit de trukendoos van een Nederlandse verkenner.**

Info: telefoon (+32)(0)2-2450828, telefax (+32)(0)2-2453334, of e-mail: *artwork@ping.be*.

Bajo in Den Bosch

In Den Bosch wordt binnenkort een karikatuurwinkel geopend waar iedereen kan binnenlopen om zijn of haar karikatuur te laten maken. De tekenstudio *Bajo* van **Bart van der Kraan** verhuist mee naar het nieuwe adres: Studio Bajo Karikaturen, Lombardpassage 17, 5211 JM Den Bosch. Telefoon (+31)(0)73-6123345, telefax (+31)(0)73-6429474.

PvC

2e Randstad Stripbeurs

In de Darling Market in Rijswijk wordt zondag 27 februari van 10-17 uur de 2e Grote Stripbeurs van de Randstad gehouden. De organisatie belooft 500 meter aan stands en een gevarieerd aanbod van alles wat met strips, curiosa, rariteiten, comics en manga heeft te maken. Er is tevens een veiling waarbij zo'n 60 top-kavelstukken zijn te bezichtigen (vanaf 14.30 uur). De eerste 1000 bezoekers ontvangen een gratis striptas.
Informatie: telefoon (+31)(0)40-2466 588 of (+31)(0)6-23662828, of via Chr. B. van Bossestraat 12, 5612 SB Eindhoven.

PvC

Manga in Rotterdam

In de Rotterdamse Kunsthal loopt van tot en met 26 maart de tentoonstelling *Manga Manga! De kunst van de Japanse strips*. Er is een selectie te zien uit de zeer rijke manga-productie vanaf 1945 tot nu. De circa 145 opengeslagen boeken, voorzien van Nederlandse vertalingen, bevatten vooral korte mangaverhalen. Tezamen geven ze een indruk van dit opmerkelijk fenomeen.
Voor Japanners vormen de vuistdikke pulpstrips met veel geweld en seks een belangrijke bron van ontspanning in de

Shigeru Tamura, *Yakan hikô*, deel 1 van *An Antique Moon*.

collectief georganiseerde en gedisciplineerde Japanse maatschappij.
In tegenstelling tot de Amerikaanse en Europese stripmarkt is de Japanse stripindustrie springlevend. Manga beslaan bijna veertig procent van de verkoop van tijdschriften en boeken in Japan. Van de populaire wekelijkse strip *Shônen Jump* gaan er per week zo'n vier miljoen exemplaren over de toonbank. Elke kiosk verkoopt manga's en er bestaan zelfs manga-automaten voor de echte verslaafden.
Kunsthal Rotterdam, Museumpark, Westzeedijk 341, Rotterdam, telefoon (+31)(0)10-4400301. Open: dinsdag-zaterdag 10-17 uur, zondag 11-17 uur.

RS

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Incognito 18

Na 18 nummers is het gebeurd. Voor de tigste keer gaat een fraai Nederlands striptijdschrift ter ziele.
Deze keer is het *Incognito*. In het redactioneel worden tijd, geld en werkdruk als oorzaken genoemd. Redacteur **Robin Schouten** blikt in ditzelfde redactioneel terug op een geslaagde inspanning, want het blad heeft zes jaar lang een podium kunnen bieden aan ontluikend striptalent. Dat heeft de tekenaars enige bekendheid opgeleverd, hetgeen alleen al blijkt uit het gegeven dat bijna geen enkele naam uit de medewerkerslijst van dit nummer de lezer onbekend zal voorkomen. Neem nou **Marq van Broekhoven**, **Jean-Marc van Tol**, **Alex Turk** of **Lode Devroe**. Iedereen heeft wel eens iets van ze gelezen, mede dankzij *Incognito*.

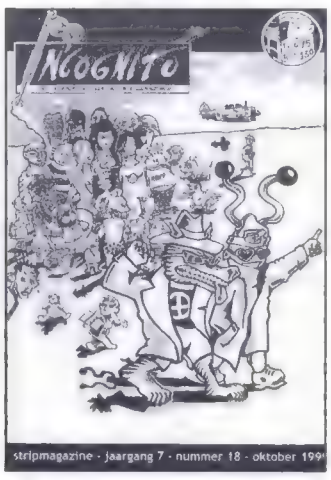

Verschillende tekenaars hebben een tekening gemaakt om hun medelijden of condoleances te tonen. Deze staan verspreid over dit nummer, maar dat is het enige waaruit enige droefenis blijkt. Van alle fraaie strips die in dit nummer staan, kan een mens verder alleen maar blij en gelukkig worden. Of het nou de humor is van **Erik Wielaert** (die een superheld heeft geschapen die per ongeluk de grootste blunders maakt), de tragedie van **Mark Hendriks** (koel en afstandelijk en daardoor uiterst effectief zet hij een tragisch aspect van WOII neer) of het cynisme van **Floris Oudshoorn**, de strips raken, vermaken en boeien. Van een grafstemming om het verscheiden van *Incognito* is geen sprake. Daar is eigenlijk ook geen rede toe, want op de resten van dit eens zo fiere striptijdschrift wordt gebouwd aan een prachtige opvolger! (zie hieronder)
Info: Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam, telefoon (+31)(0)75-6704371, of via e-mail: *incognito@comic.com*.

Incognito-reeks 1: Kwaad bloed

Incognito is dood, leve *Incognito*! De feniks is uit zijn eigen as herrezen en de Incognito-reeks is gestart. Eén album per tekenaar, vier albums per jaar. Een deel telt 32 pagina's en in de planning staan uitgaven van **Lode Devroe**, **Erik Wielaert**, **Chris Evenhuis** en **Mark Hendriks**.
Genummerd, gesigneerd en met steunkleur. Abonnee worden kan voor *f*27,50 (±Bfr.550) per jaar. Het officiële startschot is de verschijning van de volledige versie van *Het lieve leven*, de kettingstrip die sinds het eerste nummer van *Incognito* door verschillende tekenaars aan elkaar is geregen.
Deel 1 van de reeks is al verschenen in juni '99. Het is een comic-parodie van **Marco Kuipers** en **Marcel de Jong** met flitsend tekenwerk en een iets minder flitsend verhaal: Een paar vrienden krijgen superkrachten ten geschenke van een onlangs overleden vriend. De makers zelf beschouwen de strip als een jeugdzonde, maar in het voorwoord wordt er terecht op gewezen dat er enkele beeldschone pagina's tussen zitten. *Kwaad bloed* is derhalve een alleraardigst begin. Dit eerste deel kost *f*5 / Bfr.100.
Info: Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam, telefoon (+31)(0)75-6704371, of via e-mail: *incognito@comic.com*.

HW

gele teken **van** E.P. Jacobs **is in de Benelux de strip van de 20e eeuw. Dat mag geconcludeerd worden na de uitslagen van de eeuwverkiezingen die de Bronzen Adhemar Stichting en** *Zozolala* **elk organiseerden. Vlak voor de Stripgidsdagen in Turn-hout maakte organisator De Bron-zen Adhemar Stichting bekend dat** *Het gele teken* **de strip van de eeuw was geworden. Ter vergelijking: bij de strip top 100 van** *Zozolala* **stond** *Het gele teken* **nummer drie.** *De Chninkel* **van** Rosinski/Van Hamme **eindigde hier als winnaar. ★ In** *Stripschrift 321* **maakten wij melding van de oprichting van Lucky Comics. Deze uitgeverij, een joint venture van Lucky Productions en Dargaud, brengt nieuwe** *Lucky Luke*-**albums uit. Over de rol van Casterman, waar onduidelijkheid over bestond, kan de woordvoerster inmiddels klaarheid geven: deze treedt op als distributeur. In ieder geval voor de komende twee albums.**

Lewis Trondheim (deel 1: Lapinot)

ECHTE NAAM: Laurent Chabosy
NATIONALITEIT: Franse
GEBOORTEJAAR: 1964

WAAROM HIJ? Als er één rijzende ster is aan het internationale stripfirmament, dan is het wel die van **Lewis Trondheim**. Hij won al een Alph'Art voor aankomend talent op het festival van Angoulême in 1994, boeit een steeds groeiende bende fans in Frankrijk en speelde het zelfs klaar om als Franse auteur door een Amerikaanse uitgeverij vertaald te worden. Alleen de Nederlandse vertaling laat nog op zich wachten. Big Balloon publiceerde wat verhalen van hem in *Sjosji* (*Kobijn* alias *Lapinot*, *Donjon*), maar een aangekondigd album werd bij gebrek aan belangstelling van de winkels afgeblazen. Dat belet niet dat Trondheim in zijn korte Nederlandstalige bestaan heel wat professionele fans heeft verworven.

WAT HEEFT DE MAN ZOAL GEPUBLICEERD? Ontzettend veel. Hoewel hij zijn eerste strip pas publiceerde in 1990, heeft hij al 38 albums uitgebracht. Zelfs Studio Vandersteen doet niet beter. Omdat een bespreking van zijn volledige oeuvre te veel plaats in beslag zou nemen, vindt u in deze aflevering enkel informatie over de albums waarin een vaste cast opduikt, die van zijn reeks *Les formidables avontures de Lapinot*. De rest komt aan bod in een volgende aflevering.

LASSE TOMBER, IL EST DÉJÀ LOIN
T'INQUIÈTE... JE PRENDS LA VOITURE
REUKEUREUK
REUKEUREUKEU REUK
REUKEU REUKEU
Y A UN PROBLÈME DE BATTERIE. LASSE COULER
SÛREMENT PAS, JE PRENDS L'AMIE
S. ÇA DÉMARRE, METS TA CEINTURE
REUKEUREUKEUREUK REUKEUREUKEUK
REUKEUREUKEUREUK REUKEUREU KIKEUREUK
LE SALAUD ! IL A DÉCHARGÉ MES BATTERIES
FORTÉMENT. IL SERT D'ABORD NOURRI DE LA TERRE PLUS MAINTENANT DE TOUT CE QUI L'ENTOURE
TU BLAGUES!
JE BLAGUES
ET ALORS? OÙ EST LE NOUVEAU LAPINOT QUI N'A PLUS D'EMMERDES?

Lapinot is oorspronkelijk een parodie op Lapot, een personage van **Jean-Christophe Menu**, één van de andere vijf stichters van L'Association (zie *Stripschrift 316*). Trondheim gebruikte het konijn voor het eerst in *Lapinot et les carottes de Patagonie* (*Lapinot en de wortelen van Patagonië*, Le lézard & L'association, 1992), een strip van maar liefst 500 bladzijden, die hij vooral tekende om zichzelf te leren tekenen. Die bedoeling is niet alleen te zien aan de tekeningen, die je in de loop van de 500 pagina's beter ziet worden, maar ook aan het verhaal, een fantastische, min of meer actie-arme strijd van Lapinot tegen de slechterik. Dat verhaal lijkt automatisch voort te kabbelen tot het open einde. Trondheim werd het boek twee keer moe, maar mede door de enthousiaste reacties van vrienden maakte hij het verhaal toch af. Het eindresultaat moet vooral door zijn extreme lengte en zijn eenvoudige stijl (heel simpele tekeningen, in een vaste plaatjesgrootte) belangstelling wekken. Als hoofdpersonage in zijn eerste verhaal krijgt Lapinot zijn kenmerkende naïeve trekken al mee, maar wordt hij voor de rest niet echt uitgewerkt. *Carottes* roept associaties op met de surrealistische *écriture automatique*, omdat heel duidelijk blijkt dat Trondheim bijna alleen improviseerde toen hij het verhaal tekende. Een groter contrast met de op tekenaarszweet gestoelde esthetische hiërarchie in de Franse stripwereld is moeilijk denkbaar. Omdat Trondheim niet doorwerkte aan *Carottes*, was een andere strip met Lapinot eerst op de markt: *Un intérieur d'artiste* (L'Association, 1991). Maar omdat Trondheim helemaal niet tevreden was over dat boek, wordt het niet meer herdrukt en is het ondertussen onvindbaar.

Trondheim zette een volgende stap met *Slaloms* (L'Association, 1993), waarvoor hij de Alph'Art Coup de Coeur (zeg maar de belofteprijs) kreeg. *Slaloms* is het verslag van een skivakantie van Lapinot en zijn vrienden, waarin nauwelijks avontuurlijke dingen gebeuren. Gepraat wordt er des te meer. En geskied, gedanst en gekaart. Lapinot wordt ook nog verliefd op een zekere Nadia. Trondheim hertekende *Slaloms* in 1997 als het nummer 0 in de reeks *Les formidables avontures de Lapinot* bij Dargaud. Die herwerking is trouwens geen uitzondering. Sommige verhalen van Trondheim zijn zelfs drie keer opnieuw getekend.

Ook *Mildiou* (Seuil, 1994) werd hertekend. Met dat boek heeft Trondheim zichzelf een uitdaging gesteld. Hij wilde een lang verhaal vertellen dat alleen uit één langgerekt gevecht bestond. Het titelpersonage Mildiou, een vroege versie van Richard uit de andere *Lapinot*-verhalen, is een middeleeuwse heerser die Lapinot probeert te vermoorden om een voorbeeld te stellen. Maar dat mislukt 140 bladzijden lang. Ondertussen discussiëren Mildiou en Lapinot erop los.

Een ander lang verhaal dat in de *Lapinot*-cyclus kan thuishoren, *Le crabar de mammouth*, verscheen begin 1995 niet in album, maar in het zevende nummer van het striptijdschrift *Lapin* (zie *Stripschrift 316*). Daarin zijn alle vaste personages van de *Lapinot*-reeks - behalve Lapinot zelf - present als kwajongens van een jaar of tien, hardnekkig nieuwsgierig naar meisjes en naar seks. Het is vooral structureel niet het beste verhaal uit de reeks, omdat het soms met losse gags aan elkaar lijkt te hangen, maar door de personages in hun jonge jaren te laten zien, geeft Trondheim ze wel meer diepte. Eigenlijk tekende Trondheim *Mildiou* (eerste versie, belandde in de prullenmand), *Le crabar de mammouth* en *Slaloms* (eerste versie), in deze respectievelijke volgorde, nog voordat *Carottes* af was. Dat weetje werpt een beter licht op de ontstaansgeschiedenis van de cast: eerst alleen Lapinot, dan ook Mildiou/Richard en dan de andere personages (de intellectuele Pierrot en de playboy Titi).

Vanaf 1995 verschijnt de reguliere reeks *Les formidables avontures de Lapinot* bij Dargaud. Van dan af gebruikt Trondheim altijd min of meer dezelfde cast, zijn de verhalen in full colour (waarvoor zijn vrouw **Brigitte Findakly** soms zorgt) en maakt hij ze net 46 bladzijden lang. Wie verwachtte dat Trondheim daardoor in reekstereotiepen zou vervallen, had ongelijk. Trondheim wisselt binnen zijn reeks gemakkelijk van genre, door bij voorbeeld zijn personages eens in een ander tijdvak te plaatsen. Voor het eerste Dargaud-verhaal vroeg Trondheim zich bij voorbeeld af welk genre hij helemaal niet graag zou tekenen. Dat werd een western, *Blacktown*. Geen gewone western, natuurlijk, maar een verhaal vol morele discussies, waarin de geweldlozen tot geweld worden gedwongen en de geweldenaars door geweld ten onder gaan.

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
HART VER WAR MEND
GESPECIALISEERD IN US COMICS EN TWEEDEHANDSSTRIPS INKOOP EN VERKOOP
ROTTERDAM

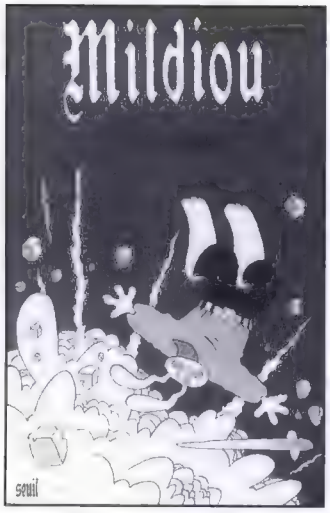

Het tweede deel, *Pichenettes* (*Vingerknipjes*, Dargaud, 1996), is het vervolg op *Slaloms*. Lapinot neemt een vreemde Oost-Europese vloek over van een aspirant-zelfmoordenaar. Ondertussen komt hij er maar niet toe de Nadia uit *Slaloms* te bellen. *Pichenettes* bevat ook scrabble, computerspelletjes, een vernissage in aanwezigheid van de stichters van L'Association en nog allerlei andere verhaalelementen die op het eerste gezicht er niks toe doen.

Deel 3, *Walter* (Dargaud, 1997), is weer een historisch verhaal. Trondheim wisselt in de Dargaud-reeks dus steevast een historisch verhaal af met een hedendaags. *Walter* speelt zich af in de jaren 1920-1930. De man uit de titel is een professor die een poeder heeft uitgevonden waardoor alle mensen die boos worden, in gewelddadige monsters veranderen. Ondertussen zijn ook twee vreemde mogendheden op zoek naar een tijdmachine van dezelfde uitvinder en ze denken dat Lapinot er het fijne van weet. Door het grote aandeel van klassieke pulp-elementen en het geringe aandeel van gevatte Trondheim-dialogen is *Walter* zeker niet het sterkste deel van de reeks.

Lapinot 4: Amour & Intérim (*Liefde & uitzendwerk*, Dargaud, 1998) brengt de doodeerlijke Lapinot in een moeilijke positie: hij vindt een miljoen Franse frank in een koffer op straat. Omdat hij ondanks de verleiding de koffer veilig terugbrengt naar de eigenaar, krijgt hij een mooie job als directeur van een bedrijf dat mensen op het rechte pad wil brengen. Lapinot komt er achter dat het bedrijf nog wel meer doet dan dat. Tegelijk slaagt hij er nog altijd niet in zijn liefde te verklaren aan Nadia.

In deze rubriek laat de auteur zijn licht afwisselend schijnen op experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal en op vrij jonge auteurs van wie nog nauwelijks werk in het Nederlands is vertaald.

Vacances de printemps (*Lentevakantie*, Dargaud, 1999) is een Victoriaanse aflevering van *Lapinot* waarin Lapinot, Richardson (Richard) en MacTerry (Titi) strijden om de gunsten van miss Nadia op het 19e-eeuwse Engelse platteland. **Frank Le Gall** (van de Dupuis-reeks *Theodoor Cleysters*) schreef het verhaal voor Trondheim. *Vacances* is rechtlijniger dan de andere boeken, en moet zijn humor vooral halen uit het verheven taalgebruik van de personages. Duidelijk minder Trondheim dus, maar wel romantisch.

Met deel 6, *Pour de vrai* (*Ernstig*, Dargaud, 1999) wordt het ernst tussen Lapinot en Nadia. Ze hebben al twee maanden een relatie en logeren bij een oom van Nadia op een kasteel, waar spoken wonen die lottocijfers influisteren. Nadia maakt als freelance tv-redacteur *human interest*-reportages over allerlei gekke mensen en Lapinot helpt haar een handje, zij het met tegenzin. Eén van de mensen waarover Nadia een reportage wilde maken, dreigt een extreem-rechtse politicus te vermoorden. Die man wordt vervolgens ook echt vermoord. Na de lottotrekking krijgen Richard en Lapi-not last van een betovering. Maar tussen Nadia en Lapinot blijft alles goed gaan.

WAT MAAKT LAPINOT SPECIAAL? Tekentechnisch heeft Trondheim ondanks zijn aanvankelijke onkunde de een heel persoonlijke en heldere stijl ontwikkeld. Hij gaat er prat op dat hij zich heel weinig documenteert: een auto is altijd een halve bol op wielen. Hij hoeft ook de gezichten niet gedetailleerd weer te geven omdat hij naar het voorbeeld van Disney-strips als *Mickey Mouse* zijn personages het uiterlijk van dieren geeft.

De personages van de reeks hebben vrij opvallende karaktereigenschappen, waardoor Trondheim zijn verhalen gemakkelijk *character-driven* kan maken, of beter nog, *dialogue-driven*, zoals een film van **Woody Allen**. Trondheim is een meester in onverwachte, grappige dialogen, vaak met een filosofische ondertoon. Omdat de personages zo gemakkelijk interageren, kan hij ze ook zo gemakkelijk in een andere setting zetten, wat hem dan weer uitdaagt om nieuwe dingen uit te proberen. Kortom, *Lapinot* staat garant voor grappige praatstrips in wisselende decors.

Als personage vindt Trondheim Lapinot eigenlijk vrij saai, omdat hij zo braaf en naïef is. Maar tussen wildebras Richard, playboy Titi en intellectueel Pierot is Lapinot een noodzakelijk rustpunt. Trondheim beweert steeds dat mensen die Lapinot als zijn autobiografisch alter ego beschouwen, zich vergissen. Het is natuurlijk niet zo eenvoudig: elk belangrijk personage in *Lapinot* heeft enkele eigenschappen van zijn schepper overgenomen.

EN NU PRAKTISCH! Voor meer informatie over Trondheim kan je terecht op twee gevulde websites: de officiële site *www.kkn.com/lewis/* en de fansite *www.pastis.org/lewis/*. Alle besproken boeken, en de Engelse vertalingen van *Walter* (*Harum Scarum*, Fantagraphics Books) en *Pichenettes* (*The Hoodoodad*, Fantagraphics Books) zijn verkrijgbaar bij de betere stripwinkel. De meeste boeken zijn ook te krijgen bij internetwinkels. Voor *Carottes* en *Mildiou* kan je schrijven naar *lassocia @club-internet.fr* of L'Association, 16, Rue de la Pierre Levée, 75011 Parijs, Frankrijk. *Un intérieur d'artiste* en *Slaloms*, eerste versie, zijn uitverkocht. De prijs gaat van *f*20 / 350 frank voor de Dargaud-reeks tot *f*63 / 1140 frank voor *Carottes*.

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

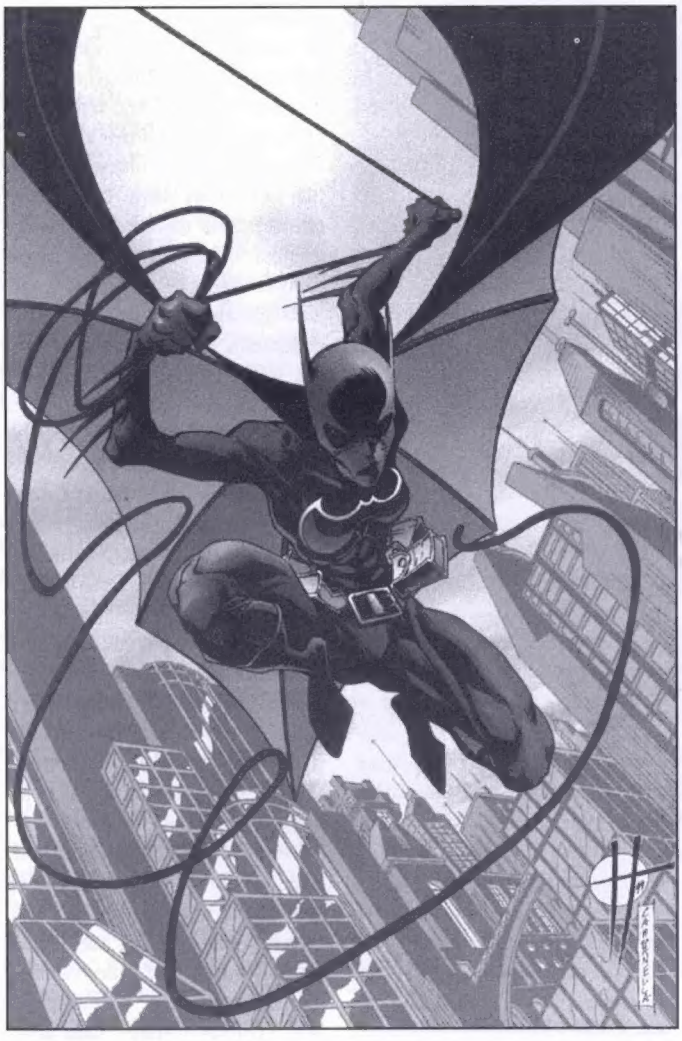

Comics, comics, comics

De afgelopen maanden hebben vooral in het teken gestaan van nieuws. Veel nieuws. Maar dan ook echt heel veel nieuws. Persberichten vlogen ons om de oren en de ene na de andere grote uitgeverij, schrijver of tekenaar maakte een nieuw project, grote veranderingen of nieuwe series bekend. Momenteel is die storm van nieuwsfeiten ogenschijnlijk gaan liggen, zodat eindelijk weer eens wat aandacht aan de comics zelf kan worden besteed. En dat is wel nodig, want de komende maanden ligt een respectabel aantal interessante en noemenswaardige comics in de winkels.

Bij DC Comics wordt één van de eerste nieuwe series van het jaar 2000 Batgirl, waarvan het eerste nummer in februari zal verschijnen. Comics met vrouwelijke hoofdpersonages zijn een trend die halverwege de jaren negentig werd ingezet en die vandaag de dag tot veler verbazing nog weinig aan populariteit heeft ingeboet. Nadat de serie Superman met de comic Supergirl al zijn vrouwelijke tegenhanger had gekregen, is het dus nu de beurt aan het vrouwelijke equivalent van de serie Batman. In het verleden hebben verschillende personages de naam Batgirl gedragen, maar de hoofdrol in Batgirl is voor een nieuwkomer weggelegd. In de grootschalige crossover genaamd No Man's Land gaf Batman een vooralsnog naamloos en onbekend meisje de codenaam Batgirl en het bijbehorende kostuum. En dat jonge meisje mag, nu de rust in Gotham City is weergekeerd, zich tegenover Batman bewijzen als de nieuwe Batgirl. De serie wordt geschreven door het duo *Scott Peterson* (voorheen redacteur van de verschillende Batman-comics) en *Kelley Puckett* (bekend van onder meer verhalen voor Legends of the DC Universe) en van tekeningen voorzien door *Damion Scott*, die vorig jaar aan enkele verhalen uit No Man's Land heeft meegewerkt.

Marvel heeft de stoute schoenen aangetrokken en komt in februari met het eerste nummer van The Punisher, een twaalfdelige mini-serie die onderdeel van Marvel Knights zal uitmaken. Op zich is dat zeker geen nieuws om wakker van te liggen, ware het niet dat schrijver *Garth Ennis* en tekenaar *Steve Dillon* de namen achter deze serie zijn. Wie het werk van Ennis en Dillon kent (vroeger Hellblazer en momenteel Preacher voor DC Comics), weet dat de heren nog al eens de grenzen van het toelaatbare aftasten, vandaar de interesse naar hun werk voor Marvel nu al groot is. Ennis ziet The Punisher vooral als 'een koelbloedige gozer die criminelen vermoordt, gewoon omdat hij vindt dat criminelen gestraft moeten worden. Hij trekt zich niets aan van een morele code, of iets dergelijks. The Punisher is iemand die tuig neermaait, meer niet.' Het is de vraag hoe ver Marvel Ennis en Dillon laat gaan, maar het prijskaartje liegt er niet om. Voor The Punisher 1 moet namelijk $2.99 worden neergeteld.

Nieuw jasje

Oude ideeën in een nieuw jasje. Soms is het een gat in de markt, maar vaak gewoon een commerciële stunt om de lief-

door
OLAV BEEMER

PLEASE...
HUMANS PRODUCE CARBON DIOXIDE FOR THE PLANTS THAT FEED THEM.
THIS IS THE WAY OF THE WORLD.
GOO...
THE CARBON DIOXIDE ATTRACTS INSECTS, WHICH BREAK DOWN HUMAN FLESH SO THAT IT MAY ALSO FEED THE EARTH.
THIS IS THE WAY OF THE WORLD.
NO! NOOOOOOO!
NO! GOD, NO! AHH! NUH!
NNN...

***Van linksonder, met de klok mee,* *The Punisher* door Ennis en Dillon.**

Nieuw bij DC: Een eigen serie voor *Batgirl*.

***Swamp Thing* door Vaughan en Petersen.**

Bovennatuurlijke horror in *Swamp Thing*.

***Rechts,* Onconventionele humor in ZZZ.**

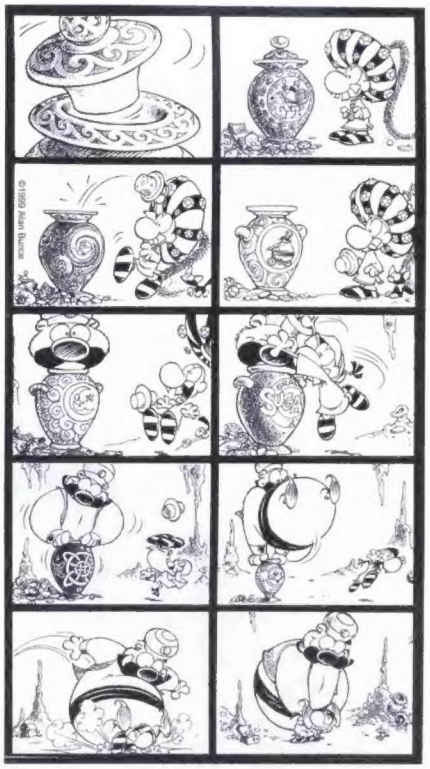

hebbers nog even wat extra geld uit de portefeuille te kloppen. Ook de komende tijd verschijnt een opvallend groot aantal comics die onder de categorie 'oude ideeën in een nieuw jasje' valt.

Dark Horse Comics begint eind maart met het herdrukken van Grendel: Devil's Legacy, een twaalfdelige en bijna niet meer te verkrijgen mini-serie uit 1986. Het oorspronkelijke team van schrijver *Matt Wagner* (de bedenker van Grendel) en tekenaars *Arnold en Jacob Pander* wordt aangevuld met inkleurder *Jeromy Cox*, die de gehele mini-serie opnieuw digitaal heeft ingekleurd. Grendel: Devil's Legacy vertelt het verhaal over Christine Spar, een belangrijk personage in de Grendel-cyclus. Voor wie niet bang is voor een flinke dosis grof en bloederig geweld, is dit ofwel een heerlijk brokje nostalgie ofwel een interessante eerste kennismaking met de grimmige wereld van Grendel.

DC snoept ook mee met een oud idee in een modern jasje. Half maart is het namelijk de beurt aan een nieuwe reeks Swamp Thing, geschreven door *Brian K. Vaughan* en getekend door *Roger Petersen* (het team achter Predator: Kindred van Dark Horse). De hoofdrol is weggelegd voor Tefé Holland, de dochter van de oorspronkelijke Swamp Thing. Ze is half mens, half Elemental en heeft controle over alle planten op Aarde. Dat klinkt wellicht onschuldig, maar Swamp Thing zal volgens schrijver Vaughan nog meer de kant van de pure horror op gaan dan de eerste serie, dus onschuldige verhaaltjes over geraniums hoeven we niet te verwachten. Swamp Thing gaat $2.50 per nummer kosten en zal bijna als vanzelfsprekend verschijnen als onderdeel van DC/Vertigo.

Zoals reeds eerder vermeld, is ook de serie The Authority (onderdeel van DC's WildStorm) toe aan een spreekwoordelijk nieuw jasje, deze keer in de vorm van een nieuwe schrijver en een nieuwe tekenaar. Het twaalfde nummer van deze comic was het laatste van schrijver *Warren Ellis* en tekenaar *Brian Hitch* en onlangs is eindelijk bekend geworden wie de bijna onmogelijke taak krijgen dit duo op te volgen. Mede op aanraden van Ellis is de keuze gevallen op *Mark Millar* (bekend van onder andere JLA en Superman Adventures) en *Frank Quitely* (niet zo lang geleden nog tekenaar van de one-shot JLA: Earth 2). Gezien de staat van dienst van beide heren en de reputatie van het duo dat ze moeten opvolgen, zouden Millar en Quitely best wel eens de enige juiste keuze voor deze serie zijn. Ze moeten zich natuurlijk wel bewijzen, maar aan durf geen gebrek: Millar wil in The Authority na het werk van Ellis en Hitch, waarin om de maand de hele planeet van de ondergang moest worden gered, weer wat kleinschaliger verhalen vertellen.

In de vorige aflevering van 'Stars & Strips' werd al melding gemaakt van de grootschalige veranderingen die voor enkele zogenoemde X-titels op stapel stonden. Op dat moment was echter alleen bekend dat *Warren Ellis* (de huidige schrijver van Transmetro-politan bij DC) was aangetrokken om al die veranderingen in goede banen te leiden. Inmiddels zijn ook de namen van de nieuwe schrijvers en tekenaars bekend. Zo zullen *Brian Woods* en *Steve Pugh* (tekenaar van Superman vs Terminator) zich ontfermen over de serie Generation X. *Robert Weinberg* (bekend schrijver van fantasyboeken) en *Michael Ryan* zijn de nieuwe schrijver respectievelijk tekenaar van Cable. Vervolgens komt X-Man onder de hoede van *Steven Grant* en *Ariel Olivetti* en worden *Ian Edginton* en *Whilce Portacio* (de man die ooit begon als tekenaar van X-Factor) het nieuwe team makers van de serie X-Force. Warren Ellis is niet alleen de persoon die het project (dat de naam X-Men: Revolution heeft meegekregen) coördineert, hij zal tevens af en toe opduiken als co-schrijver.

Onbekend talent

Tussen al het geweld van de grote uitgeverijen vallen de comics van kleine, onafhankelijke uitgeverijen zelden of nooit op. Vaak onterecht, als je je bedenkt dat veel populaire series van vandaag de dag (zoals *Terry Moore*'s Strangers in Paradise en *Jeff Smiths* Bone) ook ooit zijn begonnen als onopvallende series die bij de grote massa nog onbekend waren.

Het probleem bij de kleine uitgeverijen is echter vaak het scheiden van het koren en het kaf. Meer dan honderd onafhankelijke uitgeverijen brengen elke maand weer series op de markt en de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het gros daarvan nog nauwelijks het predikaat 'redelijk' verdient. Toch duikt zo af en toe een welkome uitzondering op die regel op en het recentste voorbeeld is de serie Liberty Meadows, uitgegeven door Insight Studios. De serie is het geesteskind van schrijver en tekenaar *Frank Cho*. Hij begon zijn carrière als maker van korte gags in het plaatselijke universiteitsblaadje (de strip heette zeer toepasselijk University2) en kon daarna aan de slag als maker van gags in de plaatselijke krant. Dat sloeg aan en inmiddels heeft Liberty Meadows een vaste plek in vele kranten gekregen. Halverwege 1999 begon Cho met het bundelen van zijn Liberty Meadows-gags in een gelijknamige maandelijkse comic. De serie vertelt het verhaal van een dierenopvangcentrum, waar de hoofdrollen vaak zijn weggelegd voor de (pratende) dieren. Critici beweren dat Liberty Meadows het gat vult dat *Bill Watterson* met Calvin & Hobbes heeft achtergelaten, dus voor de fans van dergelijke absurde en relativerende humor is de strip verplichte kost.

Min of meer van hetzelfde laken een pak is de nieuwe serie ZZZ, van schrijver en tekenaar *Alan Bunce* (die meteen maar zijn uitgeverij naar zichzelf heeft vernoemd). Ook hier gaat het om een soort gagstrip voor alle leeftijden, maar dan zonder tekst. Bunce' tekenstijl doet Europees aan en lijkt enigszins op het werk van *Sergio Aragonès* (maker van Groo bij Dark Horse) en zijn werk voor ZZZ is alles behalve conventioneel. Het eerste nummer handelt over een klein ventje dat een zeer bizarre nachtmerrie heeft en die nachtmerrie wordt verrassend in beeld gebracht. ZZZ 1 ligt in maart in de winkels en kost $2.35, een niet bepaald alledaagse en conventionele coverprijs, geheel in de stijl van de comic.

door
OLAV BEEMER

PLEASE...
HUMANS PRODUCE CARBON DIOXIDE FOR THE PLANTS THAT FEED THEM.
THIS IS THE WAY OF THE WORLD.
GOD...
THE CARBON DIOXIDE ATTRACTS INSECTS, WHICH BREAK DOWN HUMAN FLESH SO THAT IT MAY ALSO FEED THE EARTH.
THIS IS THE WAY OF THE WORLD.
NO! NOOOOOOO!
NO! GOD, NO! AHH! NUH!
NNN...

***Van links* klok mee *The Puni* Ennis en**

Nieuw b eigen se *Batgirl.*

***Swamp T* Vaughan**

Bovenna ror in Sw

***Rechts,* Onconv humor i**

hebbers nog even wat extra geld uit de portefeuille te kloppen. Ook de komende tijd verschijnt een opvallend groot aantal comics die onder de categorie 'oude ideeën in een nieuw jasje' valt.

Dark Horse Comics begint eind maart met het herdrukken van Grendel: Devil's Legacy, een twaalfdelige en bijna niet meer te verkrijgen mini-serie uit 1986. Het oorspronkelijke team van schrijver *Matt Wagner* (de bedenker van Grendel) en tekenaars *Arnold en Jacob Pander* wordt aangevuld met inkleurder *Jeromy Cox*, die de gehele mini-serie opnieuw digitaal heeft ingekleurd. Grendel: Devil's Legacy vertelt het verhaal over Christine Spar, een belangrijk personage in de Grendel-cyclus. Voor wie niet bang is voor een flinke dosis grof en bloederig geweld, is dit ofwel een heerlijk brokje nostalgie ofwel een interessante eerste kennismaking met de grimmige wereld van Grendel.

DC snoept ook mee met een oud idee in een modern jasje. Half maart is het namelijk de beurt aan een nieuwe reeks Swamp Thing, geschreven door *Brian K. Vaughan* en getekend door *Roger Petersen* (het team achter Predator: Kindred van Dark Horse). De hoofdrol is weggelegd voor Tefé Holland, de dochter van de oorspronkelijke Swamp Thing. Ze is half mens, half Elemental en heeft controle over alle planten op Aarde. Dat klinkt wellicht onschuldig, maar Swamp Thing zal volgens schrijver Vaughan nog meer de kant van de pure horror op gaan dan de eerste serie, dus onschuldige verhaaltjes over geraniums hoeven we niet te verwachten. Swamp Thing gaat $2.50 per nummer kosten en zal bijna als vanzelfsprekend verschijnen als onderdeel van DC/Vertigo.

Zoals reeds eerder vermeld, is ook de serie The Authority (onderdeel van DC's WildStorm) toe aan een spreekwoordelijk nieuw jasje, deze keer in de vorm van een nieuwe schrijver en een nieuwe tekenaar. Het twaalfde nummer van deze comic was het laatste van schrijver *Warren Ellis* en tekenaar *Brian Hitch* en onlangs is eindelijk bekend geworden wie de bijna onmogelijke taak krijgen dit duo op te volgen. Mede op aanraden van Ellis is de keuze gevallen op *Mark Millar* (bekend van onder andere JLA en Superman Adventures) en *Frank Quitely* (niet zo lang geleden nog tekenaar van de one-shot JLA: Earth 2). Gezien de staat van dienst van beide heren en de reputatie van het duo dat ze moeten opvolgen, zouden Millar en Quitely best wel eens de enige juiste keuze voor deze serie zijn. Ze moeten zich natuurlijk wel bewijzen, maar aan durf geen gebrek: Millar wil in The Authority na het werk van Ellis en Hitch, waarin om de maand de hele planeet van de ondergang moest worden gered, weer wat kleinschaliger verhalen vertellen.

In de vorige aflevering van 'Stars & Strips' werd al melding gemaakt van de grootschalige veranderingen die voor enkele zogenoemde X-titels op stapel stonden. Op dat moment was echter alleen bekend dat *Warren Ellis* (de huidige schrijver van Transmetro-politan bij DC) was aangetrokken om al die veranderingen in goede banen te leiden. Inmiddels zijn ook de namen van de nieuwe schrij-

vers en t
Brian Woo
van Superm
men over
Weinberg (
boeken) er
schrijver
Cable. Ver
hoede van
en worde
Portacio (d
naar van
kers van d
is niet alle
(dat de n
meegekre
af en toe o

Onbeke

Tussen al
verijen va
afhankelij
op. Vaak onterecht, als je je bedenkt dat veel populaire series van vandaag de dag (zoals *Terry Moore*'s Strangers in Paradise en *Jeff Smiths* Bone) ook ooit zijn begonnen als onopvallende series die bij de grote massa nog onbekend waren.

Het probleem bij de kleine uitgeverijen is echter vaak het scheiden van het koren en het kaf. Meer dan honderd onafhankelijke uitgeverijen brengen elke maand weer series op de markt en de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het gros daarvan nog nauwelijks het predikaat 'redelijk' verdient. Toch duikt zo af en toe een welkome uitzondering op die regel op en het recentste voorbeeld is de serie Liberty Meadows, uitgegeven

Min of meer van hetzelfde laken een pak is de nieuwe serie ZZZ, van schrijver en tekenaar *Alan Bunce* (die meteen maar zijn uitgeverij naar zichzelf heeft vernoemd). Ook hier gaat het om een soort gagstrip voor alle leeftijden, maar dan zonder tekst. Bunce' tekenstijl doet Europees aan en lijkt enigszins op het werk van *Sergio Aragonès* (maker van Groo bij Dark Horse) en zijn werk voor ZZZ is alles behalve conventioneel. Het eerste nummer handelt over een klein ventje dat een zeer bizarre nachtmerrie heeft en die nachtmerrie wordt verrassend in beeld gebracht. ZZZ 1 ligt in maart in de winkels en kost $2.35, een niet bepaald alledaagse en conventionele coverprijs, geheel in de stijl van de comic.

IN MEMORIAM DON MARTIN

Toen ik **Don Martin** ontmoette in 1993 was het al geen vrolijke man meer. Hij was op de grote stripdag in San Diego op uitnodiging van uitgeverij Dark Horse, om zijn nieuwe comicserie te promoten, maar erg veel aandacht kreeg hij niet tussen al het Image- en Legend-geweld wat op dat moment in de andere zalen aan de hand was. Hij zat ergens achteraf in een klein zaaltje met z'n vrouw, deelde handtekeningen uit en praatte wat met de fans. Hij hoopte met z'n nieuwe comic een graantje mee te pikken van de rijke mogelijkheden van de Amerikaanse stripmarkt op dat moment, maar die mogelijkheden bleken een hete luchtballon en van de comic is na één nummer niks meer gekomen. Daarna werd weinig meer van hem gehoord, tot ons vorige week het bericht bereikte dat hij onlangs op 69-jarige leeftijd is overleden aan kanker En dat terwijl het allemaal zo succesvol begonnen was. Na een opleiding aan de Newark School of Fine and Industrial Art studeerde hij een jaartje bij de Pennsylvania Academy of Fine Arts omdat hij besloten had om toch maar serieus schilder te worden. Maar daar viel geen brood mee te verdienen, dus keerde hij terug naar de cartoons. Hij tekende een korte tijd voor de Sciencefiction-bladen *Galaxy* en *Fantasy and Science Fiction* en het jazztijdschrift *Metronome Magazine* tot iemand hem adviseerde om het eens bij *Mad* te proberen met z'n gekke stijl en huppekee... binnen een jaar was hij wereldberoemd.

Mad had net de overstap gemaakt van comic naar tijdschrift en **Al Feldstein** had de hoofdredactie overgenomen van de naar **Hugh Hefner** vertrokken **Harvey Kurtzman**. Feldstein bestelde een artikel van één pagina bij Don Martin en zei hem dat hij z'n stijl vooral los moest houden. Dat had hij beter niet kunnen zeggen. Vlak voor het nummer naar de drukker moest leverde Don Martin een pagina in die volgens Feldstein onpubliceerbaar was. Wacht even, zei Don Martin. Ik probeer het nog wel een keer. Hij nam de tekeningen mee naar huis en in één nacht bedacht hij de stijl waarin zijn werk beroemd geworden is. Een soort slapstick-versie van de klare lijn, met grote neuzen, vertekende lichamen en omklappende schoenzolen. Een unieke stijl, die voor die tijd niet bestond en na die tijd alleen maar kan bestaan als imitatie van de meester zelf.

De stijl en de grappen van Don Martin waren essentieel voor *Mad*. Wie van *Mad* hield, hield van Don Martin. Sterker nog, voor veel mensen was het het eerste waar ze naartoe bladerde. Zijn één-paginagrappen waren vleesgeworden slapstick, met als geniale stap erbij dat Don Martin nooit het grote slapstickmoment in de grap zelf tekende. Hij tekende alleen het moment ervoor en het moment erna, zodat alle actie in het hoofd van de lezer plaats vond. Om een voorbeeld te geven, regelrecht van mijn netvlies waar het nooit meer van zal verdwijnen: een hysterische mevrouw staat op het dak van een brandend gebouw. Ze moet springen. De brandweer staat beneden en kan zo gauw niets vinden om haar op te vangen. Ten einde raad grijpen ze een harp, die toevallig in de buurt staat. De vrouw springt... en op het laatste plaatje valt ze in 48 schijfjes onder de harp uiteen.

En zo ging het jaren voort. drie, vier pagina per anderhalve maand. Er zijn tekenaars die het hele oeuvre van Don Martin in een jaar op het papier zouden kunnen kwakken. Maar *Mad* werd door twee miljoen mensen gelezen en kon zich dus veroorloven goed te betalen en alleen de beste grappen te nemen. Hoogtepunt in de carrière van Don Martin waren de pockets die hij via *Mad* aan het eind van de jaren zestig en in de jaren zeventig tekende. Langere verhalen, één plaatje per pagina... één groot slapstick-bladerfestijn. Volledig terecht werden die verhalen in de jaren zeventig weer herdrukt in het Franse tijdschrift *Pilote* en beïnvloedde Don Martin daarmee een heel nieuwe generatie Franse tekenaars.

Maar aan alles komt een einde. Niet al te lang na het vertrek van Al Feldstein verliet ook Don Martin *Mad*. Het belangrijkste punt van strijd was het feit dat *Mad* tot voor kort tekenaars nooit hun originelen teruggaf. Toen de stripbeurzenmarkt opkwam en daarmee de vraag naar originelen steeds groter werd, was dat veel tekenaars een steeds grotere doorn in het oog. Don Martin kreeg een aanbod om te werken voor *Mads* grootste concurrent - *Cracked* - en stapte over. Maar ja, *Cracked* is *Mad* niet en Don Martin was Don Martin niet meer. Hoewel hij best nog wel een paar leuke strips heeft getekend, bleef het toch teveel bij prinsessen met kikkers en Robin Hoods die tegen een boom oplopen. Don Martin had zijn eigen wereld geschapen en was daarin vast komen te zitten. Financieel zal het allemaal best wel in orde zijn geweest, maar als vernieuwend striptekenaar had hij z'n beste tijd gehad. Hij probeerde ook nog een krantenstrip van de grond te tillen onder de naam *The Nutheads*, maar de tijden waren veranderd en **Gary Larson** (met z'n pratende koeien) werd de Don Martin van de jaren tachtig.

Dus daar zat hij dan. Oud en verbitterd. Te vroeg te groot is nooit leuk. Hij vertelde dat hij altijd op zoek was naar goeie grappen en als ik wat had, mocht ik het altijd naar hem toe zenden. Dat is er nooit van gekomen, dus die vier grappen die ik nog ergens onder in een la heb liggen kunnen ook weer weg. Zo leuk als die van Don Martin tijdens zijn hoogtijdagen waren ze toch niet.

Ger Apeldoorn

(advertentie)

Draai met je tijd mee

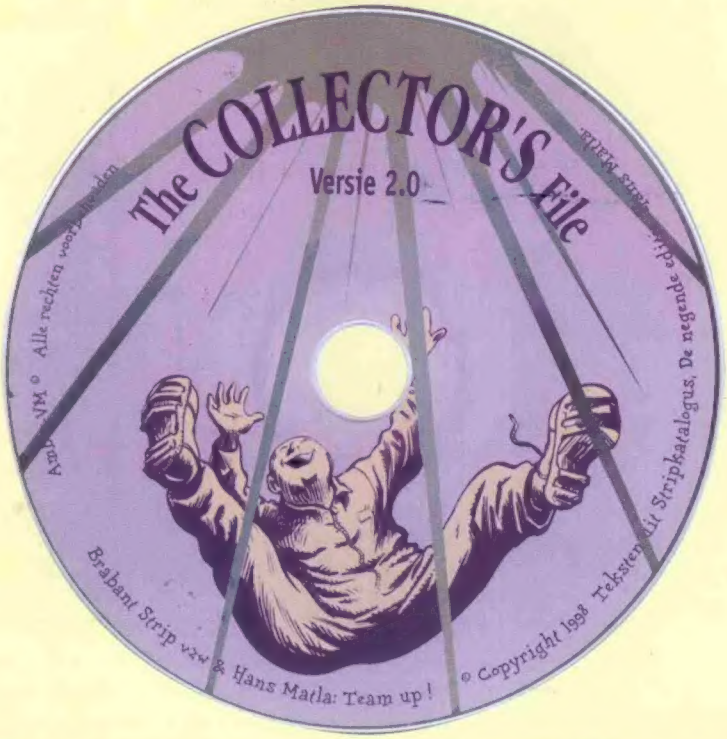

42.000 stripverhalen
3.000 auteurs
30.000 stripbladen
2.500 foto's

nu op

één schijfje

ook dit nog inbegrepen

De meest uitgebreide Nederlandstalige stripdatabank op CD-ROM, met Matla's Negende Dimensie compleet, en méér; alle nieuwe strips met winkelprijzen tot oktober 1999; het eerste curiosa hoofdstuk, waardevolle stripboeken en drukverschillen; eenvoudig beheer van je stripverzameling, manco's en dubbelen; waardeberekening door een druk op de knop; jaarlijkse aanvullingen: versie 2 verkrijgbaar vanaf 13 december 1999

geen problemen

dankzij de vereenvoudigde installatieprocedure, op een 100% IBM compatibele PC met minstens Windows 95; technische ondersteuning en registratie via e-mail, fax of post

overal verkrijgbaar

bij de gespecialiseerde stripzaak; een volledige basisversie kost ƒ130 / 2.350 BEF
meer info via e-mail : amber-vm@ping.be
of ga het gewoon bekijken op
www.ping.be/brabantstrip